

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
דברים
ב' – ח' מנחם אב תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב, עיר שומרי הלשון, עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ״ק אדמו״ר עט״ר
מוהרא״ש
ר׳ אליעזר שלמה בן
ר׳ מנחם זאב זי״ע

לזכות מורנו ורבנו הרה״צ
ר׳ יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט״א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ״ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד:
לְמוּד הַבַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יְהֶיה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מְשִׁיחַ־צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית־מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

התם ידיע ממשו – שהרי מטבילין בו, והרוטב נאכל והיין נאבל עמו. **הבא** לא ידיע ממשן – שאין אובלין הרוטב אלא הירק, ולא הכניסו הירק לתוכו אלא להתקיים. **הרי זה** מותר – דרסינן. **קיימי דגים** – שומנן. **עובדין** – דן ביצים של דגים. **מפלוסא ואספמיא** – ואין דגים טמאים מצויין שם. **צחנתא** = חילק. **דבב נהרא** – דבב של הנהר. **דדריפי** – בכח מקלחין, דבדבית שמאי בלעז. **דלא מריבה טינא** דג **טמא** – קרקעית של אותו הנהר אין מגדל דגים טמאים. **חמרא דימא** ו**הורא דימא** – דקיימא לן במסכת חולין (קכז, א): כל שיש בים יש ביבשה, חוץ מן החולדה. **טמא** – ביבשה, טהור בים. **קדש לה'** – סתם קדש אסור. **קדש נוגא** = שם דגים שבים. **חיפושא** = דג טמא. **חפיה בריקולא** – כיסהו בסל ופירכס בתוכו, ונשרו קליפין ונראו בדפניהם קשקשים דקים. **לצלופתא** = דג ושמו אנגלי"א. **להדי יומא** = נגד השמש. **צימוקי** = קשקשים דקים. **משיכלי חיורי** – מתוך שהן לבנות נראין בהן קשקשים שהן שחורין. **שפעת לההוא** – דהוה קרי להההוא מינא. **באבי** – והוא שם דג טמא. **מחליא ליה** – ממתקו. **מאינשי ביתיה** – אשתו, ודרך הרמאים למכור קלא אילן בשם תבלה. **נפלת ליד** – נפלת לידי, כלומר עבשיו אתה צריך לי. **צריכין לקבל דברי חברות** – מתחלה, קודם שיהו נאמנין לכל דברי חברות, שיאכלו בטהרה ושיעשרו פירות וכיוצא בהן. **מוכס** – סתמא גזלן. **קשיי מוכס** – תוספות לנתיבי המכס, כדי שלא יתבעום חבריו ומשרתיו פעם אחרת.

חב"ת – סימן הוא: חלב, בשר, יין, תבלת.
אסורין

1 הֲתָם יְדִיעַ מַמָּשׁוֹ, הָכָא לָא יְדִיעַ מַמָּשׁוֹ. "וְטָרִית
2 טָרוּפָה, וְיֵצֶר שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָה" וכו'. מַאי חִילְּךְ? אָמַר
3 רַב נַחְמָן בַּר אַבָּא אָמַר רַב: זוֹ סוּלְתָנִית, וּמִפְּנֵי מָה
4 אֲסוּרָה? מִפְּנֵי שֶׁעֵרְבוֹנָהּ עוֹלֶה עֲמוּה. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין לוֹ
5 עַכְשָׁיו וְעָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, פְּגוּל הַסּוּלְתָנִית וְהָעֲפָרִין
6 - חֲרֵי זֶה מוּתָּר; יֵשׁ לוֹ עַכְשָׁיו וְעָתִיד לְהַשְׁיֵר בְּשָׂעָה
7 שֶׁעוֹלֶה מִן הַיָּם, פְּגוּל אָקְנִים וְאָפוּנָם, כְּטִמְטְפָטִים
8 וַאֲכַסְפָּטִים וְאוֹסְנָם - מוּתָּר. אֲבָרִיו רַבִּי אַבָּהוּ בְּקִסְרִי:
9 קִירְבֵי דָּגִים וְעוֹבְרָן נִיקְחִין מִכָּל אָדָם, חֲזָקָתָן אֵינָן בָּאִים
10 אֶלָּא מִפְּלוֹסָא וְאַסְפַּמְיָא. כִּי הָא דְּאָמַר אַבַּיֵי: הָאי
11 צַחֲנָתָא דִּבְבָ נַהֲרָא - שָׁרְיָא. מַאי טַעְמָא? אֵילְיָמָא
12 מְשׁוּם דִּרְדֵּיפֵי מַיָּא, וְהָאי דָּג טָמֵא, בֵּיוָן דְּלֵית לֵיהּ חוּט
13 הַשְׁדָּרָה, בְּדוּכְתָּא דִּרְדֵּיפֵי מַיָּא לָא מָצֵי קָאֵי - וְהָא קָא
14 חָזְנִן דְּקָאֵי! אֶלָּא מְשׁוּם דְּמִלֵּיחֵי מָיָא, וְהַאי דָּג טָמֵא,
15 בֵּיוָן דְּלֵית לֵיהּ קַלְפֵּי, בְּדוּכְתָּא דְּמִלֵּיחֵי מָיָא לָא מָצֵי
16 קָאֵי - וְהָא קָחָזְנִן דְּקָאֵי! - אֶלָּא מְשׁוּם דְּלָא מַרְבֶּה
17 טִינָא דָּג טָמֵא. אָמַר רַבִּינָא: הָאִידָּנָא דְּקָא שָׁפְכִי בֵּיהּ
18 נַהַר גּוֹזָא וּנְהַר גַּמְדָא - אַסִּירִי. אָמַר אַבַּיֵי: הַאי חַמְרָא
19 דְּיַמָּא - שָׁרֵי, תּוֹרָא דְּיַמָּא - אַסִּיר, וְסִימָנֵיהּ: טָמֵא

20 טָהוֹר, טָהוֹר טָמֵא. אָמַר רַב אַשִׁי: שִׁפּוֹר נוּנָא - שָׁרֵי, קַדֵּשׁ נוּנָא - אַסִּיר, וְסִימָנֵיהּ: "קֹדֶשׁ לַה'".
21 אֵיפָא דְּאָמְרִי: קֵבֶר נוּנָא - אָסוּר, וְסִימָנֵיהּ: קִבְרֵי גּוֹיִם. רַבִּי עֲקִיבָא אִיקְלַע לְגִינְזַק, אֲיִיתוּ לְקַמֵּיהּ
22 הָהוּא נוּנָא דַּהֲוָה דָּמֵי לְחִיפּוּשָׁא, חֲפֵיהּ בְּדִיקוֹלָא, חֲוָא בֵּיהּ קַלְפֵּי וְשָׁרֵיהּ. רַב אַשִׁי אִיקְלַע
23 לְמָחֳזֵי אֲיָירָא, אֲיִיתוּ לְקַמֵּיהּ הָהוּא נוּנָא דַּהֲוָה דָּמֵי לְצַלּוֹפְחָא, נַקְטֵיהּ לְהַדֵּי יוֹמָא, חֲוָא בֵּיהּ
24 צִימְחֵי וְשָׁרֵיהּ. רַב אַשִׁי אִיקְלַע לְהָהוּא אַתָּרָא, אֲיִיתוּ לְקַמֵּיהּ נוּנָא דְּהָוֵי דָּמֵי לְשַׁפְרָנוּנָא, חֲפֵיהּ
25 בְּמַשִׁיכְלֵי חִיוְּרֵי, חֲוָא בֵּיהּ קַלְפֵּי וְשָׁרֵיהּ. רָבָה בַּר בַּר חָנָה אִיקְלַע לְאַקְרָא דְּאָגַמְיָא, קָרִיבוּ לֵיהּ
26 צַחֲנְתָא, שַׁמְעֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָרֵי לֵיהּ "בָּאבֵי", אָמַר: מִדְּקָא קָרֵי לֵיהּ בָּאבֵי - שַׁמַע
27 מִינָּהּ דָּבָר טָמֵא אִית בֵּיהּ, לָא אָכַל מִינֵּיהּ. לְצַפְרָא עַיֵּין בָּהּ, אַשְׁכַּח בֵּיהּ דָּבָר טָמֵא, קָרֵי
28 אַנַפְשֵׁיהּ: "לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן". "וְהַקּוֹרֹט שֶׁל חִילְתִּית". מַאי טַעְמָא? מְשׁוּם דְּמִפְקְחִי לֵיהּ
29 בְּסַכִּינָא; אַף עַל גַּב דְּאָמַר מָר: נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם מוּתָּר, אַגַּב חוּרְפֵּיהּ דְּחִילְתִּיתָא - מְחַלְיָא לֵיהּ
30 שַׁמְנוּנִיתָא, וְהַוֵי לֵיהּ כְּנוֹתֵן טַעַם לִשְׁבָח וְאָסוּר. עֲבָרֵיהּ דְּרַבִּי לֵוִי הֲוָה קָא מְזַבֵּין חִילְתִּיתָא, כִּי
31 נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי לֵוִי אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמְרוּ לֵיהּ: מַהוּ לְמִיזְבַּן מִינַּיְיהוּ? אָמַר לְהוּ: עַבְדוּ
32 שֶׁל חָבֵר הֲרֵי הוּא כְּחָבֵר. רַב הוּנָא בַּר מָנְיוֹמִי זְבַן חִכְילְתָא מֵאַנְשֵׁי דְּבִיתְהוּ דְּרַב עַמְרָם חַסִידָא.

33 אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. פְּגַע בֵּיהּ חֲנַן חַיְיטָא, אָמַר לֵיהּ: יוֹסֵף עָנֵיא מָנָא לֵיהּ? בְּדִידֵי הֲוָה עוֹבְדָא, דְּזַבְנִי חִכְילְתָא
34 מֵאַנְשֵׁי דְּבֵיתְהוּ דְּרַבְּנָאָה אֲחוּהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, וַאֲתַאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב מַתָּנָא, לָא הֲוָה בִּידֵיהּ; אֲתַאי לְקַמֵּיהּ מָהֳגְרוֹנְיָא,
35 אָמַר לִי: נְפַלְתְּ לְיָד, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵשֶׁת חָבֵר חָבֵר הִיא כְּחָבֵר. תָּנְיָא לָהָא, דְּתָנוּ רַבָּנָן: אֵשֶׁת חָבֵר חָבֵר הִיא כְּחָבֵר, עֲבָדוֹ שֶׁל
36 חָבֵר חָבֵר הוּא כְּחָבֵר, חָבֵר שָׁמַת - אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ חָבֵרִי חֲבֵרִים הֵן בְּחֻזְקָתָן; וְכֵן חָצֵר שֶׁמּוֹכְרִין בָּהּ תְּבֶלֶת, חָבֵרִי הֵן בְּחֻזְקָתָן
37 עַד שֶׁתִּיפָּסֵל. תָּנוּ רַבָּנָן: אִשָּׁה עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְכֵן בִּתּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְכֵן עֲבָדוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּמְכַּר
38 לְחָבֵר - פּוֹקֵן צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת; אֲבָל אִשָּׁה חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן בִּתּוֹ שֶׁל חָבֵר שֶׁנִּשֵּׂאת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עֲבָדוֹ שֶׁל
39 חָבֵר שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵינָן צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת לְכַתְּחִלָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הֵן צְרִיכִין לְקַבֵּל דִּבְרֵי
40 חֲבֵרוּת לְכַתְּחִלָּה. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁנִּשֵּׂאת לְחָבֵר, וְהָיְתָה קוֹשֶׁרֶת לוֹ תְּפִילִּין עַל יָדוֹ, נִשֵּׂאת
41 לְמוֹכֵס וְהָיְתָה קוֹשֶׁרֶת לוֹ קְשָׁרֵי מוֹכֵס עַל יָדוֹ. אָמַר רַב: חבי"ת אִסּוּר בְּחוֹתָם אֶחָד, חמפ"ג מוּתָּר בְּחוֹתָם אֶחָד; חֶלֶב, בָּשָׂר, יַיִן, תְּבֶלֶת
אסורין

התם ידיע ממשו – ואם תאמר: תקשי ליה קנקנים, דלא ידיע ממשן ואסר רבי מאירי! ויש לומר: דהתם כיון דנפלט היין מן הקנקנים בשל ישראל – הוה כמו בעין ידיע ממשן, אבל יין לתוך הכבשים – לא ידיע ממשן, שמתבטל היין בכבשים. ולמאי דפרישית לעיל דלא אסר רבי מאיר קנקנים, ניחא. **אין** לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זמן – אומר רבינו יצחק, דדריש "אין לו"; – עיין לו, כלומר עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד ליגדל לאחר זמן. והכי דרשינן ביבמות (כב, ב) "זבן אין לו" – עיין לו.

וסימניך טמא טהור טהור טמא – לכאורה לא קא יהיב האי סימנא אלא להני תרי מיני, אחמרא ואתורא, אבל אשאר מינין לא, דהא בפרק שני דקידושין (מא, א) אמר: רבא מלח שיבוטא, והוא עז של ים כדאמר בפרק "חפרה" (בבא קמא נה, א): הנהיג בעיזא ושבוטא מאי. **הכי** גרס רש"י: שפר נונא שרי קדש נונא אסור וסימניך קדש לה' ואיבא דאמרי קבר נונא אסור וסימניך קברי גוים – ורבינו חננאל גרס איפכא: שפר נונא אסור קדש נונא שרי, וסימניך (ירמיה ב) "קדש ישראל לה'", כלומר השם התירו לעמו ואיבא דאמרי קבר נונא שרי, וסימניך קברי גוים אינם מטמאין באהל, כלומר אינו טמא. וכן משמע בסמוך, דמייתי ההיא עובדא דאייתי ההוא נונא דדמי לשפר נונא בתר עובדי דההוא דדמי לחיפושא ולצלופחא דדגים טמאים הם, משמע דשפר נונא נמי דג טמא הוא. **אגב** חורפיה דחילתיתא הוה ליה כנותן טעם לשבח – ואם תאמר: דלסבי ליה בקליפה, כדאמר (חולין דף ח, ב) גבי שחטה בסכין טריפה! ויש לומר: דחורפיה דחילתיתא בלע טפי ולא סגי בקליפה. ויש מפרשים כמו כן דבשל וקפלוט שנתחב בסכין של גוים דלא סגי ליה בקליפה, דאגב חורפיה בלע טפי. ושמעתי בשם הרב רבינו משה, דחילתיתא דוקא דחריף טפי, ולא בצל וקפלוט. **אמר** רב חבי"ת בחותם אחד אסור – פירש רש"י: לפי שדמיהן יקרים. והרב רבינו אפרים בר דוד היה אומר הטעם, משום דאיתיה לאיסורא בעיניה, אבל חמפ"ג אינו אלא הערובת. אבל אין לומר הטעם משום יוקר, שהרי מדרייש דמיה יקרים מיין. ואין נראה לרבי יהודה, דהא ודאי דאיכא הרבה מקומות שהיין יוקר יותר בדאמר לעיל (לד, ב): קיסחא דמוריישי בלומא קיסחא דחמרא באברבע לומי. לכך נראה לו יותר טעם רש"י דפירש משום יוקר. וכן משמע בסמוך דקאמר: מאי שנא בגינזה דלא טרח ומזייף כר. וכן גבי פת, דאי איכא גבייה כי האי לא טרח ומזייף.

פת

פת למאי ניחוש לה בו' – בקונטרס לא גרס הא עד מילתיה דשמואל. ונראה טעמא, משום דלמה יקשה זה על פת יותר מן האחרים. מיהו אין בשביל כך להגיה הספרים. **מ"ח** מח"ג אינם ניקפים אלא מן המומחה – ואף על גב דקא חשיב חלב הערך לחשוב גבינה, לפי שאין טעם איסורן שוה, שחלב אסור משום עירוב חלב טמא, אבל טעם גבינה הוא משום גלוי כדפרישית לעיל (לה, א). מיהו לרבי ירמיה דמפרש לעיל (שם) טעם גבינה משום צחצוחי חלב טמא, לפירוש רש"י, קשה: לרבי יהודה למה הערך לשנות כאן גבינה? ובתוספתא קא חשיב בואת הבריית במקום חלב חתיכת דג שאין בה סימן. **תניא** להא דתנו רבנן – תימה, דהא תני במתניתין: וישראל רואהו, משמע: הא לא חזי ליה כל שעתא אסור! ויש לומר: דרואהו לאו דוקא, אלא רוצה לומר יכול לראותו. **אי** דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא – דכיון דיושב בצד עדרו, וליכא למיחש לגילוי כיון שכל שעה הוא תופסו בידו, אם כן ליכא למיחש למידי. מיהו היכא דיש לחוש לגילוי – אסור, כדפרישית לעיל דמסתנת לא מהני מידי היכא דטרקיה כדאמרינן ב"הגוזל בתרא" (בבא קמא קטו, ב).

התם קא בעי ליה למשקה – ואם תאמר: ודקארי קה מאי קארי? פשיטא דבשר לגת תנן! ויש לומר: דסלקא דעתיה דמקשה דהוא הדין בוצר לאכילה, והא דנקט לגת – לרבותא (דב"ד) (ודהלל), דאפילו הכי לא הוסבר כאן

1 אֲסוּרִין בְּחוֹתָם אֶחָד; חִלְּתִית, מוֹרֶיס, פַּת, גְּבִינָה -
2 מוּתָּרִין בְּחוֹתָם אֶחָד. פַּת לְמַאי נִיחוּשׁ לָהּ? אִי מִשּׁוּם
3 אֵיחֲלוּפֵי קְרֵירָא בַּחֲמִימָא - מַיְדַע יְדִיעַ, דְּחִיטֵּי בְּדִשְׁעָרֵי
4 נַמֵּי מַיְדַע יְדִיעַ; אִי כִּי הֲדֵדֵי - כֵּיוָן דְּאִיכָּא חוֹתָם אֶחָד
5 לָא טָרֵח וּמַזֵּיף. וְרַב, מַאי שְׁנָא גְּבִינָה? דְּלָא טָרֵח
6 וּמְזַיֵּיף; חֶלְבָּ נַמֵּי לָא טָרֵח וּמְזַיֵּיף! אָמַר רַב כָּהֲנָא:
7 אַפִּיךְ חֶלְבָּ עֲיֵיל חֲתִיכַת דָּג שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן. - הַיְינוּ
8 בָּשָׂר! - תְּרֵי גַּוְונֵי בָּשָׂר. וּשְׁמוּאֵל אוֹמֵר: בי"ת אָסוּר
9 בְּחוֹתָם אֶחָד, מח"ג מוּתָּר בְּחוֹתָם אֶחָד; בָּשָׂר, יַיִן,
10 תַּבְלָא - אֲסוּרִין בְּחוֹתָם אֶחָד; מוֹרֶיס, חִלְּתִית, גְּבִינָה
11 - מוּתָּרִין בְּחוֹתָם אֶחָד. לִשְׁמוּאֵל, חֲתִיכַת דָּג שֶׁאֵין
12 בָּהּ סִימָן הַיְינוּ בָּשָׂר, תְּרֵי גַּוְונֵי בָּשָׂר לָא אָמְרִינַן. תָּנוּ
13 רַבָּנָן: אֵין לוֹקְחִין יְמ"ח מח"ג בְּסִימָן - לֹא יַיִן וְלֹא
14 מוֹרֶיס וְלֹא חֶלְבָּ, וְלֹא מֶלַח סַלְקוֹנְדְּרִית וְלֹא חִלְּתִית
15 וְלֹא גְּבִינָה, אֶלָּא מִן הַמּוּמְחֶה; וְכוֹפְלִין אֵם נִתְאָרַח אֶצֶל
16 בַּעַל הַבַּיִת - מוּתָּר. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,
17 דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שִׁגֵּר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת לְבֵיתוֹ - מוּתָּר; מַאי טַעְמָא? בַּעַל הַבַּיִת לָא
18 שָׂכִיחַ הֵיתֵירָא וְאָכַל אִיסּוּרָא, וְכִי מְשַׁגֵּר לֵיהּ, מִמַּאי דְּאָכִיל מְשַׁדַּר לֵיהּ. "וּמֶלַח סַלְקוֹנְדְּרִית".
19 מַאי מֶלַח סַלְקוֹנְדְּרִית? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מֶלַח שֶׁפָּל סַלְקוֹנְדְּרִי רוֹמִי אוֹכְלִין אוֹתָהּ.
20 תָּנוּ רַבָּנָן: מֶלַח סַלְקוֹנְדְּרִית - שְׁחוֹרָה אֲסוּרָה, לְבָנָה מוּתֶּרֶת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה
21 אוֹמֵר: לְבָנָה אֲסוּרָה, שְׁחוֹרָה מוּתֶּרֶת; רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גַּמְלִיאֵל מְשׁוּם רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל
22 אוֹמֵר: זוֹ וְזוֹ אֲסוּרָה. אָמַר רָבָה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר לְבָנָה אֲסוּרָה,
23 קֵירְבֵי דָּגִים לְבָנִים מְמֵאִים מְעוֹרְבִין בָּהּ; לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר שְׁחוֹרָה אֲסוּרָה, קֵירְבֵי דָּגִים שְׁחוֹרִים
24 מְמֵאִים מְעוֹרְבִין בָּהּ; לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר זוֹ וְזוֹ אֲסוּרָה, זֶה וָזֶה מְעוֹרְבִין בָּהּ. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מְשׁוּם
25 רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: זֶקֶן אֶחָד הָיָה בְּשִׁכּוּנָתֵנוּ, שֶׁהָיָה מַחֲלִיק פָּנָיו בְּשׂוּמֶן חָזִיר. "חֲרֵי אֵלּוּ
26 אֲסוּרִים". לְמַעוּטֵי מַאי? לְחוּקָּה - לְמַעוּטֵי בֵּידוּעַ, לְרַבִּי יוֹחָנָן - לְמַעוּטֵי מוֹרֶיס וּגְבִינַת בֵּית
27 אוֹנְיָיקִי, וּסְתָמָא כְּרַבִּי מֵאִיר. **משנה** וְאֵלּוּ מוּתָּרִין בַּאֲכִילָה: חֵלֶב שֶׁחָלַבוּ גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ,
28 וְהַדִּבְרֵשׁ, וְהַדִּבְרֵשׁ נִיוֹת אַף עַל פִּי שֶׁמְּנַטְּפִין אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם הֶכְשֵׁר מַשְׁקֶה, וּכְבָשִׁין שֶׁאֵין דַּרְכָּן
29 לָתֵת לְתוֹכָן יַיִן וְחוֹמֶץ, וְטָרִית שֶׁאֵינָהּ טְרוּפָּה, וְצִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דָּגָה, וְעָלָה שֶׁל חִלְּתִית, וְיֵיתִי
30 גְּלוּסְקָאוֹת הַמְגוּלְגָּלִין. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַשְּׁלָחִין אֲסוּרִין. הַחֲגָבִים הַבָּאִים מִן הַסְּלוּקָה - אֲסוּרִין,
31 מִן הַהֲפִפְתָּא - מוּתָּרִין. וְכֵן לְתִרוּמָה. **גמרא** תָּנְיָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: יוֹשֵׁב יִשְׂרָאֵל בְּצַד עֲדָרוֹ
32 שֶׁל גּוֹי, וְגוֹי חוֹלֵב וּמֵבִיא לוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הֵיכִי דָּמֵי? אִי בְּלֵילְיָא דְּבָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ, פְּשִׁיטָא! וְאִי
33 דְּאִיכָּא דְּבָר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ, אַמַּאי? - לְעוֹלָם דְּאִיכָּא דְּבָר טָמֵא, וְכִי קָאֵי חֲזֵי לֵיהּ, וְכִי יָתֵיב לָא
34 חֲזֵי לֵיהּ; מֵהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּיָתֵיב לָא חֲזֵי לֵיהּ, נַיחוּשׁ דִּלְמָא מַיְיתֵי וּמְעָרֵב בֵּיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן:
35 כֵּיוָן דְּכִי קָאֵי חֲזֵי לֵיהּ, אֵירְתּוּתֵי מֵירְתֵּי וְלָא מְעָרֵב בֵּיהּ. "וְהַדִּבְשׁ". דְּבַשׁ לְמַאי נַיחוּשׁ לֵהּ? אִי
36 מִשּׁוּם אֵיעָרוּבֵי - מֵיסְרָא סָרֵי, אִי מִשּׁוּם בִּישּׁוּלֵי גּוֹים - נָאֲכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חַי, אִי מִשּׁוּם גִּיעוּלֵי
37 גּוֹים - נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם הוּא וּמוּתָּר. "וְהַדִּבְרֵשׁ נִיוֹת אַף עַל פִּי שֶׁמְּנַטְּפִין אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם הֶכְשֵׁר
38 מַשְׁקֶה". וּרְמִינְהִי: הַבּוֹצֵר לַגַּת - שַׁמַּאי אוֹמֵר: הוֹכְשַׁר, הִלֵּל אוֹמֵר: לֹא הוֹכְשַׁר, וְאוֹדֵי לֵיהּ הִלֵּל
39 לְשַׁמַּאי! הָתָם קָא בָּעֵי לֵיהּ לְמַשְׁקֶה, הָכָא לָא קָא בָּעֵי לֵיהּ לְמַשְׁקֶה. "וְטָרִית שֶׁאֵינָהּ טְרוּפָּה".
40 תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזוֹ הִיא טָרִית שֶׁאֵינָהּ טְרוּפָּה? כָּל שֶׁרֹּאשׁ וְשִׁדְרָה נִיכָּר; וְאֵיזוֹ צִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דָּגָה? כָּל שֶׁכִּילְבִית אַחַת אוֹ שְׁתֵּי כִילְבִיּוֹת

אסורין בחותם אחד – לשגר ביד גוי, דבין דבשר ותבלת דמיהן יקרים טרח ומזיף כדמפרש ואזיל. **ושמואל** – אמר לך: חתיכת דג היינו בשר, וכיון דבשר אשמועינן הרי דגים בכלל. **ופת למאי ניחוש לה** – דניחב לה סימנא להתיר ולמיתני חמפ"ג. **אי משום איחלופי בו'** – מאי איכא למיחש. **כי הדדי** – שמא יש עמו הדומה לו – פשיטא לן: כיון דאיכא חותם לא טרח ומזיף במידי דלית ליה רווחא. הכי גרסינן; ושמואל חתיכת דג היינו בשר ותרי גווני בשר לא אמרינן. פת למאי ניחוש לה בר'. **אין** לוקחין **ימ"ח מח"ג בו'** – שחנוונים שבסהרא חשידי דלא קפדי א"לפני עור לא תתן מכשול" ומזבזי לישראל דברים שלקחו מן הגוי. מיהו אינהו גופייהו לא אכלי איסורא, הלכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו. **שיגר** לו – במתנה. **סלקונדרי רומי** = נחתומין שברומי. **אוכלין אותה** – ואסור, משום שמערבין בה קירבי דגים טמאים, וחתיכות גדולות עושין ממנה. **זקן אחד** – גוי היה. **למעוטי בידוע** – גבי בכשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ, ואם בידוע שנתן יין שם – אסורין אפילו בהנאה. **למעוטי מוריס** – דאסור אפילו בהנאה, ודך סתמא רבי מאיר היא. **משנה והדבדניות** = אשכולות של ענבים. **שאינה טרופה** – שניערך מפסקו לה בסכינא. וזיתי גלוסקאות המגולגלין – זיתים הכבושין בכלי עגול ומתחממין ונעצרין מאיליהן בעין גלוסקא. מגולגלין כמגילת", שנתחממו ונרפו מחמת שמנן, ובלעז מול"ש. ובגמרא (מג, ב) פריך: פשיטא, למאי ניחוש לה. **שלחין אסורין** – אזיתים קמהדר. ובגמרא (מג, ב) מפרש לה. **מן הסלולה** – הנמכרין בסל לפני החנוני אסורין. בגמרא מפרש: מפני שמולך עליהן רוי. **מן ההפתק** – מקום כינוסן של הגבים מלוחין. מותרין – דאין מולך עליהן עד שנותנו לפניו למכור. וכן לתרומה – מפרש בגמרא. **גמרא** יושב ישראל – ואפילו אין רואהו. **איעורובי** – שמא יערב בו יין. **הבוצר לנת** – לדרכן בגת ולעשות מהן יין. **הובשר** – לענין טומאה במשקה הנולף, והואיל ולכך הן עומדין ניחא ליה במאי דנפיק מיניהה, והדבדניות עצמן הן לאכילה. כל שראשו ושדירה ניכרין – של כל דג, שהדגים ניכרין בראשן בין טמא לטהור, שהטמאים ראשיהן חדים ואין להן חוט השדרה. **כילבית** – גדילה מאיליה בציר דגים טהורים, ואם יש שם ציר דגים טמא אין כילבית גדילה בו.

שוטטות – לשון "שטין על המים". **חביות פתוחות** – לא סגי בחדא, דאיכא למימר מעלמא נפל ביה. **ובדיעבד** כל שיש בהן **סנפיר** וקשקשת – משנה היא ב"אלו טרפות" (חולין נט, א). אלמא אין סימן לדגים בדבר אחר, וקשיא לתרייהו. **אבל בגופן** – לאכול גופן של דגים של טריות. **מריש הוה מסבילנא בציר** – בחד סימן, או בראש או בשדרה, דהוה סלקא דעתי דכי פליגי רב הונא ורב נחמן בגופן פליגי, אבל בציר אפילו רב הונא מודה. **בציר נמי לא מסבילנא** – דסבירא לי כרב הונא. **כשחביות שוות** – כשמחברין אותן יחד מתחברות, וניכרות ונראות שהיו כולן מדג אחד. **ומי איכא דשרי כהאי גוונא באתרא דשביחי קלפי** – דיש לומר: שמא דגים שהורין וטמאין יש, וקשקשים מן הטהורין באו. **ואנא לא מיכר אכרינא** – לאכול גופן משום קלipי דמשתכחי בארבא, ורב אשי קאמר לה. **דקאמר לי רב פפא** – דשרנהו רב הונא. **עירבה** = ספינה קטנה. **כולן מותרות** – דכי היכי דהואי בהך – הואי נמי בכולהו ואזלו לעלמא. **מתלתא קראי** – משלשה חכמים גדולים, שהם כדיי לסמוך עליהם בעל המקרא. **דמן בירי** – מקום. **עיבורין** = ביצים שלהן. **משריין** – דג עצמו במעי אמו. **זה משריין מבחוץ** – דג טהור לאחר שהוטלה ביצתו משרצת ועומדת מאליה בחול, אבל דג טמא משריץ מבפנים במעי האם לאחר שנגמרין ביציו במעיו. **סימני ביצים** – של עוף טהור. **שבודרית** = משובח, שרחבה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת. **ועגולגלת** = עגולה מצדדיה ומגלגלת, דאין צדדיה רחבים. **ראשה אחד כך** – רחב, פלטר"א בלעז. כלומר, עשוי ככד שרחב מתחתיו בית משכו. **חלבון** = אלבוס"ל. **חלמון** = מיז'ל. **ביצת השריץ** – צב הנלטה מטילי ביצים הן. צב הוא כוכורי"ל בלעז, הדומה לצפרדע. ונפקא מינה דאם ריקמה וניקבה מטמא במגע, בשחיטת חולין (קכו, ב).

והתניא

שִׁפּוּרֵי דָּרְבָא וְאָסָר, שִׁפּוּרֵי דָּרֵב הוּנָא בַּר חִנָּנָא וְשָׁרֵי. אָמַר רַב יְרְמְיָה מִדְּפְתִּי, לְדִידִי אָמַר לִי רַב פַּפָּא: כִּי שָׁרֵא רַב הוּנָא בַּר חִנָּנָא - בְּצִירָן, אֲבָל בְּגוּפָן - לָא. אָמַר רַב אַשִׁי, לְדִידִי אָמַר לִי רַב פַּפָּא: כִּי שָׁרֵא רַב הוּנָא בַּר חִנָּנָא - אֲפִילּוּ בְּגוּפָן; וַאֲנָא לָא מְיַסַּר אֲכָרֵינָא - דְּקָאָמַר לִי רַב פַּפָּא, וְלָא מִישָׁרֵא שָׁרֵינָא - דְּהָא אָמַר (לִי) רַב יְהוּדָה מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: מְחַלּוֹקֶת לְמִבְּצִירָן, אֲבָל בְּגוּפָן - דִּבְרֵי הַכֹּל עַד שֶׁיֵּהֵא רֹאשׁ וְשִׁדְרָה נִיכָּר. וְאָחֵר. יְתִיב רַב חִנָּנָא בַּר אִידִי קַמֵּיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, וְיתִיב וְקָאָמַר: גּוּ שֶׁהֲבִיא עֲרֵיבָה מְלֵאָה חֲבִיּוֹת וְנִמְצְאוּ כֵּילְבִית בְּאַחַת מֵהֶן, פְּתוּחוֹת - כּוּלָּן מוּתָּרוֹת, סְתוּמוֹת - הִיא מוּתֶּרֶת וְכוּלָּן אֲסוּרוֹת. אָמַר לֵיהּ: מְנָא לָךְ הָא? מִתַּלְתָּא קְרָאֵי שְׁמִיעַ לִי, מֵרַב וּשְׁמוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר רַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב: קֵירְבֵי דָּגִים וְעוֹפָרָן אֵין נִקְחִין אֶלָּא מִן הַמּוּמְחֶה. רַמֵּי לֵיהּ עוּלָּא לְרַבִּי דּוֹסְתַּאי דְּמִן בִּירִי, מִדְּקָאָמַר רַב: קֵירְבֵי דָּגִים וְעוֹפָרָן אֵין נִקְחִין אֶלָּא מִן הַמּוּמְחֶה, מִכְּלָל דְּדָג טָמֵא אִית לֵיהּ עוֹפָר; וּרְמִינְהִי: דָּג טָמֵא מְשָׁרִיץ, דָּג טָהוֹר מַטִּיל בֵּיצִים! - סְמֵי מִכָּאן עוֹפָרָן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: לָא תֵּימְרֵי, תַּרְוַיְיהוּ מְטִילֵי בֵּיצִים נִינְהוּ, אֶלָּא זֶה מְשָׁרִיץ מִבַּחוּץ וְזֶה מְשָׁרִיץ מִבִּפְנִים. לָמָּה לִי מוּמְחֶה? לְבְרוֹךְ בְּסִימָנֵיהֶן! דְּתַנְיָא: בְּסִימָנֵי בֵיצִים כְּדֵי סִימָנֵי דָּגִים. סִימָנֵי דָּגִים מָלְקָה דַּעֲתֵיהּ? סִימָנֵי דָּגִים סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת כְּתִיב בְּהוּ! אֶלָּא, בְּסִימָנֵי בֵיצִים כְּדֵי סִימָנֵי עוֹפְרֵי דָּגִים, וְאִלּוּ הֵן סִימָנֵי בֵיצִים: כָּל שְׁסּוֹדֶרֶת וְעַגוֹלְגֶּלֶת, רֹאשׁהּ אֶחָד כַּד וְרֹאשָׁהּ אֶחָד חַד - טְהוֹרָה, שֶׁנֵּי רָאשֶׁיהָ חִדִּין וּשְׁנֵי רָאשֶׁיהָ כַּדִּין - טְמֵאָה, חֶלְמוֹן מְבֻחוּץ וְחֶלְבּוֹן מְעוֹרְבִין זֶה בָּזֶה - זוֹ הִיא בֵּיצַת הַשָּׁרֵץ! אָמַר רָבָא: כְּשֶׁנִּמּוֹחוּ. וְלִרְבִּי דּוֹסְתַּאי דְּמִן בִּירִי דְּאָמַר: סְמֵי מִכָּאן עוֹפָרָן, וְהִתְנִיא:

כֹּאן בפתוחות כאן בסתומות – פירש הקונטרס: דבפתוחות לא סגי בחדא, דאיכא למימר מעלמא נפל ביה. והקשה הרב רבינו אפרים (מדהכי) [ומדאמר] בסמוך: גוי שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כילבית באחת מהן, פתוחות כולן מותרות – אלמא בפתוחות תלינן לקולא, דאמר: כי היכי דהואי בהך הוה מסבילנא אלא לעלמא אלולי! ועוד קשה: אי חיישינן דמעלמא נפל בה, שתים נמי ניחוש דלמא הגוי הניחם שם! לכך היה מפרש הרב רבינו אפרים להקך: בפתוחות סגיא בחדא, דאיכא למימר אחריתי אזלא לעלמא. וליכא למיחש שמא הגוי הניח שם, דאדרבה לקולא תלינן. אבל בסתומות צריך שתים. מיהו יש ליישב פירוש הקונטרס, דשאני התם שנמצאו שתים כיליבית באחת מן החביות, אבל הכא אין נמצא כאן שום חבית להכשיר כלהבתו, ולכך יש לפסול בפתוחות. **ובדגים** כל שיש לו סנפיר וכו' – פירש הקונטרס: משמע שאין הכשר בדגים בדבר אחר, וקשיא לתרוייהו. ותימה: דאם כן, כי משני באותם דדמו ריישייהו לטמאים, פירוש: ולאותם הנזרך סנפיר ולקשקשת, ומה תירץ אליבא דמאן דאמר אין לו חוט השדרה! לכך נראה דמשדרה לא פריך מידי. והא דלא חשיב ליה תנא בהדי סנפיר ולקשקשת, היינו משום דסימני גוואי לא קא חשיב.

מחלוקת בציר אבל בגופן לא – ואם תאמר: והא צירן נמי איסור דאורייתא, בדאמרינן (חולין דף קיב, ב): "הטמאים" לרבות צירן ורוטבן! ויש לומר: דוודאי דאורייתא צירן אסור, מיהו צירן בטיל ברוב, וגופן לא בטיל דבריה לא בטילה. **וחזא** ביה קלפי ושרייה – ומיירי כגון שלא היה שם אלא מין אחד. ומאן דאסר היינו משום דשכיחי בה קלפי מעיקרא.

נמצאת כילבית – פירוש: הכשר כילבית, היינו שתים בפתוחות לפירוש רש"י דלעיל, ולפירוש הרב רבינו אפרים שתים בסתומות.

אמר רבא שנינמוחו – תימה, אמאי לא משני: קסבר סימני עוברי דגים לאו דאורייתא, ולכך אין לבדוק בסימניהם? דהכי נמי משני פרק "אלו טרפות" (חולין סד, א) גבי סימני ביצים דלאו מדאורייתא ניתנו, דקא פריך: ולבדוק בסימניהם! ומשני: סימני ביצים לאו מדאורייתא! ואומר רבינו תם, דשמע מינה מהכא: סימני עוברי דגים דאורייתא. ולכך יש להחזיר הבורבוטא אף על גב דאין אנו מוצאין בהם קשקשים, דהא יש בהם סימנים ועוברים. מיהו יש לדחות: לעולם אימא לך סימנים לאו דאורייתא, והא דלא שני הכא – משום דאבתי תיקשי, ד"אין נקחין אלא מן המומחה" משמע דאין שום עד דיותר ליקח שלא מן המומחה, ואין זה, דאם לא נימוחו, שהסימנים ניכרים ואומר של דג פלוני טהור, דהשתא איכא תרתי לטיבותא, וכהאי גוונא נקחים אף שלא מן המומחה, כדאמרינן התם (סג, ב) גבי ביצים דלוקחין מהן כשאומר "של עוף פלוני טהור". לכך הוצרך לתרץ כשנימוחו, כך דקדק רבינו יצחק. ואם תאמר: דאבתי לאו מילתא פסיקתא היא, דהא אם אמר "אני מלחתים" נאמן, אף שלא מן המומחה! ויש לומר: דדבר זה לא שכיח ברוב מוכרים שיהיו בשעת מליחה. ורבינו יהודה הקשה על פירוש רבינו תם, דאי סימני דגים דאורייתא, אם כן תלי תניא בדלא תניא, דקאמר: כסימני ביצים כך סימני עוברי דגים. ועוד הקשה מן הירושלמי דפיקוקי: נתן בר רבא אמר קמיה שמואל: ידע אנא מפרשא בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים, עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים. חמי ליה הדא סלפותא, אמר ליה: כזה מהדי פירוש: הראה לו עובר של דג טהור, ואמר ליה: טמא. אמר ליה: לא ביש לי דאמרת על טהור טמא, אלא סופך לומר על טמא טהור. משמע דיש עוברי דג טמא דומין לשל טהור, כמו בביצים דאיכא דעורבא דדמיא ליונה, אלמא סימנים לאו דאורייתא, ואין לסמוך על סימני עוברי דגים! מיהו אין לאסור הבורבוטא, כי אמת הוא שיש לו במים ומשירין בשעה שעולה מן המים.

הכי גרסינן: אורב הפתק ספינה – וזו אף זו קתני, שאורב מתקיים יותר מהפתק, והפתק יותר מספינה.

כל הצלמים. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כל שיש בידו כל דבר – בגמרא מפרש שטעמא דרבי מאיר – משום דחזיש למיעוטא וגזר שאר מקומות אטו אותו מקום, ורבנן דלא חיישי למיעוטא לא גזרי. ושמעון מהכא דרבן שמעון בן גמליאל נמי לא חיישי למיעוטא ופליג אדרבי מאיר. ותימה: דאם כן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל ארבן שמעון בן גמליאל, וקשיא להלכתא אהלכתא. דרבן שמעון בן גמליאל דהכא לא חיישי למיעוטא, ובפרק "אם לא הביא" (שבת קלה, ב) תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא ששהה בגון (שנשרף) או שאכלו ארי דהוי נפל אף על גב דרוב נשים אינן מפילות, אלמא חיישי למיעוט נפלין. ותנן נמי פרק שלישי דבבורות (כג, ב), רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה מניקה מן הגוי פטורה מן הבכורה, דלא מרמאמא אלא אם כן ילדה, משמע – אבל מטעם חולבת לא, דהלב אינו פוטר, דחיישינן למיעוט חולבות אף על פי שאינן יולדות. והלכתא, קיימא לן כרבנן דלא חיישי למיעוט, דאמרינן פרק קמא דחולין (יא, ב): ורבי מאיר דחייש למיעוטא היכי אכל בישרא, ומדלא קאמר "היכי אכלינן" משמע דקיימא לן דלא חיישינן למיעוטא. ואילו בבכורות ובנפל פסקינן כרבן שמעון בן גמליאל דחייש למיעוטא! ויש לומר: דוודאי רבן שמעון בן גמליאל לא חיישי למיעוטא כדשמעת הכא, וההיא דנפל שאני דהוא מיעוט המצוי דנפלים שכיחי, ושם ודאי יש לחוש דבאמרינן (יבמות קכא, א) גבי ראובן נפל למים שאין להם סוף או ראובן גוסס, דאשתו אסורה אף על פי שרוב גוססין למיתה, וחיישינן למיעוטא מפני שהוא מיעוט המצוי. וההיא דבכורות מיירי שראינה חולבת קודם לידה, דוודאי הוחזקה מן המיעוט, אבל ודאי בשאר בהמות חלב פוטר, וכן הלכה. **אי** דנעבדין פעם אחת בשנה מאי טעמייהו דרבנן – ואם תאמר: דלמא בהא פליגי, מר סבר דנעבדין ומר סבר אין נעבדין? ויש לומר: דמשמע ליה דאפילו רבנן אית להו דנעבדין, מדלא קתני: "חכמים אומרים אין נעבדין אלא מי שיש בידו", וכו'. וכן פירש הקונטרס. **רבי מאיר** גזר שאר מקומות אטו אותו מקום – ואם תאמר: בפירקין דלעיל (לה, ב) גבי גבינת בית אוניקיי לא גזר נמי רבי מאיר שאר מקומות! ויש לומר: דשאני התם דבאותו מקום נמי לא היו נשתכין לעבודה זרה כי אם המיעוט, ואי הוה גזרינן שאר מקומות אטו אותו מקום הוי מיעוטא דמיעוטא, אבל כאן במקומו של רבי מאיר היו כולם עובדין כל הצלמים. והכי נמי גזר רבי מאיר על הבותים מפני דמות יונה שמצאו בהר גרזים והיו כל בני המקום עובדין לה (חולין ו, א). **אנדרטי** של מלכים – פירש הקונטרס: צורת שלטון דמות עושין לזכרון. ורבינו חם פירש צורת שלטון הוד עושין לבבודו, וראיה לדבר מאנדרטי של נבוכדנצר. ועוד, דאמר במדרש: אדריינוס קיסר הלך את רבי יהושע לטייל במדינה הראוהו צורת צלמים שהיו עושין לכבודו. **ובאנדרטי** של מלכים שנינו – פירש הקונטרס: לא אסר רבי מאיר. וקשה, דהא תנן (עבודה זרה מא, א): מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין, ולשון "מצא" משמע בשוק או בשדה, ואפילו למאי דמוקי לה שמואל לקמן בעומדים על בסיסן, ופירש הקונטרס: על בימוס שלהן ששם עובדין אותם – לא ניזריא, דלשון "מצא" לא משמע כן, אלא שיש להם בית מושב רחב, ויכולין לעמוד לבדן וניכרים שלא נשתברו מצלם שלם. ועוד קשה: דהכא משמע דסתם אנדרטי של מלכים פלחי להו טפי. ואדרבה, בפרק "כלל גדול" (שבת עב, ב) משמע שאין סתמן לעבודה, דקאמר: אי דחזו אנדרטי וסגיד ליה... אי דקבליה עליה וכו'! לכך פירש רבינו תם דהכא קאי אהיתרא דרבנן, והכי קאמר: הא דשרו רבנן במתניתין היינו דוקא באנדרטי של מלכים ובעומדין על פתח מדינה, דבהנהו שרו רבנן דוודאי לגבי עבידי להו. ורבי אלחנן מייישב פירש הקונטרס, דוודאי קאי ארבי מאיר, ובשאר צלמים לא אסר, וההיא דלקמן דתבנית יד ותבנית רגל מיירי בשל כפרים והנהו וראי אסורים אפילו לרבנן דוודאי למיפלחינהו עבדי להו. ובבך ניחא, דבי דייק לה במילתיה דרבי יוחנן: הא צלמים עצמן אסורין וסתמא דרבי מאיר, לא מצי למימר דסתמא דרבי מאיר מסיפא דתבנית יד ורגל, דההיא אתיא אפילו כרבנן בדפרישית. והא דמשמע בפרק "כלל גדול" (שם עב, ב) דאנדרטי אין סתמן נעבד – לא איירי בשל מלכים אלא בשל שלטונות, והכא מיירי בשל מלכים.

ובהכי

וְהָתַנְיָא: כְּסֵימָנֵי בֵיצִים כָּךְ סֵימָנֵי עוֹפְרֵי דָגִים! - לָאו וְתַרְוַיְיהוּ מַתַּרְצַתְּ לָהּ? כָּךְ סֵימָנֵי קְרֵבֵי דָגִים. - וְהֵיכִי מְשַׁמְּשַׁתְּ בְּסֵימָנֵי קְרֵבֵי דָגִים שֶׁיִּהְיֶא כָּךְ וְחָךְ? - מְלַחְתָּהּ לָהּ בְּשֶׁלְפָחָהּ. אם אין שָׁם מוּמְחֶה, מַאי? אָמַר רַב יְהוּדָה: כֵּיוָן דְּאָמַר "אֲנִי מְלָחְתִּים" - מוּתָּרִין. רַב נַחְמָן אָמַר: עַד שֶׁיֹּאמַר "אֵלּוּ דָּגִים וְאֵלּוּ קִרְבֵיהֶן". אוֹרֵי לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְאָדָא דַּיְיקָא: כֵּיוָן דְּאָמַר "אֲנִי מְלָחְתִּים" - מוּתָּרִין. "וְעֶלָּה שֶׁל חִילְתִּית". פְּשִׁיטָא! - לָא נְצָרְכָה אֶלָּא לְקַרְטֵן שֶׁבּוֹ; מַהוּ דְּתֵימָא נֵיחוּשׁ לְמִלְּתָא מְיִיתֵי וּמְעָרֵב בֵּיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן דְּהָא אִשְׁתַּרּוּכֵי הִיא דְּאִשְׁתַּרּוּךְ וַאֲתָא בַּהֲדָהּ. "וְיוֹתֵי גְּלוּסְקָאוֹת הַמְגוּלְגָּלִין". פְּשִׁיטָא! - לָא נְצָרְכָא, אַף עַל גַּב דְּדַבֵּי טוּבָא; מַהוּ דְּתֵימָא חֲמָרָא רְמָא בְּהוּ, קָא מַשְׁמַע לָן: חֲנֵי מַחֲמַת מִישְׁחָא הוּא דְּרִמּוּ. "וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁלָחִין אֲסוּרִין". הֵיכִי דָּמֵי שְׁלָחִין? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: כָּל שֶׁאוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ וְגוֹרֵעְנָתוֹ נִשְׁמֶטֶת. "הַחֲבָבִין הַבָּאִין". כו'. תָּנוּ רַבָּנָן: הַחֲבָבִין וְהַקִּפָּדִיסִין וְהַקַּפְקַפּוֹטוֹת, הַבָּאִין מִן הָאוֹצָר וּמִן הַהֶפְקֵר וּמִן הַמְּפֻקָּדָה וּמִן הַמְּפֻקֶּדֶת - מוּתָּרִין, הַנִּמְכָּרִין בְּקַטְלוֹזָא - אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁמְּזַלְּפִין יַיִן עֲלֵיהֶן. וְכֵן יַיִן תַּפּוּחִים שֶׁל גּוֹיִם, הַבָּאִין מִן הָאוֹצָר וּמִן הַהֶפְקֵר וּמִן הַמְּפֻקֶּדֶת וּמִן הַמְּפֻקָּדָה - מוּתָּרִין, הַנִּמְכָּרִין בְּקַטְלוֹזָא - אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁמְּעָרְבִין בּוֹ יַיִן. תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת חָשׁ רַבִּי בְּמֵעָיו, אָמַר: בְּלוּם יֵשׁ אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ, יַיִן תַּפּוּחִים שֶׁל גּוֹיִם אָסוּר אוֹ מוּתָּר?

אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹסֵי: פַּעַם אַחַת חָשׁ אַבָּא בְּמֵעָיו, וְהֵבִיאוּ לוֹ יַיִן תַּפּוּחִים שֶׁל גּוֹיִם שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה, וְשָׁתָה וְנִתְרַפֵּא; אָמַר לוֹ: כָּל כַּךְ הָיָה בְּיָדְךָ וְאַתָּה מְצַעֲרֵנִי? בָּרְכוּ וּמְצָאוּ גּוּי אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ שֹׁלֶשׁ מֵאוֹת גְּרָבֵי יַיִן שֶׁל תַּפּוּחִים שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה, וְשָׁתָה וְנִתְרַפֵּא; אָמַר: בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁמָּסַר עוֹלָמוֹ לְשׁוֹמְרִים. "וְכֵן לְתַרְוֻמָה". מַאי "וְכֵן לְתַרְוֻמָה"? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: וְכֵן לְכֹהֵן הֶחָשׁוּד לְמְכוֹר תְּרוּמָה לְשֵׁם חוּלִּין - לְפָנָיו הוּא דְּאָסוּר, אֲבָל הָבָא מִן הָאוֹצָר וּמִן הַהֶפְקֵר וּמִן הַמְּפֻקֶּדֶת וּמִן הַמְּפֻקָּדָה - מוּתָּר; אֵירְתּוּתֵי מִירְתַת, סָבַר: שְׁמָעֵי בֵּיהּ רַבָּנָן וּמַפְקְדִי לֵיהּ מִינַּאי.

הדרן עלך אין מעמידין

כָּל הַצְּלָמִים אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נַעֲבָדִין פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מִקֶּל אוֹ צִפּוֹר אוֹ כַּדּוֹמֶה, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ כָּל דָּבָר. **גמרא** אִי דְּנַעֲבָדִין פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנָן? אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּמְקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר הָיוּ עוֹבְדִין אוֹתָהּ פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, וְרַבִּי מֵאִיר דְּחַיֵּיש לְמִיעוּטָא - גְּזַר שֶׁאַר מְקוֹמוֹת אַטּוּ אוֹתוֹ מָקוֹם, וְרַבָּנָן דְּלָא חַיְישִׁי לְמִיעוּטָא - לָא גָּזְרוּ שֶׁאַר מְקוֹמוֹת אַטּוּ אוֹתוֹ מָקוֹם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּאַנְדְּרֵטֵי שֶׁל מַלְכֵּים שָׁנִינוּ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּבְעוֹמְדִין עַל פֶּתַח מְדִינָה שָׁנִינוּ.

הדרן עלך אין מעמידין

משנה כל הצלמים אסורין – בהנאה. כדור – פילוט"א, ובגמרא מפרש דהני ודאי נעבדין, דמשום חשיבותא אשכלתה לההוץ חפצי בידייהו.

גמרא מאי טעמא דרבנן – מדלא קתני: חכמים אומרים אינו נעבד אלא מי שיש בידו וכו', מכלל דסבירא להו דנעבדים. **אנדרטי** – בשתמלך מת עושין צורתו בפתח השער לזכרון, והתם קאסר רבי מאיר דאגב חביבותא פלחי ליה. **בעומדין** על פתח המדינה שנינו – בהנהנו קאסר רבי מאיר, דחשיבי להו.

מי

והתניא כסימני ביצים וכו' – אלמא יש לדגים עוברין! **והיכא משכחת לה בסימני קירבי** דגים כד וחד – ובבני מעיים עשוין כזה ענין. **בשילפוחא** – משיא"ה של דג שמליאה רוח. **אין שם מומחה מאי** – כשנימוחו העוברין קבעי לה. **אני מלחתים** – הדגים, וראיתי שדגים טהורין הן, ומהן הוצאתי קרביים הללו. **אלו** דגים – שיראה לו הדגים עצמן, אבל ב'אני מלחתים" לא מהימן, דשמא לא בקי בהן. **דיילא** = שמש, רגיל להיות שכיר לעשה סעודה לתקן תבשילין. **לקרטן שבו** – הדבוקין בעליו או שנשרו בבלל, דלמא אייתי קרטין אחריני דאיפסיק בסכינא ועריב בהני. **אשתרוכי אשתרייכו** – ומן הטעלן לכלי עצמן אישתרוכי, נשמטו. **דיתי טובא** – מגולגלין ביותר, ובלעגו מול"ש, וגרעינהם נשמטו. דכיון דרפי כולי האי חמרא רמא בהו. **שלחין** – שמשתלחין ברעיון מעצמו. **קפריסין** – קפלוטות מבושלין ובבורשן במכבש ומתקיימין, ואין בהן משום בשולי גוים – דנאכלים חיין, ולא משום גיעול – דטעם הגיעול פוגמו ולא משביחו. **מן ההפתק** – מקום ביניהן שהן עצורין שם זה על זה, ובלעז פיל"א. **קבלוזא** = שוק. **תירומה** – אין דמיה יקרים, שאינה ראויה אלא לכהנים. **ומפקדי מינאי** – יפקידו את כל האוצר.

מי איכא למאן דאמר וכו' – מי שרו רבנן? הא ודאי דכפרים למפלחינהו עבדי להו, דבני כפר לא עבדי לנוי. תחת כל העולם כולו – לשון גנאי נקיט, כלומר שרודה על כל. גדיל בלילי – אומן שם לי עטרה. אישתיימא = שליח הנושא חותם המשלח. משנה הרי אלו מותרין – טעמא מפרש בגמרא, דכי הוו שלימים ספק לא עבדום, ואם תמצי לומר עבדום – אימור בטלום לכך שיברום, הוי ספק ספיקא וקולא. שביזיגא בהן נעבד – תבנית יד לבדה הן עובדין. גמרא אשר שמואל אפילו שברי עבודה זרה – לא תימא: שברי צלמים דוקא, משום דשמא לא עבדום מעולם אפילו כשהיו שלימין. דאפילו שברי עבודה זרה, שראינום שעבדוה כשהיתה שלימה – מותרין, דכיון דנשברה שוב אין עובדין אותה. משום דקבעי למיתני סיפא כו' – דאי תנא עבודה זרה, הוה אמינא: דוקא עבודה זרה דמצא תבנית יד או תבנית רגל דאסורה, אבל צלמים אפילו תבנית יד שרי – לחבי תנא ברישא צלמים, למימר דאף על גב דשמא לא עבדום, אפילו הכי לשבר חשוב כגון תבנית יד חיישינן, ובשעומדין על בסיסן כדמוקים ליה לקמן.

אָמַר רָבָה: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁל כְּפָרִים, אֲבָל בְּשֶׁל כְּרָכִים - דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּרִין, מַאי טַעְמָא? לְנוֹי עָבְדִי לְהוּ. - וְדִכְפָרִים מִי אִיכָּא לְמֵימַר דְּאָמַר לְנוֹי עָבְדִי לְהוּ? דִּכְפָרִים וַדַּאי לְמִיפְלְחִינְהוּ עָבְדִי לְהוּ! אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רָבָה: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁל כְּרָכִים, אֲבָל בְּשֶׁל כְּפָרִים - דִּבְרֵי הַכֹּל אֲסוּרִים. "וַהֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָן אֲסוּרִין" וכו'. קַל - שָׁרוֹדָה אֶת עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּמִקֵּל. צִפּוֹר - שָׁתוּפָה אֶת עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּצִפּוֹר. כַּדּוּר - עֲצָמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּכַדּוּר. הָנָא, הוֹסִיפוּ עָלֶיהָן: סִיף, עֲטָרָה, וְטַבַּעַת. סִיף - מַעֲקֶרֶת סְבוּר: לְסֻמְּיָא בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: שֶׁהוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: גְּדִיל כְּלִילֵי בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: אֵישְׁתִּיימָא בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: שֶׁהוֹתֵם אֶת עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לְמִיתָה. "רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל" כו'. הָנָא: אֲפִילּוּ צְרוֹר, אֲפִילּוּ קֶיסָם. בָּעֵי רַב אָשֵׁי: תָּפֵשׂ בִּידוֹ צוֹאָה, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: כּוּלֵּי עָלְמָא זִילּוּ בַּאֲפֵיהּ כִּי צוֹאָה, אוֹ דִילְמָא הוּא מֵיהוּ דְּזִיל בַּאֲפֵי כּוּלֵּי עָלְמָא בְּצוֹאָה? תֵּיקוּ. משנה הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי צְלָמִים - הֲרֵי אֵלּוּ מוּתָּרִין. מָצָא תַּבְנִית יָד אוֹ תַּבְנִית רֶגֶל - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בָּהֶן נֶעֱבָד. גמרא אָמַר שְׁמוּאֵל: אֲפִילּוּ שִׁבְרֵי עֲבוֹדָה זָרָה. - וְהָאָנֵן תְּנַן: שִׁבְרֵי צְלָמִים! - הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ שִׁבְרֵי עֲבוֹדָה זָרָה; וְהָא דְּקָתָנֵי: שִׁבְרֵי צְלָמִים - מִשּׁוּם דְּקָבְעֵי לְמֵיתְנָא סֵיפָא: מָצָא תַּבְנִית יָד תַּבְנִית רֶגֶל הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בָּהֶן נֶעֱבָד. תְּנַן: מָצָא תַּבְנִית יָד תַּבְנִית רֶגֶל הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בּוֹ נֶעֱבָד; אַמַּאי? והא

מקום דסברי לנוי עבדי להו, אבל בשל כרכים דברי הכל לנוי בעלמא עבדי להו, ומותר. ופריך: ושל כפרים מי איכא למאן דאמר לנוי עבדי להו? כלומר, היאך תעלה על דעתך להעמיד מחלוקתם בשל כפרים, ויחלקו רבנן על רבי מאיר לומר דבכפרים לנוי עבדי להו? הא ודאי למפלחינהו עבדי להו! אלא אי אתמר הכי אתמר: מחלוקת בשל כרכים, דהנהו עבידי לנוי, אלא רבי מאיר אסר בכל הכרכים, דמר רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אלו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה, ורבנן לא גזרי רובא אטו מיעוטא. אבל בשל כפרים דברי הכל אסורין, דכולהו כפרים למפלחינהו עבוד. כבדור – שהומלך עגול, כדאיתא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם כבדור ואת הים כקערה, פירוש: ים אוקינוס שמסקיף את כל העולם. אמר שמואל ואפילו שברי עבודה זרה מותרין – נראה לרבינו יצחק בי שמואל שסובר שברי עבודה זרה מותרין – אית ליה נמי עבודה זרה שנשתברה מאילהיה מותרת כרבי שמעון בן לקיש, ורבי שמעון בן לקיש דקאמר עבודה זרה שנשתברה מאילהיה מותרת – אית ליה נמי דמצא שברי עבודה זרה מותרין, ותרוויהו חד טעמא אית להו. וכן משמע בסמוך, דדבי יוחנן מותיב לרבי שמעון בן לקיש ממתניתין דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, משמע: הא שברי עבודה זרה אסורין, ומוכח מיניה דעבודה זרה שנשתברה מאילהיה אסורה. ורבי שמעון בן לקיש אית ליה דשברי עבודה זרה מותרים משום דסבר עבודה זרה שנשתברה מותרת. והכי פירושא דמילתיה דשמואל: ואפילו שברי עבודה זרה, כלומר: לאו דוקא שברי צלמים שרי משום דספק ספיקא דאימור לא עבדום ואם תמצי לומר עבדום אימור בטלום, אלא אף שברי עבודה זרה דודאי עבדוה מותרין, דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאילהיה מותרת – אם כן סתם שברים מותרין, דרוב שבירותיה הוו ביטול, דספי שכיח שבירת גוי או שנתברה מאילהיה משעישברה ישראל, דודאי אמרי: אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם. ופריך ליה תלמודא: והאנן שברי צלמים תנן, דמשמע דוקא צלמים דאיכא ספק ספיקא, אבל לא שברי עבודה זרה! דאי סלקא דעתך שברי עבודה זרה נמי מותרין, היה לו לשנות שברי עבודה זרה דהוו חידוש טפי! אלא ודאי מדשבקינהו לשברי עבודה זרה ונקט שברי צלמים – דוקא קתני, ושברי עבודה זרה אסורים משום דודאי עבדוה ומי יימר דבטלוה. ומסיק: הוא הדין דאף שברי עבודה זרה מותרין, ואין לחלק בשברים. והא דקתני שברי צלמים – משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין, והיכא יש לידע שברים של צלמים מדלא נקטי מידי בידיידהו, ואסורין לרבי מאיר משום שאינם שברים גמורים כדמוקי לה שמואל בעומדין על בסיסן. ואם נקט שברי עבודה זרה ברישא, הוה אמינא: דוקא תבנית יד ורגל דעבודה זרה אסורין, מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תדיר והרבה הן שהיו משתחוים ליד או לרגל בפני עצמן בשהיו מחוברים, הלכך גם בשנפרד לא נתבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסן, אבל צלמים שאינן נעבדין אפילו לרבי מאיר אלא פעם אחת בשנה, ואיכא למימר שהיד והרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במחובר בלל, אם כן בשנפרדו נתבטלו לגמרי, ומשום הכי נקט שברי צלמים. ואם תאמר: מכל מקום היה לו להשמיענו היתר שברי עבודה זרה, דכה דהיתירא עדיף! ויש לומר: דכאן ודאי כה דאיסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדיף, כי טעם גדול היה לו להתיר בדפרשינן, דמחזיקינן לזה במבוטלין הואיל ואף בחיבורן לא היו נעבדין מעולם. ובמה שלא שנאה כלל במשנתנו היתר שברי עבודה זרה לא הפסדנו כלום, כי יש ללמדו ממשנתנו, שאין לחלק כמו שפירש הטעם בדברי שמואל. הוא הדין דאפילו שברי עבודה זרה וכו' – הא דלא מנשי הכא כמו שתירץ בסמוך על היותבא דרבי יוחנן, דמשני רבי שמעון בן לקיש: משום דאתי למידק הא צלמים עצמן אסורין, ותסתא ברבי מאיר. דאותו תירוץ לא שייך כאן על מה שהקשינן לשמואל, דשמואל אמתניתין קאי, ומיקי לה ברבי מאיר, ואומר דלרבי מאיר אף על גב דחידוש הוא דשברים מותרין, לאו חידוש הוא כל כך בשברי צלמים, אלא ודאי דאף בשברי עבודה זרה עצמה מותרים, דאיכא נמי כמה ספיקות בדפרשישת. ומקשינן ליה: ביון דאף שברי עבודה זרה מותרים, אמאי שבקינהו ונקט שברי צלמים? דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאיירינן בהן להשמיענו חידוש איסור צלמים דלא אייריגן מיניה. ומשום הכי קא משני דשוב לו להניח חידוש היתר עבודה זרה להשמיענו חידוש איסור בצלמים גופייהו בתבניית יד ורגל בדפרישית, דדמיא לשברים. אבל בתר הכי מוקי לה ברבנן, אם כן שברי צלמים לגופייהו לא אצטריך כלל כאשר אפרש לקמן.

והא

מי איכא למאן דאמר וכו' – מי שרו רבנן? הא ודאי דכפרים למפלחינהו עבדי להו, דבני כפר לא עבדי לנוי. תחת כל העולם כולו – לשון גנאי נקיט, כלומר שרודה על כל. גדיל בלילי – אומן שם לי עטרה. אישתיימא = שליח הנושא חותם המשלח. משנה הרי אלו מותרין – טעמא מפרש בגמרא, דכי הוו שלימים ספק לא עבדום, ואם תמצי לומר עבדום – אימור בטלום לכך שיברום, הוי ספק ספיקא וקולא. שביזיגא בהן נעבד – תבנית יד לבדה הן עובדין. גמרא אשר שמואל אפילו שברי עבודה זרה – לא תימא: שברי צלמים דוקא, משום דשמא לא עבדום מעולם אפילו כשהיו שלימין. דאפילו שברי עבודה זרה, שראינום שעבדוה כשהיתה שלימה – מותרין, דכיון דנשברה שוב אין עובדין אותה. משום דקבעי למיתני סיפא כו' – דאי תנא עבודה זרה, הוה אמינא: דוקא עבודה זרה דמצא תבנית יד או תבנית רגל דאסורה, אבל צלמים אפילו תבנית יד שרי – לחבי תנא ברישא צלמים, למימר דאף על גב דשמא לא עבדום, אפילו הכי לשבר חשוב כגון תבנית יד חיישינן, ובשעומדין על בסיסן כדמוקים ליה לקמן.

אָמַר רָבָה: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁל כְּפָרִים, אֲבָל בְּשֶׁל כְּרָכִים - דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּרִין, מַאי טַעְמָא? לְנוֹי עָבְדִי לְהוּ. - וְדִכְפָרִים מִי אִיכָּא לְמֵימַר דְּאָמַר לְנוֹי עָבְדִי לְהוּ? דִּכְפָרִים וַדַּאי לְמִיפְלְחִינְהוּ עָבְדִי לְהוּ! אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רָבָה: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁל כְּרָכִים, אֲבָל בְּשֶׁל כְּפָרִים - דִּבְרֵי הַכֹּל אֲסוּרִים. "וַהֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָן אֲסוּרִין" וכו'. קַל - שָׁרוֹדָה אֶת עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּמִקֵּל. צִפּוֹר - שָׁתוּפָה אֶת עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּצִפּוֹר. כַּדּוּר - עֲצָמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ כְּכַדּוּר. הָנָא, הוֹסִיפוּ עָלֶיהָן: סִיף, עֲטָרָה, וְטַבַּעַת. סִיף - מַעֲקֶרֶת סְבוּר: לְסֻמְּיָא בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: שֶׁהוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: גְּדִיל כְּלִילֵי בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: אֵישְׁתִּיימָא בְּעַלְמָא, וּלְבַסּוֹף סְבוּר: שֶׁהוֹתֵם אֶת עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לְמִיתָה. "רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל" כו'. הָנָא: אֲפִילּוּ צְרוֹר, אֲפִילּוּ קֶיסָם. בָּעֵי רַב אָשֵׁי: תָּפֵשׂ בִּידוֹ צוֹאָה, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: כּוּלֵּי עָלְמָא זִילּוּ בַּאֲפֵיהּ כִּי צוֹאָה, אוֹ דִילְמָא הוּא מֵיהוּ דְּזִיל בַּאֲפֵי כּוּלֵּי עָלְמָא בְּצוֹאָה? תֵּיקוּ. משנה הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי צְלָמִים - הֲרֵי אֵלּוּ מוּתָּרִין. מָצָא תַּבְנִית יָד אוֹ תַּבְנִית רֶגֶל - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בָּהֶן נֶעֱבָד. גמרא אָמַר שְׁמוּאֵל: אֲפִילּוּ שִׁבְרֵי עֲבוֹדָה זָרָה. - וְהָאָנֵן תְּנַן: שִׁבְרֵי צְלָמִים! - הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ שִׁבְרֵי עֲבוֹדָה זָרָה; וְהָא דְּקָתָנֵי: שִׁבְרֵי צְלָמִים - מִשּׁוּם דְּקָבְעֵי לְמֵיתְנָא סֵיפָא: מָצָא תַּבְנִית יָד תַּבְנִית רֶגֶל הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בָּהֶן נֶעֱבָד. תְּנַן: מָצָא תַּבְנִית יָד תַּבְנִית רֶגֶל הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֵּיוֹצֵא בּוֹ נֶעֱבָד; אַמַּאי? והא

מקום דסברי לנוי עבדי להו, אבל בשל כרכים דברי הכל לנוי בעלמא עבדי להו, ומותר. ופריך: ושל כפרים מי איכא למאן דאמר לנוי עבדי להו? כלומר, היאך תעלה על דעתך להעמיד מחלוקתם בשל כפרים, ויחלקו רבנן על רבי מאיר לומר דבכפרים לנוי עבדי להו? הא ודאי למפלחינהו עבדי להו! אלא אי אתמר הכי אתמר: מחלוקת בשל כרכים, דהנהו עבידי לנוי, אלא רבי מאיר אסר בכל הכרכים, דמר רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אלו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה, ורבנן לא גזרי רובא אטו מיעוטא. אבל בשל כפרים דברי הכל אסורין, דכולהו כפרים למפלחינהו עבוד. כבדור – שהומלך עגול, כדאיתא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם כבדור ואת הים כקערה, פירוש: ים אוקינוס שמסקיף את כל העולם. אמר שמואל ואפילו שברי עבודה זרה מותרין – נראה לרבינו יצחק בי שמואל שסובר שברי עבודה זרה מותרין – אית ליה נמי עבודה זרה שנשתברה מאילהיה מותרת כרבי שמעון בן לקיש, ורבי שמעון בן לקיש דקאמר עבודה זרה שנשתברה מאילהיה מותרת – אית ליה נמי דמצא שברי עבודה זרה מותרין, ותרוויהו חד טעמא אית להו. וכן משמע בסמוך, דדבי יוחנן מותיב לרבי שמעון בן לקיש ממתניתין דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, משמע: הא שברי עבודה זרה אסורין, ומוכח מיניה דעבודה זרה שנשתברה מאילהיה אסורה. ורבי שמעון בן לקיש אית ליה דשברי עבודה זרה מותרים משום דסבר עבודה זרה שנשתברה מותרת. והכי פירושא דמילתיה דשמואל: ואפילו שברי עבודה זרה, כלומר: לאו דוקא שברי צלמים שרי משום דספק ספיקא דאימור לא עבדום ואם תמצי לומר עבדום אימור בטלום, אלא אף שברי עבודה זרה דודאי עבדוה מותרין, דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאילהיה מותרת – אם כן סתם שברים מותרין, דרוב שבירותיה הוו ביטול, דספי שכיח שבירת גוי או שנתברה מאילהיה משעישברה ישראל, דודאי אמרי: אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם. ופריך ליה תלמודא: והאנן שברי צלמים תנן, דמשמע דוקא צלמים דאיכא ספק ספיקא, אבל לא שברי עבודה זרה! דאי סלקא דעתך שברי עבודה זרה נמי מותרין, היה לו לשנות שברי עבודה זרה דהוו חידוש טפי! אלא ודאי מדשבקינהו לשברי עבודה זרה ונקט שברי צלמים – דוקא קתני, ושברי עבודה זרה אסורים משום דודאי עבדוה ומי יימר דבטלוה. ומסיק: הוא הדין דאף שברי עבודה זרה מותרין, ואין לחלק בשברים. והא דקתני שברי צלמים – משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין, והיכא יש לידע שברים של צלמים מדלא נקטי מידי בידיידהו, ואסורין לרבי מאיר משום שאינם שברים גמורים כדמוקי לה שמואל בעומדין על בסיסן. ואם נקט שברי עבודה זרה ברישא, הוה אמינא: דוקא תבנית יד ורגל דעבודה זרה אסורין, מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תדיר והרבה הן שהיו משתחוים ליד או לרגל בפני עצמן בשהיו מחוברים, הלכך גם בשנפרד לא נתבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסן, אבל צלמים שאינן נעבדין אפילו לרבי מאיר אלא פעם אחת בשנה, ואיכא למימר שהיד והרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במחובר בלל, אם כן בשנפרדו נתבטלו לגמרי, ומשום הכי נקט שברי צלמים. ואם תאמר: מכל מקום היה לו להשמיענו היתר שברי עבודה זרה, דכה דהיתירא עדיף! ויש לומר: דכאן ודאי כה דאיסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדיף, כי טעם גדול היה לו להתיר בדפרשינן, דמחזיקינן לזה במבוטלין הואיל ואף בחיבורן לא היו נעבדין מעולם. ובמה שלא שנאה כלל במשנתנו היתר שברי עבודה זרה לא הפסדנו כלום, כי יש ללמדו ממשנתנו, שאין לחלק כמו שפירש הטעם בדברי שמואל. הוא הדין דאפילו שברי עבודה זרה וכו' – הא דלא מנשי הכא כמו שתירץ בסמוך על היותבא דרבי יוחנן, דמשני רבי שמעון בן לקיש: משום דאתי למידק הא צלמים עצמן אסורין, ותסתא ברבי מאיר. דאותו תירוץ לא שייך כאן על מה שהקשינן לשמואל, דשמואל אמתניתין קאי, ומיקי לה ברבי מאיר, ואומר דלרבי מאיר אף על גב דחידוש הוא דשברים מותרין, לאו חידוש הוא כל כך בשברי צלמים, אלא ודאי דאף בשברי עבודה זרה עצמה מותרים, דאיכא נמי כמה ספיקות בדפרשישת. ומקשינן ליה: ביון דאף שברי עבודה זרה מותרים, אמאי שבקינהו ונקט שברי צלמים? דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאיירינן בהן להשמיענו חידוש איסור צלמים דלא אייריגן מיניה. ומשום הכי קא משני דשוב לו להניח חידוש היתר עבודה זרה להשמיענו חידוש איסור בצלמים גופייהו בתבניית יד ורגל בדפרשישת, דדמיא לשברים. אבל בתר הכי מוקי לה ברבנן, אם כן שברי צלמים לגופייהו לא אצטריך כלל כאשר אפרש לקמן.

והא

והא שברים נינהו – ואם תאמר: בלא מלתיה דשמואל נמי תקשי רישא לסיפא, רישא שברי צלמים מותרין, וסיפא תבנית יד ורגל אסורין! ויש לומר: דאי לאו מלתיה דשמואל הוה אמינא שברי עבודה זרה אסורין, וסיפא משמעו שפיר בשברי עבודה זרה.

בעומדין על בסיסן – פירש הקונטרס: על בימוס שלהן. ולשון "מצא" קשיא, דמשמע בשוק או בשדה! לכך נראה לרבינו חם לפרש: שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו לבדם, ואינם נראים כשברים אלא נראה שכך הן מתחלה נעשים. **איתיביה** המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין הא שברי עבודה זרה אסורין – נראה לפרש דהכי פריך: הך משנה סתמא שניה ורבי מאיר לא החזכר בה, ואם כן נוכל להעמיד אף ברבנן, ובסתם צלמים שאין בידם כלום שנחלקו רבי מאיר ורבנן מיירי הבא. והכי דייק: בשלמא לרבי מאיר דאסר צלמים עצמם – הוצרך לשנות היתר בשברים, אלא לרבנן השתא צלמים עצמם שרו שברים מבעיא? אלא שמע מינה למידק אתא: הא שברים של עבודה זרה אסורין. והשתא ליכא לשנויי כדשני לעיל: הוא הדין אפילו שברי עבודה זרה מותרין, ומשום דקא בעי למיתני "מצא תבנית יד" וכו', דהך תיובתא לא שייך אלא אליבא דרבי מאיר דאסר סתם צלמים, אבל לרבנן עדיין הקושיא בדוכתיה: אמאי תני שברי צלמים אם לא לדקדק הא שברי עבודה זרה אסורין. ומשני: לא תוקמה ברבנן ותידוק הא שברי עבודה זרה אסורין, אלא תוקמה ברבי מאיר ותידוק: הא צלמים עצמם אסורין, אבל שברי עבודה זרה לעולם מותרין. ומאחר שבא להשמיענו סתמא ברבי מאיר, אין להקשות מה שהקשינן לעיל לשמואל: ליתני שברי עבודה זרה ובכל שכן שברי צלמים, דאי תנא שברי עבודה זרה לא היינו יכולין לדקדק: הא צלמים עצמם אסורין, אלא: הא עבודה זרה עצמה אסורה, ובהא כולי עלמא מודו. ואין להקשות: מאחר דמוקי לה כרבי מאיר, לימא משום דבעי למתני סיפא כדשני לעיל, כי נראה קצת דוחק בהיות כי בא לאשמועינן חידוש בשברים, ומניח שברי עבודה זרה משום סיפא, אבל השתא קאמר דלא בא לאשמועינן בשברים בלל, ולא בא אלא לרווק. אבל אליבא דשמואל משמע דבא לרווחי דשברים מותר בדפרישית לעיל.

מדרבי מאיר נשמע לרבנן – לפירוש רבינו חם, דפירש לרבנן דאסרי כל צלמים אף אין בידם כלום חוץ מאגדרטי עומד על פתח מדינה, נראה דהוה מצי למפרך מרבנן גופייהו, דלעולם בצלמים האסורים יש להחמיר בשבריהם כשברי עבודה זרה עצמה. ולרבנן שברייהם מותרין, דדבר ידוע הוא שאינם מחמירין יותר מרבי מאיר, ואם כן לימא מרבנן גופייהו נשמע דשברי עבודה זרה מותרין, דהא צלמים אסורין שבריהם מותרין, הכי נמי עבודה זרה אסורה שבריה מותרין. ובקונטרס נמי דקדק דהוה מצי למיפרך מרבנן גופייהו ומצלמים שיש בידם מקל או צפור ושבריהם מותרין, אלא משום דלא חזינן בהדיא במתניתין דשרו שברי צלמים שהן אסורין.

ואין ספק מוציא מידי ודאי – בתמיה, פירוש: ואין ספק היתר הרגיל מוציא מידי ודאי? דאי בשאינו רגיל – אפילו ספק איסור אינו מוציא מידי ודאי היתר, כדמוכח בפרק קמא דחולין (י, א) גבי ערי ספק פוגם וכו'.

חזקה על הבר וכו' – בירושלמי קאמר: תפתר בשמת בתוך היישוב, פירוש: ביישוב הדעת. דאמרינן (בבא מציעא פח, א): אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית, פירוש: לאחר שנעשה דגן, ואם הכניסה במוץ שלה אז יוכל לאבול עראי, וכדתניא בתוספתא, ובפרק קמא דביצה (יג, א) מייתי לה: הכניס שבלין לאבול מהם עיסה אובל מהם עראי ופטור. ואבילת בהמתו דנקט הכא, משום דכל אבילת בהמה אפילו קבע שלה חשוב הוא עראי, וכדאמרינן (פאה פרק א משנה ו): מאביל לבהמה לחיה ולעופות עד שיתמרח בברי.

מציץ = גברא אלמא, וישראל הוה. והציץ בו – על שפת הבור לידע אם זכר. כהן – חכם וומורה הוראה הוה, ונתבוין להורות לה ישיבת ימי הטומאה וימי טהרה. ברדלס = בלשון ארמי "אפא". מצוין שם – וכבר אבלוהו או גררוהו לחור שלהן, ולא איהל כהן זה על המת. כמין נפל – וספק ספיקא היא, דשמא לא נפל היה אלא שפיר מלא רוח. לידע אם רוח הפילה – ולא תשב עליו ימי טומאה וטהרה אם נפל הפילה. ואם תמצי לומר וכו' – ואם יראה שהוא נפל עדיין, יציץ אם זכר אם נקבה. ודאי גררוהו – שחזקתן בכר, והא דראי הוא. שלו ושל חבירו – בין ששניהן עובדין ליראה אחת, בין שזה עובד לפעור וזה למרקוליס. והא דעבודה זרה מותרת על ידי ביטול, נפקא לקמן (נב, א): מנין לגוי שפוסל עבודה זרה וכו'. שפחסה – הכה עליה ישראל בפטיש עד שנתמעכה צורתה, אבל לא חיסרה כלום, הלכך לא בטיל. והתנן – גבי גוי: פחסה אף על גב וכו', הני מילי פחסה גוי – דגלי דעתיה ומבזי ומבטל לה. אבל פחסה ישראל לא – דלא דמי לעבודה זרה שנשתברה מאליה, דהתם אמר: איהי נפשה לא מצלה וכו', אבל הכא קסבר גוי: לא קפדא עבודה זרה אפחיסה. ורבא אמר לעולם כי פחסה ישראל נמי – הוי ביטול מעליא. אלא – רבנן גזור דכל ביטול ישראל לאו ביטול, גזירה דלמא מגבה לה וקני לה בהגבהה, דכל דבר הפקר בגתן מציאה נקנית בהגבהה. אין לה בטלה עולמית – וטענה גנייהו, כדלקמן בפרק ("רבי שמעאל") (עבודה זרה נב, א) מ"שם בסתר". מרקולים – יש גדים שעובדין לגל של אבנים וקורין לה מרקוליס, וכל הבא זורק לה אבן, והיא עבודתה. מותרת – שהרי ביטלו הגוי שסתר לגל. בדרבא – דלמא מגבה לה לכולה מרקוליס ברישא והדר מבטל ליה וסותרה. לצרכו – שצריך לשפאין, להסיק בשפאיה. היא ושפאיה מותרין – דהא בטלה גוי, ששיפה (לצרכו). לצרכה – ליפותה. ושפאיה מותרין – דמיזרק זריק להו ולא פלח להו. ישראל ששיפה עבודה זרה – של גוי, דאי של ישראל – אפילו שיפה נמי גוי היא ושפאיה אסורין, דעבודה זרה דישראל לאו בת בטולי היא. תיהוי – הך דשיפה ישראל לצרכו, בעבודה זרה שנשתברה מאליה. שוחק ווורה לרוח – המוצא עבודה זרה של מתכת, אמרו לו אף היא נעשית זבל – כלומר, הוא מתכוין לאבדה שלא יהנה ישראל ממנה, וגם עתה יהנה ישראל ממנה שהרי השחקים נעשים זבל, ואמאי: "לא ידבק בידך מאומה". צורת דרקון – סתמא לעבודה זרה, כדתנן במתניתין (עבודה זרה מב, ב). ספק גוי חתכו – והוי ביטול. ספק ישראל חתכו – ולא היה ביטול. מותר – דתלינן בגוי, דהא ספק ספיקא הוא, ושמא לא נעבד מעולם. אף לא ירקות – מתניתין קתני: זורעין תחתיה של אשירה ירקות בימות הגשמים, שהצל קשה להן, וכן צל אילן קשה להן ואין נהנה ממנה. אבל לא בימות החמה, שהצל יפה להן ומנצא נהנה מאשירה. כל אשירה אילן הוא. רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים – לפי שהנבייה נושרת על הירקות והוה לובל, ומנצא בעל הירק נהנה מן האשירה. נבייה הן העלין הנושרין מן האילן בימות הגשמים. דעיקר עבודה זרה קיימת – האילן לא בטל, הלכך נבייה הנושרת ממנה אסורה.
דרך

1 מציץ אֶחָד בְּרֵימוֹן שֶׁהַטְּלָה נֶפֶל לַבּוֹר, וּבָא כֹּהֵן
2 וְהִצִּיץ לְיַדַּע אִם זָכָר אִם נְקֵבָה, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי
3 חֲכָמִים וְטִהֲרוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁחוֹלְדָה וּבַרְדְּלָס מְצוּיִין שָׁם;
4 וְהָא הָכָא דְּוַדַּאי הַטְּלָה נָפֵל, סָפֵק גְּרָרוּהוּ סָפֵק לֹא
5 גְּרָרוּהוּ, וְקָאָתֵי סָפֵק וּמוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי? לָא תֵּימָא:
6 הַטְּלָה נָפֵל לַבּוֹר, אֶלָּא אֵימָא: הַטְּלָה כְּמִין נָפֵל לַבּוֹר.
7 - וְהָא "לְיַדַּע אִם זָכָר אִם נְקֵבָה הוּא" קָתָנֵי! -
8 הָכִי קָאָמַר: לְיַדַּע אִם רוּחַ הַפִּילָה אִם נָפֵל הַטְּלָה,
9 וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר נָפֵל הַטְּלָה - לְיַדַּע אִם זָכָר אִם
10 נְקֵבָה. וְאֵיבָעֵית אֵימָא: בֵּיוָן שֶׁחוֹלְדָה וּבַרְדְּלָס מְצוּיִין
11 שָׁם, וַדַּאי גְּרָרוּהוּ: אֵיתִיבֵיהּ: מָצָא תַּבְנִית יָד, תַּבְנִית
12 רֶגֶל - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁפְּיוֹצֵי פָּחָן נֶעֱבָד;
13 אַמַּאי? הָא שְׁבָרִים נִינְהוּ! - הָא תִּרְנְמָה שְׁמוּאֵל:
14 בְּעוֹמְדִין עַל בְּסִיסָן. אֵיתִיבֵיהּ: גּוֹי מְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה
15 שֶׁלּוֹ וְשֶׁל חֲבֵרוֹ, וְיִשְׂרָאֵל אֵינוֹ מְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל
16 גּוֹי; אַמַּאי? תֵּיהֲוֵי כַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאֲלֵיהָ!
17 אָמַר אַבָּיֵי: שִׁפְחָסָהּ. - וְכִי פְּחָסָהּ מַאי הָוֵי? וְהָא
18 תָּנֵן: פְּחָסָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִסְּרָה - בְּטֵלָה! - הָנֵי
19 מִילֵּי דְּפָחָסָהּ גּוֹי, אֲבָל פָּחָסָהּ יִשְׂרָאֵל - לֹא בְּטֵלָה.
20 וְרָבָא אָמַר: לְעוֹלָם כִּי פָּחָסָהּ יִשְׂרָאֵל נָמֵי בְּטֵלָה,
21 אֶלָּא גְּזֵרָה דִּלְמָא מַגְבַּהּ לָהּ וַהֲדַר מְבַטֵּיל לָהּ, וְהָוֵי
22 עֲבוֹדָה זָרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל
23 אֵינָהּ בְּטֵלָה לְעוֹלָם. אֵיתִיבֵיהּ: גּוֹי שֶׁהֵבִיא אֲבָנִים מִן
24 הַמַּרְקוֹלִים וְחִיפָּה פֶּתַח דְּרָכִים וְטַרְטְיָאוֹת - מוּתָּרוֹת,
25 וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵבִיא אֲבָנִים מִן הַמַּרְקוֹלִים וְחִיפָּה פֶּתַח
26 דְּרָכִים וְטַרְטְיָאוֹת - אֲסוּרוֹת; אַמַּאי? תֵּיהֲוֵי כַּעֲבוֹדָה
27 זָרָה שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאֲלֵיהָ! - הָכָא נָמֵי בִּדְרָבָא. אֵיתִיבֵיהּ:
28 גּוֹי שֶׁשִּׁפָּה עֲבוֹדָה זָרָה לִצְרֹכוֹ - הִיא וְשִׁפּוּיֶיהָ
29 מוּתָּרִין, לְצָרְכָהּ - הִיא אֲסוּרָה וְשִׁפּוּיֶיהָ מוּתָּרִין;
30 וְיִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׁפָּה עֲבוֹדָה זָרָה, בֵּין לְצָרְכּוֹ בֵּין לְצָרְכָהּ
31 - הִיא וְשִׁפּוּיֶיהָ אֲסוּרִין; אַמַּאי? תֵּיהֲוֵי כַּעֲבוֹדָה
32 זָרָה שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאֲלֵיהָ! - הָכָא נָמֵי בִּדְרָבָא. אֵיתִיבֵיהּ:
33 יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מַטִּיל לַיָּם. אָמְרוּ לוֹ:
34 אַף הִיא נַעֲשֶׂה זֶבֶל, וּכְתִיב: "לֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה
35 מִן הַחֵרֶם"; אַמַּאי? תֵּיהֲוֵי כַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה
36 מֵאֲלֵיהָ! - הָכָא נָמֵי בִּדְרָבָא. אֵיתִיבֵיהּ, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן
37 יְסִיאָן אוֹמֵר: מָצָא צוּרַת דְּרָקוֹן וְרֹאשׁוֹ חָתוּךְ, סָפֵק
38 גּוֹי חֲתָכוֹ, סָפֵק יִשְׂרָאֵל חֲתָכוֹ - מוּתָּר, וַדַּאי יִשְׂרָאֵל
39 חֲתָכוֹ - אָסוּר; אַמַּאי? תֵּיהֲוֵי כַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה
40 מֵאֲלֵיהָ! - הָכָא נָמֵי בִּדְרָבָא. אֵיתִיבֵיהּ, רַבִּי יוֹסֵי
41 אוֹמֵר: אַף לֹא יְרָקוֹת בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהַנְּבִיָּה
42 נוֹשֶׁרֶת עֲלֵיהֶן; אַמַּאי? תֵּיהֲוֵי כַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה
43 מֵאֲלֵיהָ! - שָׁאנֵי הָתָם, דְּעִיקַּר עֲבוֹדָה זָרָה קַיֶּימֶת.

וְהָא

1 של מציץ אחד – פירש הקונטרס: אנס. ובתוספתא גרס "מוסק", פירוש: מוסק זיתים.
2 **ובא** כהן והציץ בו – אותו כהן שוטה היה, דאפילו לקרובים אינו מטמא לנפלים,
3 דבריהם: בור שמטילין בו נפלים – טהור, פירוש:
4 שרגילין להטיל בו נפלים, ועלה מייתי מעשה
5 בשפחתו של מציץ. **מפני** שחולדה וברדלס
6 מצוין שם וגררוהו לחורן? – איבעיא אימא: הבור
7 רשות הרבים, וכגון שאינו עמוק עשרה, ואפילו
8 הכי אין זה ספק טומאה ברשות הרבים אם לא
9 גררוהו, דמיירי בבור קצר שהיה ראשו ממלא פי
10 הבור. ואיבעיא אימא: דוודאי בבור רשות היחיד
11 שהוא עמוק עשרה. ואין להתמיה: אפילו ודאי
12 גררוהו – ניחוש שמא גררוהו תחת רגליו
13 וטומאה רצועה בוקעת ועולה. דסתם חור
14 שרצים יש בהן פותח טפח. אי נמי יש לומר,
15 דמירי דבור קיימא ברשות היחיד ורגלי כהן
16 ברשות הרבים.
17 **שהטילה** כמין נפל – וצריך לומר שנבדק
18 הבור קודם שהטילתו לתוכו, כיון
19 שרגילין להטיל בו נפלים.
20 **גוי** ששיפה וכו' – פירוש: וקשיא לרבי שמעון בן
21 לקיש. וצריך לומר, מדלא משני: שאני התם
22 דעיקר עבודה זרה קיים, שמע מינה דרבי שמעון
23 בן לקיש שרי אפילו בעיקר עבודה זרה קיים
24 בשלא בדרך גדילתה. ובן משמע בסמוך, דאיהו
25 גופיה מותיב לרבי יוחנן (לקמן עמוד ב) מההיא
26 דיתיר בקנה, ואף על פי שעיקר עבודה זרה קיים.
27 **הבא** נמי בדרבא – צריך עיון בכל הני: וקראני
28 לה מאי קארי לה? פשיטא דלישני בהו
29 בדרבא!
30 **ספק** גוי חתכו ספק ישראל חתכו מותר – פירש
31 הקונטרס דתלינן בגוי, דהא ספק ספיקא
32 הוא ושמא לא נעבדו מעולם. ויפה כוון, דאי
33 סלקא דעתך דחשבינן להו ודאי נעבדין, אם כן
34 תקשי לרבי יוחנן גופיה: אמאי מותרי? נהי נמי
35 דליכא למימר לנחתכה מאליה, דלא שכיחא
36 חתוכה מאליה כמו שכורה מאליה, ואם כן אין
37 רוב חתיכות לאיסור כי היכי דאיכא בעבודה זרה
38 רוב שבירות לאיסור, אלא הכא פלגא ופלגא
39 חשיב, חתיכות גוי להיתר וחתיכות ישראל
40 לאיסור – אפילו הכי אין להתיר בכך, דהא רבי
41 יוחנן אית ליה דאפילו ספק היתר הרגיל אינו
42 מוציא מידי ודאי איסור, כל שכן הכא שאין
43 רגילות כל כך בחתיכות דגוי, ואין כאן ספק היתר
44 הרגיל ויש כאן ודאי איסור. ואם תאמר: בספק
45 נעבד נמי תקשי ספיקא: ישראל ודאי חתכו אסור,
46 ומאי שנא משברי צלמים דמותר רבי יוחנן
47 דמותרין מטעם ספק ספיקא? ויש לומר: דיש
48 להתיר יותר בשברי צלמים, לפי שיש לתלות
49 שנשברים בגוי יותר מבישראל, שאם היה ישראל
50 שובר היה מבערה מן העולם, וגם אם נשתברה
51 מאליה שכיח טפי דגוי מבטל לה כשמוצאה
52 דמימר אמר איהי לא מצלה נפשה, והשתא איכא
53 תרי טענא להיתירא. אבל בשחתכו ישראל ליכא
54 אלא חד טענא להיתירא, שיש לומר: שמא
55 בשימצאנה הגוי תחוכה יבטלנה, ובהך טענא
56 לחודה אין להתיר לרבי יוחנן אף בספק נעבד.

ודא

והא שיפויי דעיקר עבודה זרה קיימות וכו' – תימה: מאי קא פריך? דלמא שאני התם דשיפה גוי, ולהכי שרי אף בעיקר עבודה זרה קיימות, אבל הכא דשיפה ישראל או נשתברה מאליה אימא לך דאסורין היכא (דאיכא) ודעיקר) עבודה זרה קיימת! ויש לומר, דהכי פריך: והא שיפויי דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני בשיפה גוי דמותרין, ואפילו שיפה ישראל נמי הוי שרי אי לאו גזרה דרבא, כדמשני רבי שמעון בן לקיש גופיה לעיל.

וקתני יתיז בקנה – אלמא עבודה זרה שנשתברה מאליה מותרת! והקדש היינו טעמא דאין מועלין מן התורה – כדמוקי לה בסמוך בגידולין הבאין לאחר מכאן, וקסבר: אין מעילה בגידולין. ופירש הקונטרס: ולא יעלה על האשירה ויטלנו, דאם כן נמצא משתמש באשירה. ונראה דדוקא נקט "יתיז בקנה", שאפילו יכול ליטלו בידו בלא עליה על האשירה – אסור, כדי שלא יאמרו: עכשיו הוא שובר מן האשירה.

ורבי אבהו אמר מאי יתיז לאפרחים – פירש הקונטרס: דמוקי לה בשברה ממנו עצים. ויפה פירש לפי שיטת הספר שבבאן, דקאי לשנויי דלא תילף מיניה היתר עבודה זרה. מיהו במעילה פרק "ולד חטאת" (יד, א) גרס בדרבי אבהו: לעולם דאייתי עצים מעלמא וקינחה בהם, ומאי "יתיז" – באפרוחים. וכל הקן מותר, גם העצים. ובא להשמיענו שאם בא ליטול אפרוחים לא יטלם בידו, שלא יעלה או ישמוך על האילן ויהנה ממנו. ואיבא למימר דלא קשיא מידי דפירש הקונטרס דהכא, דאתי כלישנא אחריתא דהתם.

בציצים כאן ובאן אסור – פירוש: משום דצריכין לאילן, וגזור בהו רבנן בעל האילן עצמו, בפירוש הקונטרס. אי נמי יש לומר, דגזור בהו רבנן דחיישינן שמא יעלה על האילן, דחזיר עליהו פן יפלו.

המוצא כלים ועליהם עורת דרקון – הוא הדין דאפילו עורת דרקון לבדה אסורה, אלא נקט על הכלים לרבותא, דאפילו הכי פלוגי להו. **יוליכם** לים המלח – פירש הקונטרס: ורבנן היא דאמרי (עבודה זרה מ, ב): כל שאר צלמים מותרים, ולפי פירושו לא דק, דהא אוקי רבי מאיר דאסר דוקא באנדרטי אבל שאר צלמים מותרים, אם כן אפילו כרבי מאיר אתיא, וכן פירש רבינו שמואל בן מאיר. ולפירוש רבינו תם דאוקי אנדרטי אשריותא דרבנן, אבל שאר צלמים כולי עלמא אסירי, צריך לומר דשאר צלמים שהן אסורים – בשאינם על הכלים, אבל בכלים כולהו לגוי עבדי להו לבד מהנך. ולהכי פריך בסמוך: פרצוף אדם מי אסור? כלומר, על הכלים מי אסור, דלתורייתו הא אסרינן צלמים במתניתין לכולי עלמא. **חומרי** דמתנייתא – פירש רבינו שמואל בן מאיר: כללי דברייתא, דהוי כמין חומר, שקושר ובוללי דברים הרבה בכלל אחד. וניהא טפי מפירוש רש"י.

רבינו

1 **והא** שיפויי דעיקר עבודה זרה קיימות וכו' – תימה: מאי קא פריך? דלמא שאני התם
2 דשיפה גוי, ולהכי שרי אף בעיקר עבודה זרה קיימות, אבל הכא דשיפה ישראל או
3 נשתברה מאליה אימא לך דאסורין היכא (דאיכא) ודעיקר) עבודה זרה קיימת! ויש לומר,
4 דהכי פריך: והא שיפויי דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני בשיפה גוי דמותרין, ואפילו שיפה
5 ישראל נמי הוי שרי אי לאו גזרה דרבא, כדמשני
6 רבי שמעון בן לקיש גופיה לעיל.
7 **וקתני** יתיז בקנה – אלמא עבודה זרה
8 שנשתברה מאליה מותרת! והקדש
9 היינו טעמא דאין מועלין מן התורה – כדמוקי לה
10 בסמוך בגידולין הבאין לאחר מכאן, וקסבר: אין
11 מעילה בגידולין. ופירש הקונטרס: ולא יעלה על
12 האשירה ויטלנו, דאם כן נמצא משתמש
13 באשירה. ונראה דדוקא נקט "יתיז בקנה", שאפילו
14 יכול ליטלו בידו בלא עליה על האשירה – אסור,
15 כדי שלא יאמרו: עכשיו הוא שובר מן האשירה.
16 **ורבי** אבהו אמר מאי יתיז לאפרחים – פירש
17 הקונטרס: דמוקי לה בשברה ממנו עצים. ויפה
18 פירש לפי שיטת הספר שבבאן, דקאי לשנויי דלא
19 תילף מיניה היתר עבודה זרה. מיהו במעילה פרק
20 "ולד חטאת" (יד, א) גרס בדרבי אבהו: לעולם
21 דאייתי עצים מעלמא וקינחה בהם, ומאי "יתיז" –
22 באפרוחים. וכל הקן מותר, גם העצים. ובא
23 להשמיענו שאם בא ליטול אפרוחים לא יטלם
24 בידו, שלא יעלה או ישמוך על האילן ויהנה ממנו.
25 ואיבא למימר דלא קשיא מידי דפירש הקונטרס
26 דהכא, דאתי כלישנא אחריא דהתם.
27 **בציצים** כאן ובאן אסור – פירוש: משום
28 דצריכין לאילן, וגזור בהו רבנן בעל
29 האילן עצמו, בפירוש הקונטרס. אי נמי יש לומר,
30 דגזור בהו רבנן דחיישינן שמא יעלה על האילן,
31 דחזיר עליהו פן יפלו.
32 **המוצא** כלים ועליהם עורת דרקון – הוא הדין
33 דאפילו עורת דרקון לבדה אסורה,
34 אלא נקט על הכלים לרבותא, דאפילו הכי פלוגי
35 להו. **יוליכם** לים המלח – פירש הקונטרס:
36 ורבנן היא דאמרי (עבודה זרה מ, ב): כל שאר
37 צלמים מותרים, ולפי פירושו לא דק, דהא אוקי
38 רבי מאיר דאסר דוקא באנדרטי אבל שאר צלמים
39 מותרים, אם כן אפילו כרבי מאיר אתיא, וכן פירש
40 רבינו שמואל בן מאיר. ולפירוש רבינו תם דאוקי
41 אנדרטי אשריותא דרבנן, אבל שאר צלמים כולי
42 עלמא אסירי, צריך לומר דשאר צלמים שהן
43 אסורים – בשאינם על הכלים, אבל בכלים כולהו
44 לגוי עבדי להו לבד מהנך. ולהכי פריך בסמוך:
45 פרצוף אדם מי אסור? כלומר, על הכלים מי אסור,
46 דלתורייתו הא אסרינן צלמים במתניתין לכולי
47 עלמא. **חומרי** דמתנייתא – פירש רבינו שמואל
48 בן מאיר: כללי דברייתא, דהוי כמין חומר, שקושר
49 ובוללי דברים הרבה בכלל אחד. וניהא טפי
50 מפירוש רש"י.

רבינו

וְהָא שִׁפּוּיֵי, דְּעִיקַּר עֲבוֹדָה זָרָה קַיְימָה, וְקָתָנֵי: לְגַרְפָּהּ - הֵיא אֲסוּרָה וְשִׁפּוּיֶיהָ מוּתָּרִין! רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין עֲבוֹדָה זָרָה בְּטֵלָה דֶּרֶךְ גְּדִילָתָהּ. אִיתֵיבֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: קַן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאִילָן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין, בְּרֹאשָׁהּ שֶׁל אֲשֵׁרָה - יַתִּיז בְּקָנֶה; קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ כֵּוָן שֶׁשִּׁבְּרָהּ מִמֶּנּוּ עֲצִים וְקִינְּחָה בָּהֶן, וְקָתָנֵי: יַתִּיז בְּקָנֶה! - הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כֵּוָן דְּאִיתַיְיהִי עֲצִים מֵעֲלְמָא וְקִינְּחָה בָּהֶן. דַּיְיקָא נַמִּי, דְּקָתָנֵי גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ: לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין; אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא דְּאִיתַיְיהִי עֲצִים מֵעֲלְמָא, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ: לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין - לֹא נֶהֱנִין מִדְּרַבָּנָן, וְלֹא מוֹעֲלִין מִדְּאוֹרַיְיתָא, דְּהָא לָא קָדְישׁ; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שֶׁשִּׁבְּרָהּ עֲצִים מִמֶּנּוּ וְקִינְּחָה בָּהֶן, אַמַּאי לֹא מוֹעֲלִין? הָא קָדְישׁ! - מִידֵּי אִירְיָא? הָכָא בְּגִידּוּלִין הַבָּאִין לְאַחַר מִכָּאן עָסְקִינַן, וְקָא סָבַר: אֵין מְעִילָה בְּגִידּוּלִין. וְרַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי יַתִּיז? יַתִּיז בָּאֲפַרְוחִין. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי יִרְמְיָה בַּר תַּחֲלִיפָא, אַסְּבְרַהּ לָךְ: בָּאֲפַרְוחִין - כָּאן וְכָאן מוּתָּרִין, בְּבִיצִים - כָּאן וְכָאן אֲסוּרִין. אָמַר רַב אַשִׁי: וְאֲפַרְוחִין שֶׁצְּרִיכִין לְאֻמָּן כְּבֵיצִים דָּמוּ. **מַשְׁנָה** הַמּוֹצֵא כֵּלִים וְעֲלֵיהֶם עוֹרֶת חֲמָה, עוֹרֶת לְבָנָה, עוֹרֶת דְּרָקוֹן - יוֹלִיכָם לִים הַמֶּלַח; רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁעַל הַמְּכוּבָּדִין - אֲסוּרִין, שֶׁעַל הַמְּבוּזִּין - מוּתָּרִין. **גְּמָרָא** לְמֵימְרָא, דִּלְהָנֵי הוּא דְּפָלְחִי לְהוּ, לְמִידֵי אַחֲרִינָא לָא? וְרַמִּינְהִי: הַשּׁוֹחֵט לְשׁוּם יַמִּים, לְשׁוּם נְהָרוֹת, לְשׁוּם מִדְבָּר, לְשׁוּם חַמָּה, לְשׁוּם לְבָנָה, לְשׁוּם כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, לְשׁוּם מֵיכָאֵל שַׂר הַגָּדוֹל, לְשׁוּם שִׁילְשׁוֹל קָטָן - חֲרֵי אִלּוּ זִבְחֵי מֵתִים! אָמַר אַבָּיֵי: מִיפְלַח - לְכָל דְּמַשְׁכְּחִי פָּלְחִי; מֵיצַר וּמִפְלְחִי, הָנֵי תְּלָתָא דַּחֲשִׁיבִי - צַיְירִי לְהוּ וּפָלְחִי לְהוּ, לְמִידֵי אַחֲרִינָא - לְנוֹי בְּעָלְמָא עֲבָדִי לְהוּ. מְנַקְּטִי רַב שֵׁשֶׁת חוֹמְרֵי מְתָנְיֵיתָא וְתָנֵי: כָּל הַמְּזוֹלוֹת מוּתָּרִין - חוּץ מִמּוֹזֶל חַמָּה וּלְבָנָה, וְכָל הַצְּפָרִים מוּתָּרִין - חוּץ מִפַּרְצוּף אָדָם, וְכָל הַצּוּרוֹת מוּתָּרוֹת - חוּץ מִצּוּרַת דְּרָקוֹן. אָמַר מָר: כָּל הַמְּזוֹלוֹת מוּתָּרִין חוּץ מִמּוֹזֶל חַמָּה וּלְבָנָה. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּעוֹשֶׂה, כָּל הַמְּזוֹלוֹת מִי שָׁרֵי? וְהָכְתִיב: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי", לֹא תַּעֲשׂוּן בְּדִמּוּת שִׁשָּׁה הַמְשַׁמְּשִׁין לְפָנַי בְּמָרוֹם! אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּמוֹצֵא, וּכְדְתַנְיָא: הַמּוֹצֵא כֵּלִים וְעֲלֵיהֶם עוֹרֶת חַמָּה, עוֹרֶת לְבָנָה, עוֹרֶת דְּרָקוֹן - יוֹלִיכָם לִים הַמֶּלַח. אִי בְּמוֹצֵא, אֵימָא מִצְיָעָתָא: כָּל הַפְּרָצוּפוֹת מוּתָּרִין חוּץ מִפַּרְצוּף אָדָם; אִי בְּמוֹצֵא, פַּרְצוּף אָדָם מִי אָסוּר? וְהָתַנְיָא: הַמּוֹצֵא כֵּלִים וְעֲלֵיהֶם עוֹרֶת חַמָּה, עוֹרֶת לְבָנָה, עוֹרֶת דְּרָקוֹן - יוֹלִיכָם לִים הַמֶּלַח; עוֹרֶת דְּרָקוֹן אֵין, פַּרְצוּף אָדָם לָאו! אֶלָּא פְּשִׁיטָא בְּעוֹשֶׂה, וּכְדַרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ; אִי בְּעוֹשֶׂה, אֵימָא סֵיפָא: כָּל הַצּוּרוֹת מוּתָּרוֹת חוּץ מִצּוּרַת דְּרָקוֹן; וְאִי בְּעוֹשֶׂה עוֹרֶת דְּרָקוֹן מִי אָסִיר? וְהָכְתִיב: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב",

הני

דרך גדילתה – זה דרכה של השנה, להשיר עלין שלה ולגדל אחרים. אבל שפאן גור, דעתו לבטלן ולהשליכן. **לא** נהנין – דאסור מדרבנן. **ולא** מועלין – אם נהנה – לא מעל מדאורייתא שיתחייב קרבן מעילה. לקמן מפרש טעמא. **יתיז בקנה** – ישליך עצי הקנה במקל מן האילן, וישרפנה, ודוחה מהם. ולא יעלה על האשירה ויטלם, דאם כן נמצא משתמש באשירה במקום סולם, וזו היא הנאה ממנו מן האשירה. **וקתני יתיז בקנה** – וישרוף עצי הקנה, אלמא עבודה זרה שנשתברה מאליה מותרת. **לא** נהנין – מדרבנן, דלמא אתו לאיתהנויי מעצי האילן דהקדש גופיה. ובאשירה לא גזור משום דבדילי מינה. **מידי איירא** – כלומר, מהא לא תסייעיה לרבי יוחנן. לעולם בשקינחה בעצי הקדש גופו, ומשום הכי לא מועלין. **הבגיזולין הבאין** – באילן אחר שהוקדש שסקינן, והוא לא הקדישו אלא אילן, וקסבר האי תנא אין מעילה בגידולין ומדרבנן הוא דאסירי. וגבי אשירה נמי בשקינחה בעצי אשירה עצמן, וקתני: יתיז, כריש לקיש! **ורבי אבהו אמר רבי יוחנן** – מהדר לתרוצי לתיובתיה בשינויא אחרינא: לעולם לא תוקמה בשינויא דחזיקא דאייתי עצים מעלמא, ואפילו הכי לא תילף מיניה היתר שברי עבודה זרה, דהא דקתני "יתיז בקנה" – באפרוחין קאי, לא אעצים, ואיצטריך לאשמועינן דלא גזרינן התות קנה שמא יעלה דרך האילן, ורישא בעצים, וקסבר: אין מעילה בגידולין, וגלי אהקדש דאסור מדרבנן וכל שכן לאשירה, דמדאורייתא נמי אסירא תוספת יותר מעיקרה, כדתנן במתניתין: גידעו ופיסלו לעבודה זרה והחליף – נוטל מה שהחליף והשאר מותר. והא דלא ערבינהו, משום דלא מצי למיתני ליה "ולא מועלין באשירה", דהא לא שייכא בה דין מעילה. **אסברה** לך – מתניתין אליבא דרבי יוחנן. **כאן וכאן** – בין בהקדש בין באשירה מותרין, דאין צריכין לאילן. **בציצים כאן וכאן אסור** – שצריכין לאילן, וגזור בה רבנן בעל אילן עצמו. **משנה צורת חמה** – מזל חמה, וכן לבנה. ורבנן היא, דאמרי (עבודה זרה מ, ב): כל שאר צלמים מותרין, ובגמרא מפרש מאי שנא הני. **שעל המכובדים** – שעל כלים מכובדים שתשמישן לכבוד, ובגמרא מפרש לה. **גמרא** לשם הרים – לשר הממונה על ההרים. **שילשול** = תולעת. אלמא אחרחייהו למיפלחינהו, ומסתמא נמי נגזור דלמא פלחינהו! **אמר אביי מיפלח לכל דמשכחי פלחי** – ומסופקא לא גזור רבנן עלייהו, דאם כן אין לך דמותר. **ציירי להו ופלחי להו** – הלכך, ציירי להו מיצר ומיפלח, לצייר צורה כדי לעבדה, להני תלת דחשיבי להו וכו'. **דרקון** – דומה לנחש. **מנקט חומרי** – מלקט משניות החמורות לתרצן, ואומרן בבית המדרש כדי שיתנו לבן לפרקן. **מותרים** – לקמן (מג, ב) מפרש מאי "מותרין". **ודים** – לא קרי "פרצוף" אלא "צורה". **אילימא בעושה** – והאי "מותרין" דקאמר, מותר לצייר. **אחי** – בדמות העומדין אצלי. **במוצא** – ומותרין בהנאה קאמר. **אלא פשיטא בעושה** – דכל פרצופין כגון דחזיה ובהמה מותר לצייר, ואף על גב דשור ואריה ונשר שמשין של מעלה הן – לא דמו, דדהמם ארבעתן יחד לגוף אחד, והכא חד פרצוף ותו לא, חוץ מפרצוף אדם דאפילו לחודיה אסור. **וכדרב הונא בריה דרב יהושע** – דאמר לקמן בשמעתין: קרי ביה "לא תעשון אותי" כדמותי.

הני

הני אין – שמשין שבמרום. אבל צורת דרקון דאינה במרום שריזה. **מניקה** – אשה מניקה בן. **סר אפים** – שסר ונעשה שר. **והפיס את כל העולם** – בשני רעבון. "והפיס" כמו: "והפיס דעתו". אלמא פרצוף אדם גרידא הוא: **והוא דינקה נייהו וקא בייל** – אסור, על שם יוסף, אבל פרצוף אדם גרידא שרי בהנאה. **ציצין** – תרגום של סנפיר. לשון אחר: כמו שערות. **פרקין** = חליותיו. **הלכה כריבי שמעון** – שאם אין לו ציצין מותר. **בריבי** – בלומר, אדם גדול, וכן קורין לו בכינוי. **מצא טבעת** – ולא הגביהה עד שבטלה הגוי. **סטרו** = הכהו על הלחי. **זומו של ים** = לשון יום החזור לאחוריו עשר חמש עשרה פרסאות ושוטף על יום. מה שמורא בדרך חזרתו, וכן עושה בכל יום. **שלולית** = כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט. **מתיאשין מהן** – וכיון דאייאש גוי בטלה מדעתיה דלא למפלחה, ותו לא צריך לבטולה. **מאיסורא מי מייאש** – עדיין הגוי שאיבדה קורא לה עבודה זרה, דמימר אמר וכו'. **דמות צורות לבנות** – גרסינן. **כזה ראיתם** – כדי לבדקן אם יהיו דברים מכוונים. **לא תעשון כדמות שמשי** – הכא לא גרסינן "במרום". **שאפשר לעשות במותן** – ממש, כגון שמשין של מטה: **חצר** ואולם והיכל ומעורה, אבל שמשין של מעלה, שאי אפשר לעשות כמותן ממש אלא ציור דוגמתן, מותר. **בית תבנית היכל** – בארבו ורחבו ורומו ושיעור מדת פתחיו, אבל אם נשתנה במקצת מותר. **אבל עושה מנורה של חמש** – נרות, ושל ששה ושל שמונה, שאינן דומין לשל מקדש. ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל מקדש, ואפילו של שאר מיני מתכות, שאף היא אף על פי שאינה של זהב כשרה במקדש כדילפינן ב"הקומץ רבה" (מנחות כח, ב) מכלל ופרט וכלל, אבל של עץ שרי, דאינה כשרה במקדש, דהפרט מפורש – מתכת. **רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה** – שאף היא כשרה במקדש. **ומלכות בית חשמונאי** – עשאוה במקדש של עץ, לאחר שטימאו יוונים את ההיכל ונטלו כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונצחום. דרבי יוסי בר יהודה דריש ליה בריבוי ומעוטי: "ועשית מנורת" ריבה, "זהב טהור" מיעט, "מקשה תיעשה המנורה" חזר וריבה, ריבה כל מילי ומיעט חרס. **בבעין** = בדיל. **המשמשין לפני במרום** – אלמא, שמשין עליונים קאסר.

ארבעה

מַתָּנַי אָמַר עוּלָּא: חֲנִינָא בַּר חָמָא, אִי לָאו דְּשָׁמְעֵיהּ לְהָא מִפּוּמָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּמַטְבֵּא דְּשָׁקְלִי וְטָרְחִי בַּהּ רַבָּנַן, וְאָמְרִי לַהּ מִפּוּמָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּמַטְבֵּא דְּלָא שָׁקְלִי וְלָא טָרְחִי בַּהּ רַבָּנַן, הֲוָה רָאֵיתִם? וּמִי לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא שְׁפָשֵׁר לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָן, כִּדְרַתְנָיָא: לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם בֵּית תַּבְנִית הֵיכָל, אִכְסַדְרָה תַּבְנִית אוּלָם, חֲצֵר תַּבְנִית עֲזָרָה, שׁוּלְחָן תַּבְנִית שׁוּלְחָן, מְנוֹרָה תַּבְנִית מְנוֹרָה, אֲבָל הוּא עוֹשֶׂה שֶׁל חָמֵשׁ וְשֶׁל שֵׁשׁ וְשֶׁל שְׁמוֹנָה; וְשֶׁל שֶׁבַע לֹא יַעֲשֶׂה אֲפִילּוּ שֶׁל שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף שֶׁל עֵץ לֹא יַעֲשֶׂה, כִּדְרָךְ שֶׁעָשׂוּ בֵּית חַשְׁמוֹנַאי. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? שִׁפּוּדִין שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ וְחוֹפִין בְּבַעַץ, הֶעֱשִׁירוּ - עָשׂוּ שֶׁל כֶּסֶף, חָזְרוּ וְהֶעֱשִׁירוּ - עָשׂוּ שֶׁל זָהָב. וְשַׁמָּשִׁין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתָן מִי שָׁרֵי? וְהָתַנְיָא: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי" - לֹא תַעֲשׂוּן דְּמוּת שַׁמָּשַׁי הַמְשַׁמְּשִׁים לְפָנַי בַּמָּרוֹם! אָמַר אַבַּיֵי: לֹא

רבינו שמואל בן מאיר גריס: סר אפס – בלומר, אמרו לו: עיין ותדקדק כי אפס תבואה. וכן נמצא הרבה "סר" (לשון סר) סכינא (חולין יח, א), סייר נבסי (שם קה, א). **הלכה** כרבי שמעון בן אלעזר – פירש רבינו שמואל בן מאיר: ואפילו אי נקט נמי: שמע מינה **שמע** מינה גוי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו – תימה: אמאי לא נקט נמי: שמע מינה ישראל אינו מבטל עבודה זרה של גוי? דאי משום דמשנה היא לקמן פרק "רבי ישמעאל" (נב, ב), דא דגוי מבטל נמי מתניתין היא! ויש לומר: משום דפשיטא ליה לא איצטריך לאשמועינן. דהא לקמן גבי מתניתין נמי פריך פשיטא, והצריך להעמידה שיש לו בה שותפות, ואפילו הכי אין כאן רבותא אלא אם הדיוטן: ישראל הוא דאינו מבטל אבל אף על גב דאית ליה שותפות, וקמשמע לן דישראל אדעתא דגוי פלח. אבל ישראל אחר שאין לו בה שותפות כלל – פשיטא לן דאינו מבטל, ולכך פשיטא לה דלא היה לו שותפות. **ולית** ליה המציל בו – ואם תאמר: תקשה ליה אמתניתין, דתקני מתניתין: מצא תבנית יד וכו' דרי אלו אסורין, ורמינהי: המציל בו! ויש לומר: דמתניתין איכא לשנויי דמצא במקום שאין רבים מצויין, אבל הכא בעובדא דריבי קתני שהיה מהלך בדרך.

אידי דדמיה יקרים מזבין לה לגוי – והא דאמרינן לקמן (נג, א): מכרה או משכנה (לצורך) [לצורף] ישראל מותרת משום דבטלה, וקא מפרש דהוא הדין כשאינו צורף נמי מדפריך עלה מהדהיא דהלוקח גרוטאות, ולא קאמר דאידי דדמיה יקרים מזבין לה לגוי! ויש לומר: דשאני הכא דאיכא תרי ספיקי לאיסורא, שמא גוי ימצאנה ויעבדנה, ואף אם ימצאנה ישראל שמא איידי דדמיה כו'. אבל התם ליכא אלא חדא ספיקא, דהא קיימא היא ביד ישראל, ולהכי ודאי מבטל לה.

אכסדרה תבנית אולם – שהאולם היה פרוץ במלואו לרוח מזרחית. והכי נמי אמרינן ב"לא יחפור" (בבא בתרא כה, ב): עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת. ומכל מקום קרי ליה "פתח האולם" בהרבה מקומות בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וקרי ליה "פתח" בפסוק.

לא תעשון אתי – תימה: ביון דפרצוף אדם לחודיה אסור, אמאי אצטריך לאסור דמות שמשים שבמרום? ויש לומר: דודאי ליכא למעלה שום מלאך ושרף ואופן וכרוב כדמות אדם ממש, דהכי נמי אמרינן בפרק קמא דחגיגה (טו, א) דליכא עורף. ואם תאמר: ביון דפרצוף אדם לחודיה אסור, אמאי איצטריך לאסור דמות ארבעה פנים בהדדי? תיפוק ליה דאיכא דמות אדם! ויש לומר: לחייב אף בשמצא פרצוף אדם השלים לארבע פנים, אי נמי, לעבור בשני לאוין. ויש לדקדק מדלא קאמר "אלא", שמע מינה דדרשא ד"לא תעשון אתי" אתיא אליבא דכולי עלמא, ואפילו אליבא דרבא דאוקי מתניתין דלעיל כולה במרובא, ולדידיה לא תידוק מיניה דעשירו אלו מותרת דוודאי אסורה היא. וכן משמע לקמן, דקאמר: טבעת שחותמה שוקע אסור לחתום בה, ומסתמא היינו בפרצוף אדם, דאין רגילין לחתום בצורת כוכבים ומזלות. וכן

הלכה, דפרצוף אדם אסור לחתום ואסור לעשות. ומיהו, אותם צורות אדם שצובעים בסדינים בצבעים וכן ברקמה – מותרין, כיון שאין להם פרצוף שלם אלא חצי פרצוף.

לא

לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון – אומר רבינו יצחק דכל אלו תירצים של אביי אמת הן, דמדלא קאמר בכל אחד ואחד "אלא אמר אביי" שמע מינה שלא היה חוזר בו, אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם, ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים, ובשמים תחתונים חמה ולבנה וכוכבים ומזלות שהם קבועים ברקיע שני. **שאני** רבן גמליאל דאחרים עשו לו – הקשה הרב רבינו אלחנן: דלכאורה משמע שצוה רבן גמליאל לגוי לעשות. והא אמירה לגוי שבות, ואפילו בדבר שאינו של שבת כדאמרינן בפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא צ, א) גבי "חסום פי פרתי ודוש בה"! ויש לומר: דמצוה שאני. ויש שהיו רוצים להחמיר שלא להתחנים לגוי חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב, אלא אם כן היה הגוי מביא לו מעצמו, וכן שלא להאור אומנם ורצועות שיש בהם צורת אדם בולטת. אמנם יש סמך להתיר, מתוך הלכות גדולות שמעמיד אותה דרב יהודה בצורת דרקון, ושם שייך חשדא טפי מבאחריני, כדתנן: מצא כלים ועליהם צורת דרקון כו' יוליכם לים המלח. ואנדרדי דקא חייש לחשדא, היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידים ורגלים. **והא** רב יהודה דאחרים עשו לו – פירוש: ואפילו הכי דוחיר בו שמואל שלא להשהותו אם לא יסמא עינו, שלא יחשדוהו שעשאו ועבר על "לא תעשה". ומשני: שאני רב יהודה שתותנו בולט היה, ולא היה משום חשד עשייה אלא משום חשד עבודה זרה. **והא** רבן גמליאל יחיד הוה – ואם תאמר: אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת, ולכך עשאה רבן גמליאל? ואומר רבינו יצחק דרבינו תם ורבינו יצחק בן אשר, כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין, וכן ברקיע שוקעין הם, ולא מפליג בהכי אלא בצורת פרצופין וכיוצא בהן. **שעל** הסדינין ועל המטפחות – רבינו חננאל גרס: מטבעות, דסדינין ומטפחות חד הוא. והלכך מותרין מטבעות שיש בהם צורת עבודה זרה. **שוחק** חוזרה לרחוח או מטיל לים – בפסחים פרק "כל שעה" (כח, א) מייתי האי מתניתין גבי חמץ, דתנן: (מפזר) [מפרר] חוזרה לרחוח או מטיל לים, ומבעיא לן בתרוייהו: שוחק ומטיל לים, או מטיל לים בעיניה? ואמר רבה: חמץ דלשאר מימות בעי פירור, עבודה זרה דלים המלח לא בעי שחיקה פירוש: דלגבי חמץ לא משכחנא בשום דוכתא ים המלח, אבל בעבודה זרה אשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יוליך הנאה לים המלח, הלכך אף הכא נמי דקתני "לים" סתמא ים המלח הוא. ורב יוסף אמר: אדרבה איפכא הוא, חמץ דמאים לא בעי פירור, עבודה זרה דלא מימאסא בעינן שחיקה. ומסתברא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודה זרה אף בים המלח דאיירי ביה רבה, ולפי זה תימה: לרבנן, אליבא דרב יוסף היאך יבערו עבודה זרה? בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מימות, דלים המלח אפילו בעיניה, אלא לרב יוסף היכי ליעבוד? דעל כרחך לרבנן אף שחיקה בשאר מימות אינו מועיל, מדאיצטריכו רבנן בגמרא (עבודה זרה מד, א) לטעמיה דלא נתבחין משה אלא לבדקן בסוטות, מכלל דלא מהניא שחיקה בשאר מימות כמו שנפרש שם, ואם כן מה יעשה? ויש לומר: דישחוק ויזרה במקום שאינו מגדל צמחים. **אמרו** לו אף הוא נעשה זבל – פירש רבינו שמואל בן מאיר: וקא סברי זה זה גורם איסור, ורבי יוסי לא חייש דסבר זה וזה גורם מותר. ומכל מקום אסור לזבל שדה לכתחלה אף לרבי יוסי בזבל של עבודה זרה, כיון שהוא מתכוין ליהנות. ואין להקשות דרבנן אדרבנן, דדבא חיישו רבנן לזבל, ואילו בבי חמץ בפרק "כל שעה" (פסחים כה, א) אמרי רבנן: (מפזר) [מפרר] חוזרה לרחוח. דיש לחלק: גבי חמץ כתיב "לא יאכל", והלכך אינו אסור אלא בדרך הנאה גמורה, אבל בעבודה זרה כתיב "לא ידבק בידך מאומה מן החרם" ואפילו כל דהו. אי נמי, רבנן דהתם היינו רבי יוסי דהכא. **אמר** להם רבי יוסי לחכמים והלא כבר נאמר ואת חטאתכם – פירש רבינו שמואל בן מאיר, דפריך מ"ואבות אותו טחון עד שאר דק", דמסתמא כל דבר הנשחק עומד לזירות לרוח, ונש"י פירש וזה לשונו: ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' – מ"ואבות אותו טחון" קא מתרצ, אבל מ"ואשרוף" לאו תיובתא היא, דכל כמה דלא שחיק ליה מחבר בהדדי ואינו נעשה זבל. משמע דרבי יוסי דחייש לזרות לרוח, ושקשה לרבינו יצחק: וכי היה רבי יוסי טועה בזה שלא היה זורקו למים? והא באותו פסוק עצמו ד"ואבות אותו" כתיב "ושלשלך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר" דהיינו מים היורדים! ועוד, מאי אהדרו ליה "לא נתבחין אלא לבדקן בסוטות"? לפי שברואנו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב "ויזר על פני המים" לבד, ורבי יוסי הקשה מדבעי בתישה שמע מינה דזורה לרוח! לכן נראה שרבי יוסי אסיפא ד"ואשליך את עפרו אל הנחל" סמיך, אלמא לא דקדק לים אלא לנהר, ונהר אינו אלא כמו זורה לרוח, שכן דרך נהרות שמתגרשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל, ואפילו הכי לא חש משה רבינו לכלום. אמרו לו: הרי הוא אומר "ויזר וישק" – לא נתבחין אלא לבדקן בסוטות, והשקה אותם הזוהב ולא נשאר מן הזהב כלום, אבל ודאי אין שחיקה מועלת בשאר מימות.

לא אסרה תורה אלא בדמות ארבעה פנים בהדי הדדי. - אלא מעתה, פרצוף אדם לחודיה תשתרי, אלמה תניא: כל הפרצופות מותרין, חוץ מפרצוף אדם? אמר רב יהודה ברייה דרב יהושע, מפרקיה דרבי יהושע שמיע לי: "לא תעשון אתי" - לא תעשון אותי, אבל שאר שמשין שרי. - ושארי שמשין מי שרי? והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון בדמות שמשי המשמשין לפני במרום, פגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת! אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. - ושבמדור התחתון מי שרי? והתניא: "אשר בשמים" - לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, "ממעל" - לרבות מלאכי השרת! - כי תניא היא, לעולם. - אי לעולם, אפילו שילשל קטן נמי! - אין הכי נמי, ומספיקה דקרא נפקא, דתניא: "אשר בארץ" - לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות, "מתחת" - לרבות שילשל קטן. ועשייה גרידתא מי שרי? והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון בדמות שמשי המשמשין לפני במרום, פגון חמה ולבנה, כוכבים ומזלות! - שאני רבן גמליאל, דאחרים עשו לו. - והא רב יהודה דאחרים עשו לו שמואל לרב יהודה: שינענ, סמי עיניה דדין! - התם בחותמו בולם, ומשום חשדא; דתניא: מצאן שחותמה בולט - אסור להניחה ומותר לחתום בה, חותמה שוקע - מותר להניחה ואסור לחתום בה. - ומי חיישינן לחשדא? והא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, דאוקמי ביה אנדרטא, והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה, ולא חיישי לחשדא! - רבים שאני. - והא רבן גמליאל דיחיד הוה! - כיון דנשיא הוא, שכיחי רבים גבי. ואיבעית אימא: דפרקים הוא. ואיבעית אימא: להתלמד שאני, דתניא: "לא תלמד לעשות", אבל אתה למד להבין ולהורות. "רבן שמעון בן גמליאל אומר" וכו'. איזו הן מכובדין, ואיזו הן מבוזין? אמר רב: מכובדין - למעלה מן המים, מבוזין - למטה מן המים; שמואל אמר: אלו ואלו מבוזין הן, אלא אלו מכובדין - שעל השירין ועל הנזמים ועל המטבעות. תניא כוותיה דשמואל: מכובדין - שעל השירין ועל הנזמים ועל המטבעות, מבוזין - שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמים, ושעל הסדינין ועל המטפחות. **משנה** שוחק ווזרה לרוח או מטיל לים. אמרו לו: אף הוא נעשה זבל, שנאמר: "לא ידבק בידך מאומה מן החרם". **גמרא** תניא: אמר להם רבי יוסי, והלא כבר נאמר: "ואת חטאתכם ארבעה פנים - פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת, דוגמת חיות הקדש, דכתיב "אתי", השתרות אצלי. שבמדור העליון - כדכתיב "אתי", אבל חמה ולבנה במדור התחתון הם. דאחרים עשו לו - גרם. והא דרב יהודה דאחרים עשו לו - צורה בטבעת שהיה מנוח. סמי עיניה דדין - פחות צורתו. חשדא - שלא יאמרו: לה הוא עובד. חותמה = צורתה. וטוחר לחתום בה - כשהוא חותם שוקע החותם בשעוה ואינו נראה מבחוץ. חותמה שוקע - אסור לחתום, דכשהוא חותם הוי חותמה בולט. ולקמן פריך: הכא נמי ניזהוב לחשדא! דשף ויתיב - שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. ויש אומר: יכניה וגלותו נטלו עמהן מאבני ירושלים ומערה ובאוהבו שם, והיינו "דשף ויתיב בנהרדעא" – נישוב כאן ונתיישב כאן, והיינו דכתיב: "כי רצו עבדיך את אבניה" וכו'. **אנדרטא** = צלם. **והא** רבן גמליאל יחיד הוה – וניזהוב לחשדא! **דפרקים** – של חולירות, ולא היה מחברם אלא בשעת בדיקת עדים, וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא. **למעלה** מן המים – על אוגני הכלי. **למטה** מן המים – בשולים ובדפנות. **מבוזין** – שמשתמשין בהן במאכל ובמשתה, ואין מכובדין אלא שעושיו לתכשיט. שיריו = צמידין. קומקמוסין = סירות קטנות של מתכת. **משנה** ווזרה לרוח – שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה. **אף הוא** – אם יזרנה לרוח, גם עתה יש הנאה ממנה. **גמרא** הרי

הרי הוא אומר ויזר על פני המים – דליכא למיחש לזבל. והאי דלא השליכו לים שלם – לא נחבוין אלא לבדקן בסוטות, שהמים בודקין אותם שחטאו והורגים אותם, כדאמרינן התם (יומא סו, ב): זיבח וקיטר – בסיתין. ניפח ונישק – באסבכרה. שמח בלבו – בהדרוקן.

הפירה מגבירה – השפיחה ממלכות. **מפלצת** – לקמן מפרש. וידק וישרוף **בנחל** קדרון – ולא חיישׁ לזבל. מ"וידק" קא מותיב. **ואת תטאטאם וגו'** – מ"ואבות אותו טחון" קא מותיב. אבל מ"ואשרוף" לאו תיובתא היא, דכל כמה דלא שחיק ליה מחובר בהדדי ואינו נעשה זבל.

אלו ואלו – דמים החיצונים ודמים הפנימיים, ששיריהן נשפכין על יסוד מזבח החיצון והן יורדין מן היסוד לרצפה. **ומתערבין באמה** – סילון של מים שהיה בעזרה. **ומועלין בהם** – לאו קרבן מעילה קאמר, דאין מעילה בדם קדשים כדאמרינן בפרק "הוציאו לו", אלא אסור להנות מהן אלא בדמים. לגנאי – לזבל אגוותיהן. מקומות מקומות יש בו – ויש מגדל ויש שאינו מגדל. **מפליא ליצנותא** – ליצנות מופלא, כדתניא רב יוסף. **ובתת נחש הנחושת** – "כי בימים ההמה בית ישראל מקטרין לו", אלמא עבודה זרה הוה, וכתיב "ובתת". **ואין אדם אוכר** – אותן שהקטירו לו לא היו יכולין לאסרו, שאין בהן כח להקצותו לעבודה זרה. **דבתותי נפי לא צריך** – דמותר לידנות ממנו. **עמר וכיתתו** – לפרסומי מילתא. דזורייי – לשון "זורה לרוח". **כדמתרגם** – "תורם" – תזרינן, "ורוח תשאם" – ורוחא תטלטלינן, אלמא "וישאם" לשון זירוי וטלטול. **אמרו לו הרי הוא אומר** – בדברי הימים: "ויאמר דוד וישרפו", ומדלא כתב בחד קרא "וישרפם וישאם" שמע מינה לאו תרוייהו כדקאמרת, שישרפם ואחר כך זורה לרוח. **אלא וישאם ממש** – נטלם עמו ונזנה מהם, ומתחלה אמר לעבדיו לשרפן כדמפרש ואזיל. מ"וישרפו" לא מצי לאותבינהו לרבנן, דכל זמן שאין נדוקין על ידי בתישה אינו נעשה זבל. **קשו קראי אהדדי** – "וישרפו" משמע אסור בהנאה, "וישאם" משמע נהנה מהם. **קודם שבא איתי** – ובטילה, אמר דוד לשרפם. **ובא איתי ובטילה** – והדר "וישאם דוד". איתי הגתי גוי היה. **עשרת מלכם** – בבני עמון קאי, ועבודה זרה שלהם "מלכם" שמה, על שם מלוכה, כדכתיב (מלכים א יא): "ולמולך שקוץ בני עמון", ואהי "עשרת מלכם" בעבודה זרה קאמר. **היכי מצי מנח לה** – הלא כבד ששים מנה הוה, ומאד היא כבידה, וקרא כתיב "ותהי על ראש דוד" – **אטר רב יהודה** – האי "ותהי על ראש דוד" – לאו דמנח לה, אלא הכי קאמר: חשובה וראויה לדוד, שעשוי למדת ראשו והולמתו, כדלקמן. **אבן שואבת** – דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר. **דהות דייא לה** – שהיתה נושאת לעטרה ומגבהתה. **ששוה כבר זהב** – והיינו "משקלה כבר וזהב" – שקולה היא ככבר וזהב. **זאת היתה לי** – עדות, עטרה זו מעידה עלי שאני הגון למלכות. **חולמתו** – וישיבת בראשו יפה ומכוונת למדת ראשו. **מקום תפילין** – חריץ שבראשו למעלה מן הפדחה, מקום שמוחו של תינוק רופס. **מקום יש בראשו דראוי להניח שם שני תפילין** – שרחב החריץ מקום כרך שני רצועות, והיא היתה נוחה בחצי רחבו. **ויוציאו את בן המלך** – ביואש כתיב, בבן אמציה שהחביאה אותו אחותו בשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה, וכשגדל הוציאוהו ונתנו עליו הנזר לעדות שהוא מזרע המלוכה. **אמר רב יהודה שביקש להולמו** – ואף על גב דאמר רב יהודה לעיל: ראויה היתה לנוח אבל אנוחי לא מנח לה, מיהו חדא שעתא בדקי ליה בגויה אם הגון הוא למלכות. **רבותייהו** – דהך חמשים איש. **דבתיב ויעש לו** – דמשמע שהיו משונים. **נטולי טחול** – הטחול מכביד. **וחקוקין כפות הרגלים** – נטל הכשר מן העצם ולא היו מרגישים בקוצים ובברקנים.

משנה

נחל קדרון אינו מגדל צמחים – משמע: אבל בשאר מקומות שחיקת כלי מתכות מגדל צמחים. וקשה: דבפרק "בסוף הדם" (חולין פח, ב) קאמר: אין מבטין בשחיקת כלי מתכות לפי שאינו מגדל צמחים! ויש לומר: דלחדדיה ודאי אינו מצמיח, אבל בשהוא מוזבל בקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיח. אי נמי, כשנשרף כמו ענל מגדל צמחים, והתם איירי בלא שריפה. **מקומות** יש בו – היה יכול לתרץ שהגנונים היו ממקום אחר. **מפליא** ליצנות – פירש הקונטרס: ליצנות מופלא. ובבראשית רבה סוף פרשת תולדות יצחק: "מה את מפליא בי", כלומר, למה אתה מלעיג עלי, וכן פירש בערוך (ערך פלא). **והלא** כבר נאמר ותכת וכו' – ומסתמא לא השליכו לים המלח, דבימן שבא לספר המעשה, אם השליכו לים היה לו לומר, כמו שמפרש והולך ביעור הנחל קדרון. ואף על גב שאינו מפרש זורה לרוח – זה אין צריך, כי אחר שהיה נשחק ממילא היה נזרק. ואם תאמר: לרבנן בסמוך דמייתי מ"וישרשו באש", מאי קושיא היא לרבי יוסי, בין שלא הזבירו להשליכו לים? ויש לומר: דהתם לא בא לספר במעשה ביעור עבודה זרה, אלא בא לומר שעזבו עבדיהם.

כאן קדם שבא איתי הגיתי – תימה: למה לא לקח גוי לבטל בעל כרחו כרבי אלעזר הקפר? ועוד, לאביי דמשני לעיל בשפחתה, אבל בשבורה אפילו ישראל מבטל עבודה זרה של גוי, למה לא שברוה? ויש לומר: דיש חילוק בין עבודה זרה של עץ לשל מתכת. וכן יש תירוצים בירושלמי: כאן בשל עץ כאן בשל מתכת.

אבן שואבת היה בה – ובשהיה יושב על כסא מלכותו מניחה. ואבן שואבת שקועה למעלה. ולא היתה האבן שואבת חקוקה בנור.

שהיה מניחה במקום תפילין והולמתו – פירוש: חזה נס גדול, ששם אין הראש עגול, והיא היתה עגולה ממש ואף על פי כן היתה מכוונתו ומיושבת בראשו.

תנא

1 אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֵגֶל לָקַחְתִּי וָאֶשְׂרֹף אֹתוֹ בָּאֵשׁ
2 וָאֶכֶּת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר דַּק לְעָפָר וָאַשְׁלְךָ
3 אֶת עֲפָרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיֹּרֵד מִן הָהָר"! אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה
4 רַבֵּנוּ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וַיִּזַּר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת
5 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", לֹא נִתְפַּזְּרוּ אֶלָּא לִבְדָקָן כְּסוֹטוֹת. אָמַר
6 לָהֶם רַבִּי יוֹסֵי, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: וְגַם אֶת מַעֲבֶה
7 אֲמוֹ הֶחֳרִיבָה מְגִבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְלֶצֶתָה וגו' וַיִּדֶק
8 וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן"! אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ? נַחַל
9 קִדְרוֹן אֵינוֹ מַגְדִּיל צְמָחִין, וְלָא? וְהָתַנְיָא: אֵלּוּ וְאֵלּוּ
10 מִתְעָרְבִין בָּאַמָּה וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן, וְנִמְכָּרִין לַגַּנָּנִין
11 לְוֶבֶל, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן! – מְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת יֵשׁ בּוֹ, יֵשׁ
12 מָקוֹם מַגְדִּיל צְמָחִין, וְיֵשׁ מָקוֹם שֶׁאֵין מַגְדִּיל צְמָחִין.
13 מַאי "מִפְלֶצֶתָה"? אָמַר רַב יְהוּדָה: דַּהֲוָה מַפְלֵיא
14 לַיְצָנוּתָא, כִּדְרָתֵּי רַב יוֹסֵף: בְּמִין זַכְרוּת עֲשָׂתָה לָהּ,
15 וְהָיְתָה נִבְעֶלֶת לוֹ בְּכָל יוֹם. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסֵי, וַהֲלֹא
16 כְּבָר נֶאֱמַר: "וְכִתַּת נְחַשׁ נְחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה"!
17 אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר ה'
18 אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף", "לְךָ" - מִשֶּׁלְךָ, וְאֵין אָדָם
19 אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ; וְהָתָם בְּדִין הוּא דְּכִתְּתוּהִי לָא
20 הָוֶה צָרִיךְ, אֶלָּא כְּיָון דַּהֲוָא דְּקָא טָעוּ יִשְׂרָאֵל בַּהֲרִיהָ,
21 עָמַד וְכִיתְּתוּהִי. אָמַר לָהֶם, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: "וַיִּצְּעֲקוּ
22 שָׁם אֶת עֲצַיהֶם וַיָּשָׂאֵם דּוּד וַאֲנָשָׁיו"! וּמַאי מַשְׁמַע
23 דְּהַאי "וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד" לִישָׁנָא דְּזִרוּיֵי הוּא? כְּדִמְתַרְגְּמִ
24 רַב יוֹסֵף: "תְּזוֹרֵם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם", וּמְתַרְגְּמִינַן: תְּזִרִינַן
25 וְרוּחָ תְּטַלְטְלִינַן. אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה רַבֵּנוּ? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וַיִּשְׂרְפוּ בָאֵשׁ"; וּמִדְּלָא כְּתִיב
26 "וַיִּשְׂרְפֵם וַיִּשָּׂאֵם", שְׁמַע מִינָּה וַיִּשָּׂאֵם מִמַּשׁ. מִכָּל מָקוֹם קָשׁוּ קְרֵאֵי אַהֲדָדֵי! - כְּדְרַב הוּנָא,
27 דְּרַב הוּנָא רָמֵי, כְּתִיב: "וַיֹּאמֶר דָּוִד וַיִּשָּׂרְפוּ בָאֵשׁ", וּכְתִיב: "וַיִּשָּׂאֵם"! לָא קַשְׁיָא: כָּאן
28 קוֹדֶם שֶׁבָּא אִיתַּי הַגִּיתִי, כָּאן לְאַחַר שֶׁבָּא אִיתַּי הַגִּיתִי. דִּכְתִיב: "וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם
29 מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב", וּמִי שָׂרֵי? אִיסּוּרֵי הֲנָאָה נִינְהוּ! אָמַר רַב נַחְמָן: אִיתַּי
30 הַגִּיתִי בָּא וּבִיטְּלָהּ. "מִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב", הֵיכִי מָצֵי מְנַח לָהּ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
31 רְאוּיָה לָנוּחַ עַל רֹאשׁ דָּוִד. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: אֲבָן שׁוֹאֶבֶת הָיְתָה בָּהּ דְּהָוֹת דָּרָא
32 לָהּ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: אֲבָן יְקָרָה הָיְתָה בָּהּ שֶׁשָּׁוָה כִּכַּר זָהָב. "זֹאת הָיְתָה לִי כִּי פִקּוּדֶיךָ
33 נָצָרְתִּי", מַאי קָאָמַר? הָכֵי קָאָמַר: בִּשְׂכַר שֶׁפִּקּוּדֶיךָ נָצָרְתִּי - זֹאת הָיְתָה לִי לְעֵדוּת. מַאי
34 עֵדוּתָהּ? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שֶׁהָיָה מְצִיחָהּ בְּמָקוֹם תְּפִילִּין וְהוֹלְמָתוֹ. וְהָא בָּעֵי אֲנָחִי
35 תְּפִילִּין! אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: מָקוֹם יֵשׁ בְּרֹאשׁ שֶׁרָאוּי לְהַנִּיחַ בּוֹ שְׁתֵּי תְּפִילִּין.
36 "וַיּוֹצִיאוּ אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת", "נֵזֶר" - זוֹ כְּלִילָה, "עֵדוּת"
37 - אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר רַב: עֵדוּת הוּא לְבֵית דָּוִד, שֶׁכָּל הָרָאוּי לְמַלְכוּת הוֹלְמָתוֹ, וְכָל
38 שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמַלְכוּת אֵין הוֹלְמָתוֹ. "וַאֲדֹנִיָּה בֶּן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ" - אָמַר
39 רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: שֶׁמִּתְנַשֵּׂא לְהוֹלְמוֹ וְלֹא הוֹלְמָתוֹ. "וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וַחֲמִשִּׁים
40 אִישׁ רָצִים לְפָנָיו" - מַאי רְבוּתַיְיהוּ? תָּנָא: כּוּלָּם נְטוּלֵי טְחוֹל וַחֲקוּקֵי כַּפּוֹת הָרַגְלַיִם הָיוּ.

משנה

תנא כשיצא אמר לו אין משיבין במרחץ – פירש רבינו שמואל בן מאיר: כשיצא אמר לו:
לפי שאין משיבין במרחץ לא הייתי יכול להשיבך עד עכשיו שיצאתי. ובהכי ניחא
דלא תקשי מתניתין, דיש ספרים דגרסי בברייתא: וכשיצא אמר לו אין משיבין וכו', משמע
דכשיצא לא השיבו אלא: אין משיבין. ועקשה להרב רבינו אלחנן, דבמתניתין קתני: וכשיצא
השיבו! ואומר רבינו יצחק: דשלשה בתים יש
במרחץ, כמו שמפרש בפרק קמא דשבת (י, א):
פנימי – אין שם שאילת שלום, אמצעי – יש בו
שאילת שלום ואין שם דברי תורה, חיצון – מותר
אף בדברי תורה. והוא שאלו בבית הפנימי ושם
לא השיבו בלום, וכשיצא מבית הפנימי לאמצעי
השיבו: אין משיבין במרחץ. ומשום דרכי שלום
השיבו כך, מפני איבת אותו הגסון, דהוי כמו
שאילת שלום. וכשיצא לבית החיצון השיבו
תשובות ממשנתנו, שאף דברי תורה מותרים שם.

תשובה גובוה – פירש הקונטרס: דחזנו בקש,
מיהו אין לפרש כן לדברי אביי ולרבה בר עולא,
שאומרים שאפילו לא היה כדברי רבן גמליאל לא
היה אסור. לכן נראה לפרש: גובוה – כלומר
עלובה ומכוסה ממנו, 'ותגובו את לבבי'
מתרגמינן: וכסיאת מיני (בראשית לא). **והאמר** רבא פעור יוכיח – לכאורה משמע דרבא אמר
למילתיה בדוכתא אחריתי, ולא נתפרש היכא.

נהנין ממנה שלא בטובה – פירש רש"י כאן:
שאין להחזיק טובה לכוורמים בכך,
בטובה – שצריך להחזיק טובה. אבל לקמן פרק
"רבי ישמעאל" (נא, ב) פירש הקונטרס: בטובה –
בשכר, וכן פירש רבינו חננאל. ולא נהירא לרבינו
תם, דלשון "בטובה" לא משמע הכי, ואדרבה,
"בשכר" ר"שלא בשכר" מיבעי ליה. ועוד, דאי
בשכר אסור ומטעם שמרויח לעבודה זרה, תקשי
מהכא למאן דאמר לעיל בפרק קמא (יג, א): מהנה
מותר. ועוד, דאמרינן לקמן פרק "רבי ישמעאל"
(נא, ב): דאיכא לאחרים חלק בהדה – אפילו
בטובת הכוורמים שריא. ואי מיירי בשכר, כי איכא
לאחרים חלק בהדה נמי מאי הוי? הא מרויח
לעבודה זרה! לכן נראה לרבינו תם כמו שפירש
רש"י כאן. ועוד נראה לרבינו תם, דמה שאנו
אופין עתה בתנור של כומרים וטוחנין ברחיים של
מים שלהם – ודאי ליכא למיחש. דלא מיבעיא
בשכר דשרי, דאין אנו מחזיקין להם טובה, אלא
אפילו שלא בשכר נמי מותר, כיון שאין התנור
והרחיים בבית העבודה זרה עצמו, כמו הכא
מרחץ של אפרודיטי. ולא דמי לירידי של גוים
דאסרנא לעיל פרק קמא (יג, א) אליבא דרבי יוחנן
דאמר: נהנה אסור מהנה לא כל שכן, דהתם
עושין מן המכס צרכי עבודה זרה, אבל הכא אין
עושין אלא הנאת הכומרים. והכי נמי אמרינן
בסוף "סורר ומורה" (סנהדרין עד, ב): אגן קאווקי
ואמונקי היכי יהבינן? אלא הנאת עצמן שאני.
וגרס לקמן פרק "רבי ישמעאל" בירושלמי: חלילין של עבודה זרה אסור לספוד בהן, ואם היו מעלין שכר לתוך עבודה זרה מותר לספוד בהן. תניוהו של עבודה
זרה אסור לשכור מהם, ואם היו מעלין שכר למדינה אף על גב שהן עושין לצורך עבודה זרה מותר. נגאין של עבודה זרה אסור ליתן להם, אם היו מעלין שכר למדינה אף על גב שהיא לצורך
עבודה זרה מותר. **ובי** נעשה מרחץ ניו לעבודה זרה מאי הוי – ודקשה: דהא לקמן (נא, ב) אמרינן דנוי ותבשיטי עבודה זרה אסורין! ועוד, כי משני: נוי מיהא איכא, פירש רש"י: ואם היה
רחיצת נוי לעבודה זרה, אף על גב דלא מיתסר מרחץ בהנאה מיהא אסור לנו ליפותה. ואינו נראה לרבינו יצחק, שהרי לא היה מקשה אותו הגמון אלא מפני שהיה נהנה מן העבודה זרה
אפילו אינו נוי, אלא הבי פריך: כי נוי עשאו לנוי ונתנו לעבודה זרה מאי הוי? התחנן וכו', דתדאי נוי ותבשיט לעבודה זרה לא הוי תדאי מרחץ ליאסר בדין נוי ותבשיטיה, אלא בדין
בית הוא! ומסיק: נוי דאיתסורי לא מיתסר המרחץ מן התורה, דהוי כאומר "בית זה לעבודה זרה", מכל מקום מדרבנן מיהא יש לו לאסור ליהנות משום איסור נוי, ולכך אם היה מרחץ נעשה
לשם אפרודיטי לא היה רבן גמליאל נהנה ממנה.

אלהידם

משנה שָׁאַל פַּרְוקְלוֹס בֶּן פִּלוֹסְפּוֹס אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּעַכּוֹ, שֶׁהָיָה רוֹחֵץ בְּמֶרְחָץ שֶׁל אַפְרוֹדִיטִי, אָמַר לוֹ: בְּתוֹב בְּתוֹרַתְכֶם: "לֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם", מִפְּנֵי מָה אַתָּה רוֹחֵץ בְּמֶרְחָץ שֶׁל אַפְרוֹדִיטִי? אָמַר לוֹ: אֵין מְשִׁיבִין בַּמֶּרְחָץ. וּכְשֶׁיָּצָא, אָמַר לוֹ: אֲנִי לֹא בָאתִי בְּגִבְולָה, הִיא בָּאָה בְּגִבְולִי; אֵין אוֹמְרִים: "נַעֲשֶׂה מֶרְחָץ נוֹי לְאַפְרוֹדִיטִי", אֶלָּא אוֹמְרִים: "נַעֲשֶׂה אַפְרוֹדִיטִי נוֹי לְמֶרְחָץ". דָּבָר אַחֵר: אִם נוֹתְנִים לְךָ מָמוֹן הַרְבֵּה, אִי אַתָּה נִכְנָס לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלְּךָ עָרוֹם וּבַעַל קֶרִי וּמְשֻׁתָּין בְּפָנֶיהָ; וְזוֹ עוֹמֶדֶת עַל פִּי הַבִּיב וְכָל הָעָם מְשַׁתִּינִין לְפָנֶיהָ, לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "אֱלֹהֵיהֶם", אֶת שֶׁנּוֹחֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ - אָסוּר, אֶת שֶׁאֵינוֹ נוֹחֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ - מוּתָּר. **גמרא** וְהֵיכִי עָבֵיד הָכִי? וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בָּכָל מָקוֹם מוּתָּר לְהַרְהֵר, חוּץ מִבֵּית הַמֶּרְחָץ וּמִבֵּית הַפִּסְּאי! וְכִי תֵּימָא, בִּלְשׁוֹן חוֹל אָמַר לֵיהּ - וְהָאָמַר אַבָּיֵי: דְּבָרִים שֶׁל חוֹל מוּתָּר לְאוֹמְרָן בִּלְשׁוֹן קֹדֶשׁ, דְּבָרִים שֶׁל קֹדֶשׁ אָסוּר לְאוֹמְרָן בִּלְשׁוֹן חוֹל! - תָּנָא: כְּשֶׁיָּצָא אָמַר לוֹ: אֵין מְשִׁיבִין בַּמֶּרְחָץ. אָמַר רַב חָמָא בַּר יוֹסֵף בְּרַבִּי אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: תְּשׁוּבָה גְּנוּבָה הֵשִׁיבוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְאוֹתוֹ הֶגְמוֹן, וַאֲנִי אוֹמֵר: אֵינָהּ גְּנוּבָה. מַה גְּנוּבָתִיהּ?

דְּקָאָמַר לוֹ: זוֹ עוֹמֶדֶת עַל פִּי הַבִּיב וְכָל אָדָם מְשַׁתִּין בְּפָנֶיהָ; וְכִי מְשַׁתִּין בְּפָנֶיהָ מַאי הֲוֵי? וְהָאָמַר רַבָּא: פְּעוֹר יוֹכִיחַ, שֶׁמְּפַעֲרִין לְפָנָיו בְּכָל יוֹם וְאֵינוֹ בָּטֵל; וַאֲנִי אוֹמֵר: אֵינָהּ גְּנוּבָה, זוֹ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ. וְזוֹ אֵין עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ. אָמַר אַבָּיֵי: גְּנוּבָתָהּ מֵהֲכָא, דְּקָאָמַר לֵיהּ: אֲנִי לֹא בָאתִי בְּגִבְולָה וְהִיא בָּאָה בְּגִבְולִי; וְכִי בָּא בְּגִבְולָהּ מַאי הֲוֵי? וְהָתְנַן: עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ מֶרְחָץ אוֹ גִּינָּה - נֶהֱנִין מֵהֶן בְּטוֹבָה, וְאֵין נֶהֱנִין מֵהֶן בְּטוֹבָה; וַאֲנִי אוֹמֵר: אֵינָהּ גְּנוּבָה, שֶׁלֹּא בְּטוֹבַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּכִבּוּסֵי אֲחֵרִים דָּמֵי. רַב שִׁימִי בַּר חִיָּיא אָמַר: גְּנוּבָתָהּ מֵהָכָא, דְּקָאָמַר לוֹ: זוֹ עוֹמֶדֶת עַל הַבִּיב וְכָל אָדָם מְשַׁתִּינִין בְּפָנֶיהָ; וְכִי מְשַׁתִּינִין בְּפָנֶיהָ מַאי הֲוֵי? וְהָתְנַן: רָק בְּפָנֶיהָ, הִשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ, גֵּירְדָה וְזָרַק בָּהּ אֶת הַצּוֹאָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ בְּטֵילָה; וַאֲנִי אוֹמֵר: אֵינָהּ גְּנוּבָה, הָתָם לְפִי שֶׁעָתָא הוּא רָתַח עָלָהּ וַהֲדַר מְפַיֵּס לָהּ, הָכָא כָּל שֶׁעָתָא מְבַזְּיָא לָהּ וְשַׁעְתָּא בְּזִילוּתָהּ קַיְימָא. רַבָּה בַּר עוּלָּא אָמַר: גְּנוּבָתָהּ מֵהָכָא, דְּקָאָמַר לֵיהּ: אֵין אוֹמְרִים נַעֲשֶׂה מֶרְחָץ נוֹי לְאַפְרוֹדִיטִי אֶלָּא נַעֲשֶׂה אַפְרוֹדִיטִי נוֹי לְמֶרְחָץ; וְכִי אָמַר נַעֲשֶׂה מֶרְחָץ לְאַפְרוֹדִיטִי נוֹי מַאי הֲוֵי? וְהָתַנְיָא: הָאוֹמֵר "בֵּית זֶה לַעֲבוֹדָה זָרָה", "בּוּם זֶה לַעֲבוֹדָה זָרָה" - לֹא אָמַר כְּלוּם, שֶׁאֵין הֶקְדֵּשׁ לַעֲבוֹדָה זָרָה; וַאֲנִי אוֹמֵר: אֵינָהּ גְּנוּבָה, נְהִי דְּאִיתְּסַתּוֹרֵי לָא מִיתַּסְּרָא, נוֹי מִיהָא אִיכָּא.

משנה

משנה פַּרְוקְלוֹס – מִן גּוֹי הָיָה. **אפרודיטי** – שֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה וּהְמַרְחַץ עוֹמֵד בְּחִצְרָהּ.
אֵין מְשִׁיבִין – דִּבְרֵי תּוֹרָה בְּמֶרְחָץ, לְפִי שֶׁאֵדֶם עוֹמֵד עָרוֹם. **היא באה בגבולי** – שֶׁהַמֶּרְחָץ
קָדוֹם לָהּ. **לא נאמר** – בְּתוֹרָה לְאִיסּוּר אֶלָּא
"אֱלֹהֵיהֶם", דִּכְתִיב "אֵבֶד תְּאַבְּדוּן" וְגוֹ'. **גמרא**
והיכי עביד הכי – דְּאָהֲדַר לֵיהּ בְּמֶרְחָץ? וְהֵלֹא
אֵין מְשִׁיבִין בְּמֶרְחָץ. וְאָסוּר לֶאֱמֹרוֹ בִּלְשׁוֹן חוֹל
בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ
לֹא נִפְקְדָ מִקְדּוּשְׁתֵּיהּ! **נוּבה** – כְּלוֹמַר, דְּחִזְנוּ
בְּקַשׁ, וְאֵינִי אוֹמֵר – רַבִּי חֲמָא קָאָמַר לָהּ, וּפְלִיגָא
אַדְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָא רַבִּיהּ. **וכי בא בגבולה** – כְּלוֹמַר,
וְאֶפִילּוּ קְדָמָה עֲבוֹדָה זָרָה לְמֶרְחָץ מַאי אִיכְפַּת
לָךְ? **שלא בטובה** – שֶׁלֹּא יְחַזִּיק טוֹבָה לְכוֹמְרִים.
וּבְהָנְאָה לֹא מִיתְסַר, דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן: אֵין הֶקְדֵּשׁ
לַעֲבוֹדָה זָרָה עַד שֶׁיַּקְרִיב לְפָנִיו בְּתַקְרוּבָת.
בטובת אחרים – שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה, וְטוֹבָה הִיא לָהֶם
כְּשֶׁהוּא נֶהֱנֶה מִהֶן. הִלְכָךְ, אִי לָאו מֶרְחָץ קָדוֹם
הָוֵה אָסוּר כְּדִינוֹ. **ואני אומר אינה גנובה** –
מִילְתָא דְּרַבִּי חֲמָא בַּר יוֹסֵף קָא מְפָרֵשׁ. נִירְדָה –
בְּטִיט וּבְצוֹאָה, לֹא בְּטֵלָה. לְקַמָּן (נג, א) נִפְקָא לַן
מִ"הִיא כִּי יֵרֵעוּ וְהִתְקַנָּה וְקִלְלוֹ בְּמִלְבֹּר". **שאין** הקדש לעבודה זרה – בְּאָמִירָה, עַד שֶׁיַּקְרִיבֶנּוּ
לִפְנֵיהּ בְּתַקְרוּבָת. **נוי מיהא איכא** – אִי הָוֵה
רְחִיצָה נוֹי לְעֲבוֹדָה זָרָה אָסוּר לְייַפּוֹת עֲבוֹדָה
זָרָה, אַף עַל גַּב דְּאִיתְּסְתּוֹרֵי לָא מִיתַּסַּר מֶרְחָץ
בְּהָנְאָה.

משנה

משנה הן מותרין – הדרים עצמן מותרין לחצוב אבנים מהן ולזרוייה, דמחובר לא מתסר, כדנפקא לן (לקמן) מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, כדדריש רבי יוסי הגלילי. ומה שעליהן – כגון אם ציפום זהב וכסף – אסור, שנאמר: "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך". ואף על גב דאינהו לאו עבודה זרה מקרו ולא מתסרי, גזירת הכתוב היא (שהדרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסרן, אבל עבודה זרה מידא הוי) דתלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודה זרה, שנאמר: "לא תחמוד עליהם" – על כל שהן נעבדין משמע. ועל דרבנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודה זרה מיקרו, דאמרינן ב"השוחט" (חולין מ, א): הא דאמר להדר הא דאמר לגדא דדר, שהשוחט לשם הדר לא מיקרי זבחי מתים. והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסייף – משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניתנו לענין אתסורי, עובדיהם מיהא עבודה זרה קרו להו לענין איתסורי, עובדיהם מיהא לשם עבודה זרה עבדי להו, ולעבודה זרה מיבטלי חייב, דדומיא דמחובר (בפרק בתרא (דף נד)). **רבי יוסי הגלילי אומר** – הרי המקרא מלמדנו שהמחובר אינו נאסר, שנאמר: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים" וגו', ומה תאבדו – את אלהיהם על ההרים, משמע: צלמים ופסיליהם שעל ההרים קרויים אלהיהם, ולא ההרים קרויים אלהיהם. ומאחר שהוא כן, ומפני מה אשירה אסורה, ולא דרשינן נמי: "תחת כל עץ רענן אלהיהם" ולא עץ רענן אלהיהם? והלא אילן מחובר הוא, ולמה אסרו הכתוב דבתיב "ואשרידם תגדעון"? **מפני שיש בהן תפיסת ידי אדם** – שאדם נוטעו. **אמר רבי עקיבא אני אובין [ואדון] לפניך** – אפרש ואדון לפניך, שאין לנו לדרוש מיעוטא מ"תחת עץ רענן", שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד שם עבודה זרה, כדי שיחפשו ישראל שם ויבערום. ומיעוטא דהדרים וגבעות מיהא מינה ממעטינן ממשמעותיה דקרא שלא צותה לאבד את ההרים, אבל כל עץ רענן צוה לנו לאבד במקום אחר: "ואשרידם תשרפון באש", והכא לא נקיט ליה אלא משום סיומא. **גמרא** **ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא** – בין למר בין למר הרים וגבעות שרו. **תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר** – דכתיב: "לא תחמוד כסף עליהם", כל שעליהם. **ורבי יוסי סבר ציפוי הר** – בטל לגבי הר, וכיון דהר לאו עבודה זרה – ציפוי נמי לא מיתסר. ו"עליהם" דקרא – א"פסיליו אלהיהם" תלושין קאי. **רב ששת אמר דבולי עלמא ציפוי הר אינו כהר** – ואסור, ורבי יוסי לטפויי אתנא קמא קאתי למיתסר.

אילן

משנה הַגּוֹיִם הָעוֹבְדִים אֶת הָהָרִים וְאֶת הַגְּבָעוֹת - הֵן מוּתָּרִין וּמַה שֶּׁעֲלֵיהֶן אֲסוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם". רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים" - וְלֹא הֶהָרִים אֱלֹהֵיהֶם, "אֱלֹהֵיהֶם עַל הַגְּבָעוֹת" - וְלֹא הַגְּבָעוֹת אֱלֹהֵיהֶם; וּמִפְּנֵי מָה אֲשֵׁירָה אֲסוּרָה? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם, וְכָל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם - אָסוּר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי אוֹבִין וְאָדוֹן לְפָנֶיךָ: כָּל מָקוֹם שֶׁאָתָה מוֹצֵא הַר גָּבוֹהַּ וְגִבְעָה נִשָּׂאָה וְעֵץ רַעֲנָן, דַּע שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲבוֹדָה זָרָה. גמרא וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הֵיינוּ תַּנָּא קַמָּא! אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: צִפּוּי הַר כְּהַר אֵיפָא בֵּינְיֵיהוּ, תַּנָּא קַמָּא סָבַר: צִפּוּי הַר אֵינוֹ כְּהַר וּמִיתְּסַר, וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי סָבַר: צִפּוּי הַר הֲרֵי הוּא כְּהַר. רַב אָשֵׁי אָמַר: דְּכוּלֵי עָלְמָא - צִפּוּי הַר אֵינוֹ כְּהַר.

והכא

אֱלֹהֵיהֶם על ההרים – פירש רש"י בפירושים אחרים וזה לשונו: הן מותרין – ההרים עצמם מותרים לזריעה ולחצוב אבנים מהם, דמחובר לא מיתסר, כדדריש ליה רבי יוסי הגלילי מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, ומה שעליהם – כגון אם ציפום בכסף וזהב – אסורין, שנאמר "לא תחמוד כסף וזהב" וגו'. ואף על גב דאינהו לאו עבודה זרה מיקרו ולא מתסרי, גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודה זרה, דכתיב: "לא תחמוד כסף וזהב עליהם" על כל מה שהם עובדים משמע. ועל דרבנו צריכין אנו לפרש דלא מקרו עבודה זרה, דאמרינן ב"השוחט" (חולין מ, א): הא דאמר להדר הא דאמר לגדא דדר, שהשוחט לשם הדר לא מיקרי זבחי מתים. והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסייף – משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניתנו לענין אתסורי, עובדיהם מיהא עבודה זרה קרו להו לענין איתסורי, עובדיהם מיהא לשם עבודה זרה עבדי להו, ולעבודה זרה מיבטלי חייב, דדומיא דמחובר בפרק בתרא. עד כאן לשונו. והקשה רבינו תם לפירוש זה, דבין דלא מקרי עבודה זרה ותקרובתן מותרת, אם כן אמאי יענשו עובדיהם סייף? הא אין זה עובד אלהים אחרים! לכן נראה לרבינו תם, דדראי עבודה זרה מיקרו ותקרובתן אסורה, ולכך עובדיהם בסייף. והא דדרשינן "לא תדרשון אלהיהם" קאי א"אבד תאבדון", כלומר שאין צריך לעקור ההרים. והא דאמרינן ב"השוחט" דבין דאמר להדר אינו קרוי זבחי מתים ואינו אסור – דיינו בששוחט רחוק מן ההדר, שאז אין מתבונן לשם עבודה זרה. וקרוב לפירוש זה מצאתי בפירושים אחרים דרש"י, וזה לשונו: ומה שעליהם, כגון אם ציפום זהב וכסף, אסור, שנאמר "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך". ואף על גב דאינהו לא מיתסרי, גזירת הכתוב הוא שהדרים וגבעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם, אבל עבודה זרה הוו ותלוש שלהם כתלוש של שאר עבודה זרה. ותדע לך דעבודה זרה מיקרו, דהא תניא לקמן: ועובדיהם בסייף, ואם לאו עבודה זרה ניתנו עובדיהם אמאי נהרגין? ובתמורה (כח, ב) מוקי לה להאי "לא תחמוד" אבעלי חיים דהוו דומיא דמחובר. עד כאן לשונו. ולפי זה קשה לרבינו יצחק, מדאמרינן לקמן בפירקין (מג, ב) אמר ליה רב הונא ברייה דרב יהושע לרבא: או חילוק, ומה נעבד שאסור בתלוש להדיוט מותר במחובר לגבוה, שנאמר "אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, לא שנא הדיוט ולא שנא לגבוה. ואי סלקא דעתך דעבודה זרה מיקרו, היכי דייק דשרי לגבוה? אי משום דאין נאסר להדיוט, הרי בעלי חיים דאינן נאסרים להדיוט ואפילו הכי אסירי לגבוה! ועוד קשה מה שפירש רבינו הם דדר אינו קרוי זבחי מתים היכא ששוחט להר כיון שהוא רחוק מן ההדר קצת, דאפילו כי הוו רחוק קצת מן ההדר מאי הוי? הא קאמר בפירוש דלשם הר קא שחיט, ואם כן מתבונן הוא לעבודה זרה! לכן נראה לרבינו יצחק בלשון ראשון של רש"י, דודאי לאו עבודה זרה מיקרי כדתסמוך ב"השוחט" (חולין מ, א), ותקרובתן מותרת, ולא דמי לפעור דכתיב ביה "ויאכלו זבחי מתים", דהוה תלוש הוה. והשתא נמי ניחא הא דאמרינן לקמן דשרו לגבוה, כיון שאין שם עבודה זרה עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו. **אמר** רבי עקיבא אני אובין ואדון לפניך – לכאורה משמע הכא דרבי יוסי הגלילי היה זקן מרבי עקיבא. וגם בפרק בתרא דגיטין (פג, א) ברייש מוכיר ליה קודם רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. ותימה: דאמרינן בסוף "איזהו מקומן" (בבחים נו, א) גבי רבי טרפון ורבי עקיבא: היה שם תלמיד אחד שבא לפני חכמים תחילה ורבי יוסי הגלילי שמו. ואמרינן נמי בעירובין (נג, ב) שאמרה לו ברוריה לרבי מאיר שהיה מתלמידי בתראי של רבי עקיבא "גלילי (גלילי) שוטה". ונראה, דתלמיד חבר היה לו רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא, ורך ממנו בשנים היה. ואף על גב שמזכירו בפרק בתרא דגיטין מקמי רבי עקיבא – לא קשיא, דכמו כן מזכיר באגדת הפסח רבי עקיבא קודם רבי טרפון שהיה רבו כדתסמוך בפרק תשיעי דתרומות (פה, ב). **כל** מקום שאתה מוצא הר גבוה כו' – בירושלמי פריך מבית ההבחירה, ומסיק: על פי נביא נבנה שם. **תנא** קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר – ואם תאמר: מאי שנא דציפוי הר אסור יותר מתקרובתו דשרי, כדפרישית לעילי? ויש לומר: דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב הדר, ולכך אסור לתנא קמא. ורבי יוסי הגלילי סבר דחשבינא ליה למחובר כהר עצמו ושרי. ואם תאמר: אמאי מייתי תנא קמא קרא ד"לא תחמוד" לאסור ציפוי? הא לא מיירי קרא אלא בנוי עבודה זרה! ויש לומר דהכי קא מייתי: דכי היכי דנוי עבודה זרה אסירי מטעם תלוש ואף על גב דאיכא בהו חדא לטיבותא – דאינו נעבד, הכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אף על גב דאיכא חדא לטיבותא – שהם נעבדים מחוברים. אי נמי יש לומר, דקרא אסמכתא בעלמא. ואם תאמר: מאי האי דציפוי הר אסור ותקרובתו שריא, ואילו נעבד דבעלי חיים הוי איפכא, דמשמע ריש פרק "כל האסורים" בתמורה (כח, ב), דבאמרינן התם: מתקיף לה רב חנינא, עטמא דרבייה קרא לציפוי דבעלי חיים מ"מן הבקר" להוציא הנעבד, הא לא רבייה קרא ציפוי מותר לגבוה, והכתיב "ואבדתם" משמע מגדלא מייתי קרא אלא לגבוה – הא להדיוט מותר, ואף על גב דתקרובת בעלי חיים אסור כדתסמוך בפרק שני דחולין (מ, א)! ואומר רבינו יצחק: דציפוי דתמורה מיירי דאינו נעבד, ואינו עשוי אלא לנוי בעלמא. אי נמי, איכא למימר דההוא דתמורה אתיא ברבי יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפילו נעבד. ונראה לרבינו יצחק, דלרמי בר חמא בולהו תנאי דמתניתין אית להו אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, רבי יוסי הגלילי – כדאמרינן לקמן (עמוד ב), ותנא קמא – מחמיר טפי, ואוסר אפילו ציפוי של הר. ולרבי עקיבא נמי אסור, דאי שרי, אם כן רבי עקיבא היכי דריש ד"עץ רענן" אתא לסימנה? לימא דאתא למימר: ולא עץ רענן אלהיהם, כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו! אלא ודאי אסור.

ורבי יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר – ואם תאמר: הא אמרינן בכולי תלמודא תנא בתרא לטפויי אתא! ויש לומר: דשאני הכא, דקרא דאייתי תנא קמא ד"לא תחמוד" משתמע שפיר לאסור ציפוי הר.

והכא

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מיפלגי – רש"י תפס שיטתו בבולא שמעתין, דקרי "נטעו ולבסוף עבדו" היכא שנטעו גרעין, אבל בנטעו אילן לבולי עלמא אסור. והכא קמיפלגי בנטעו גרעין, דתנא קמא סבר דבינתיים שנטעו גרעין שלא לשם אשרה אין זו תפיסת ידי אדם, ורבי יוסי הגלילי סבר נטעו גרעין נמי אסור, דלא דמי להר שלא היה בו תפיסה כלל, אבל הכא היה בו תפיסה בשעת נטיעה. וכמה תשובות יש: חדא, דבי קאמר בסמוך: לרבנן "ואשרתם תשרפון באש" מביא ליה לאילן שנטעו מתחלה לבך, אמאי לא קאמר: לאילן שנטעו אילן ולא גרעין? ועוד קשה, דאמרינן גבי הגזים העובדים הזדעים ואת דאירקות: דאמר לך מני, רבי יוסי ברבי יהודה, ופריך: ולוקמה באילן שנטעו מתחלה לבך, ורבנן! ואמאי לא פריך: לוקמיה בנטעו אילן ודברי הכל? ועוד קשה, דאמר רב לקמן בפרקין: המשתחוה לבית אסרו, לומר דאפילו בתלוש ולבסוף חברו אסור. והשתא מאי איריא דנקט ביתן? לכן נראה לפרש, דודאי כשנטעו גרעין לבולי עלמא שרי, דאין זה תפיסת ידי אדם. והכא בנטעו אילן קמיפלגי, דלרבנן אינו אסור משום תפיסת יד כיון שלא נטעו מתחלה לבך, דהשרשת התקרע מבטלת התפיסה. והשתא ניחא דנקט רבי לקמן המשתחוה לבית, דאילו אילן כי האי גוונא, כיון שהוא מושרש בקרקע חשיב מחובר גמור. ואם תאמר: היכי מצי אמר רבי עקיבא דקרא אתא לסימנא בעלמא? אמאי לא דריש לקרא ד"כל עץ רענן" ולא עץ רענן אלהיהם, לאילן כשנטעו גרעין, דלכולי עלמא שרי? אי נמי, אף לפירוש רש"י, לאילן שעלה מאליו, דדברי הכל מותר כדפירש הוא לקמן בשמעתין גבי הצד השוה! ויש לומר: דלהני לא צריך קרא, דודאי שרו, דלא נפקי מכלל הרים כיון שלא היה בהם תפיסת ידי אדם מעולם. ואף על גב דכתיב "גבעות" ולא אמרינן דלא נפקי מכלל הרים – לא קשיא, דאורחא דקרא הוא למיכתב הרים וגבעות בהדי הדדי.

ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור – תימה: מאי קאמר רבי יוסי הגלילי במתניתין: מפני מה אשרה אסורה? משמע שרוצה לומר דמן הדין היה לנו להתירה, והיאך? הא לדידיה אמרינן בסמוך דכתב תרי קראי לאסור אילן אפילו נטעו ולבסוף עבדו! ויש לומר: דהא דבעי מפני מה אשרה אסורה, לאו משום דהדרת נוטה להתיר, אלא הכי קאמר: מפני מה אשרה אסורה יותר מהרים וגבעות. ואי לאו דאיכא טעמא באשרה, הוה אמינא: גלי קרא דאילנות אסידרי והוא הדין הרים וגבעות, והוה אמינא דלא דרשינן "ההרים אלהיהם". **הנח** ורדוף ואחר כך שרוף – מדרב יוסף לא נפקא, דהא א"תגדעון" וא"תשרפון" סמיך. דאי מ"ונתצתם" הוה אמינא הנח דוקא, דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבערו מדלא כתיב בהו שריפה. אבל כיון דבאשרה חזינא שתי בעירות אמרינן נמי התם ד"ונתצתם" קודם כיבוש כתיב, ולאחר כיבוש בעי שריפה.

לשון רש"י.

אמר

מַנַּיִן לָעוֹקֵר עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁצְּרִיךְ לִשְׂרֹשׂ אַחֲרֶיהָ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם".

אמר

וְהָכָא בְּאִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ קָמְיַפְּלְגִי, תָּנָא קַמָּא סָבַר: אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ - מוּתָּר, וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי סָבַר: אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ - אָסוּר. מַמַּאי? מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: מִפְּנֵי מָה אֲשֵׁירָה אֲסוּרָה? מִמְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם, וְכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסַת יְדֵי אָדָם - אָסוּר; "וְכָל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסַת אָדָם" לְאַתּוֹיֵי מַאי? לָאו לְאַתּוֹיֵי אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ? וְאַף רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ - אָסוּר; דְּתָנְיָא: רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהֵיהֶם עַל הָהָרִים" - וְלֹא הָהָרִים אֱלֹהֵיהֶם, "אֱלֹהֵיהֶם עַל הַגְּבָעוֹת" - וְלֹא גְּבָעוֹת אֱלֹהֵיהֶם, שׁוֹמֵעַ אֲנִי "תַּחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם" - וְלֹא רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ". אֶלָּא "תַּחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן" לָמָּה לִי? לְהָהוּא לְכַדְרַבִּי עֲקִיבָא הוּא דְּאָתָא; דְּאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי אוֹבִין וְאֵדוֹן לְפָנֶיךָ: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא הַר גָּבוֹהַּ וְגִבְעָה נִשָּׂאָה וְעֵץ רַעֲנָן, דַּע שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲבוֹדָה זָרָה. וְרַבָּנַן, הַאי "וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ" מַאי עֲבָדֵי לֵיהּ? - מִיבָּעֵי לֵיהּ לְאִילָן שֶׁנְּטָעוֹ מִתְּחִלָּה לְבָךְ. וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהָכִי? - הָכִי נָמֵי. - אֶלָּא אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ מְנָא לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מ"וַאֲשֵׁרֵיהֶם תְּגַדְּעוּן", אֵיזֶהוּ עֵץ שֶׁגִּידּוּעוֹ אָסוּר וְעִיקָּרוֹ מוּתָּר? הֱוֵי אוֹמֵר: אִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ. - וְהָא "וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ" קָא נָסֵב לָהּ תַּלְמוּדָא! - אִילּוֹ לֹא נֶאֱמַר" קָאָמַר: אִילּוּ לֹא נֶאֱמַר "תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ", הֲיִיתִי אוֹמֵר: "אֲשֵׁרֵיהֶם תְּגַדְּעוּן" בְּאִילָן שֶׁנְּטָעוֹ מִתְּחִלָּה לְבָךְ; הָשְׁתָּא דְּכְתִיב: "וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ", אֵימַר לֵיהּ "וַאֲשֵׁרֵיהֶם תְּגַדְּעוּן" לְאִילָן שֶׁנְּטָעוֹ וּלְבִסּוֹף עֲבָדוֹ. וְרַבָּנַן, הַאי "וַאֲשֵׁרֵיהֶם תְּגַדְּעוּן" מַאי עֲבָדֵי לֵיהּ? - לְכְדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: גִּידּוּעֵי עֲבוֹדָה זָרָה קוֹדְמִין לְכִיבּוּשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּיבּוּשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹדֵם לְבִיעוּר עֲבוֹדָה זָרָה. דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: "וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחוֹתָם" וְהַנַּח, "וְשִׂבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם" וְהַנַּח. וְהַנַּח סָלְקָא דַּעְתָּךְ? שֶׁרִיפָה בָּעֵי: אָמַר רַב הוּנָא: רְדוֹף וְאַחַר כָּךְ שְׂרוֹף. וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הַאי סְבָרָא מְנָא לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מ"אֹבֵד תְּאַבְּדוּן", אֹבֵד וְאַחַר כָּךְ תְּאַבְּדוּן. - וְרַבָּנַן? הָא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְעוֹלָה עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁצְּרִיךְ לִשְׂרֹשׂ אַחֲרֶיהָ. וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, לִשְׂרֹשׂ אַחֲרֶיהָ מְנָא לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מִ"וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא". וְרַבָּנַן? - הַהוּא לְכְנוֹת לֵהּ שֵׁם; דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם".

אמר

אילן שנטעו – שלא לשם אשרה, ולבסוף עבדו. דשמעיה לתנא קמא דאמר הרים וגבעות שרו – הוא הדין כל כיוצא בהן, שמחוברין ולא היתה תחילתו לעבודה זרה. ואיזו היא אשירה אסורה – שנטעו מתחילה לבך, דתפיסת יד אדם אינו כלום אלא אם כן היא לשם עבודה זרה, אבל נטעו גרעין שלא לשם אשירה – אין זו תפיסת ידי אדם הואיל והיא שעתה לאו דעתיה לעבודה זרה היה, ומנמעטי ליה מ"תחת כל עץ רענן" ולא עץ עצמו. ואתא רבי יוסי הגלילי למימר: אילן שנטעו גרעין אפילו שלא לשם אשירה, ולבסוף עבדו – אסור, דלא דמי להר, שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה, הילכך תוספתא אסור. אבל עיקרו קודם שהשתחוה לו – מודה דשרי כדלקמן (מח, א). **ממאי** – שמעינן דרבי יוסי אסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. דאי דמיירי ותני: כל שיש בו תפיסת יד וכו' לאתויי מאי. תלמוד לומר **ואשרותם תשרפון** – ולקמן (מח, א) מפרש ממאי דבנטעו ולבסוף עבדו קאי. **רבי יוסי ברבי יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור** – מדקאמר דלא דרשינן "ולא עץ רענן אלהיהם". דאי קסבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי – לדרוש "תחת כל עץ רענן" ולמישרייה, והכי איבעי ליה למיתני: מתוך שנאמר "ולא עץ רענן אלהיהם" שנמע אני כל האשרות מותרות? תלמוד לומר "ואשרותם תשרפון" וגו'. **לכדרבי עקיבא** – דכיון דלא מצינן למידרשיה, דהא כתיב "ואשרותם תשרפון", מוקמינן ליה לסימנא. אבל קמאי למיעוטא דרשינן. **גידועי** – מה שהחליף אחרי כן דקאמר: "תגדעון" – מכלל דעיקרו עזוב בקרקע והינה ממנה. **והא ואשרותם תשרפון באש נסיב** – רבי יוסי ברבי יהודה תלמודא למלתיה, ולמיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. בלשון "אילו לא נאמר" קא נסיב לה למלתיה, למיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. **והכי קאמר אילו לא נאמר ואשרותם תשרפון באש** – לאילן שנטעו מתחלה, הייתי אומר: "ואשרותם תגדעון" למיסרה הוא דאתי, אבל אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי – תלמוד לומר "ואשרותם תשרפון באש" לאילן שנטעו מתחלה לבך, ואייתר ליה "ואשרותם תגדעון" לאילן שנטעו ולבסוף עבדו. **ורבנן** – דאמרי: כל האילן מותר. **האי ואשרותם תגדעון** – שעיקרו מונח בארץ, במאי אוקמי ליה? אי באילן שנטעו מתחלה לבך – כולה אסור! **מיבעי ליה לכדרבי יהושע ובו'** – גידוע זה לא להתיר עיקרו, אלא שיגדעו מיד בבניסתם, ולאחר כיבוש יחפשו אחריהם לשרשם ולבערם. **גידועי עבודה זרה קודמין לכיבוש ארץ ישראל** – בכניסתן נצטוו לגדעם מיד, ולאחר כיבוש ישרשו אחריהם. **והנח** – מדלא כתב "ישרוף". **שריפה בעי** – דהא אתי לידי תקלה. ועוד כתיב אחריהן: "פסילי אלהיהם תשרפון". **הנח** – עד שתרדוף ותכלה את הגוים, ואחר כך שרוף. **האי סברא מנליה** – מדרב יוסף לא נפקא, דהא גופיה א"תגדעון" וא"תשרפון" סמיך. דאי מ"ונתצתם" הוה אמינא הנח דוקא, דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבער מדלא כתב בהו שריפה, אבל באשרה, כיון דחזינן בה שני ביטולין אמרינן נמי התם ד"ונתצתם" קודם לכיבוש כתיב, ולאחר כיבוש בעי שריפה. **ואחר כך תאבדון** – אלמא יש שהות הפסק בינתיים.

בית

[לא.]

וּבְעָא מֶעְבַּד כְּהָדָא דְּרַב חִסְדָּא, אֲמַר לֵהּ רַבִּי חֲנַנְיָה: וְהָא תָּנֵי רַבִּי חִיָּה: ׳בָּגְרוּ וְלֹא נִשְׂאוּ, נִשְׂאוּ וְלֹא בָגְרוּ - אִבְּדוּ מְזוֹנוֹתָן וְלֹא אִבְּדוּ פַּרְנָסָתָן׳. אֲמַר לֵהּ: אֲנָה אֲמָרִית שְׁמוּעָה, וְאַתְּ אֲמַרְתְּ מַתְנִיתָא; תִּבְטֵל שְׁמוּעָה מִקַּמֵּי מַתְנִיתָא.

הֲלָכָה יג: מַתְנִיתִין: ׳וְאַתְּ תִּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי וּמִתְזָנָא מִנְכְסַי, כָּל יוֹמַי מֵיגַד אַרְמְלוּתִיךְ בְּבֵיתִי׳ - חַיָּב, שֶׁהוּא תְּנַאי בֵּית־דִּין.

גְּמָרָא: ׳וְאַתְּ תִּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי׳ - רָבִין בַּר חִיָּה בָּעֵי קֳמֵי רַבִּי זְעֵירָא: בָּא עָלֶיהָ עוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ, מֵעַכְשָׁו נִתְקַיְּמוּ בָהּ תְּנָאֵי כְתֻבָּה, אוֹ אֵינָהּ אֶלָּא דֶּרֶךְ נִשּׂוּאִין? רַבִּי בוּן בַּר חִיָּה בְּעָא קֳמֵי רַבִּי זְעֵירָא: מָחֲלָה לוֹ עַל כְּתֻבָּתָהּ, מַהוּ? זְכוּתָהּ אִבְּדָה, זְכוּת בָּנֶיהָ לֹא אִבְּדָה?

רַבִּי זְעֵירָא שְׁאַל שְׁאֵיל לְרַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב וּלְרַבִּי אֲבִימִי בַּר פַּפִּי: לֹא הָיָה שָׁם בַּיִת? אָמְרוּ לֵהּ: הַיּוֹרְשִׁין שׁוֹכְרִין לָהּ בַּיִת. מִכָּן וְהֵילָךְ, הִיא אוֹמֶרֶת ׳קַרְקַע׳, וְהֵן אוֹמְרִים ׳מָעוֹת׳ - הַדִּין עִם הַיְתוֹמִים. כְּהָדָא חֲדָא אִתְּתָא, הֲוָה פּוֹרְנָה[3] עֶשְׂרִין דִּינָרִין, וַהֲוָה תַּמָּן חַד בַּיִת טַב עֶשְׂרָה דִּינָרִין. אֲתָא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי חֲנִינָה, אֲמַר: אוֹ יֵבוּן לָהּ בֵּיתָא, אוֹ יֵבוּן לָהּ עֶשְׂרִים דִּינָרִים. אֲמַר רַבִּי מָנָא: מִכֵּיוָן דְּלֵית בֵּיתָא טַב אֶלָּא עֲשָׂרָה - כְּמַן דְּלֵית לַהּ פּוֹרְנָה אֶלָּא עֲשָׂרָה. מִכָּן וְהֵילָךְ, הִיא אוֹמֶרֶת ׳קַרְקַע׳, וְהֵן אוֹמְרִים ׳מָעוֹת׳ - הַדִּין עִם הַיְתוֹמִין.

הֲלָכָה יד: מַתְנִיתִין: כָּךְ הָיוּ אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם כּוֹתְבִין. אַנְשֵׁי גָּלִיל הָיוּ כוֹתְבִין כְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם. אַנְשֵׁי יְהוּדָה כוֹתְבִין: ׳עַד שֶׁיִּרְצוּ הַיּוֹרְשִׁין לִתֵּן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ׳; לְפִיכָךְ אִם רָצוּ הַיּוֹרְשִׁין - נוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וּפוֹטְרִין אוֹתָהּ.

גְּמָרָא: ׳כָּךְ הָיוּ אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם כּוֹתְבִין׳ - אַנְשֵׁי הַגָּלִיל חָסוּ עַל כְּבוֹדָן וְלֹא חָסוּ עַל מָמוֹנָן, אַנְשֵׁי יְהוּדָה חָסוּ עַל מָמוֹנָן וְלֹא חָסוּ עַל כְּבוֹדָן. רַבִּי חֲנַנְיָה בְּרֵהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, וְאִית דְּאָמְרִי לַהּ בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ: קֵיסָרִין כִּיהוּדָה, וּשְׁאָר כָּל הָאֲרָצוֹת כִּירוּשָׁלַיִם.

חַד בַּר־נָשׁ מִי דְמַךְ, אֲמַר: ״יְבוּן לְאִתְּתָא דְּהָהוּא גַּבְרָה פַּרְנָא׳, אֲתָא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי מָנָא, אֲמַר: יִתְקַיְּמוּן דִּבְרֵי הַמֵּת. אֲמַר לֵהּ רַבִּי חֲנִינָה: וְיֵשׁ אָדָם מְבַטֵּל תְּנַאי כְּתֻבָּה בַּפֶּה? אֲמַר לֵהּ: אַנְתְּ אָמַרְתְּ, אַתְּ מְנָא לָךְ? אֲמַר לֵהּ: וְלָא בְּגָלִיל אֲנַן קָיְמִין? וּסְבַרְנַן מֵימַר: אַנְשֵׁי הַגָּלִיל חָסוּ עַל כְּבוֹדָן, לֹא עַל מָמוֹנָן.

הַדְרָן עֲלָךְ פֶּרֶק נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה

[3] כְּתֻבָּתָהּ

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

[לא:]

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: אַף־עַל־פִּי שֶׁאָמְרוּ בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם וְאַלְמָנָה מָנֶה, אִם רָצָה לְהוֹסִיף אֲפִלּוּ מֵאָה מָנֶה – יוֹסִיף. נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, בֵּין מִן הָאֵרוּסִין בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין – גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִן הַנִּשּׂוּאִין גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. מִן הָאֵרוּסִין: בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, שֶׁלֹּא כָתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנַת לְכָנְסָהּ.

גְּמָרָא: בְּמָה הוּא מִתְחַיֵּב לָהּ? לָא־כֵן רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: הַכּוֹתֵב שְׁטַר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ, וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לוֹ – אֵינוֹ חַיָּב לִתֵּן לוֹ? רוֹצֶה הוּא לִתֵּן כַּמָּה, וְלִקְרוֹת ׳חֲתָנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי׳. עַד כַּדּוּן, בְּשֶׁפָּסַק מִן הָאֵרוּסִין, פָּסַק מִן הַנִּשּׂוּאִין? רוֹצֶה הוּא לִתֵּן כַּמָּה בְּתַשְׁמִישָׁהּ שֶׁהוּא עָרֵב. עַד כַּדּוּן, כְּשֶׁבָּעַל, לֹא בָעַל? רוֹצֶה הוּא לִתֵּן כַּמָּה עַל קְנָיָנוֹ שֶׁהוֹסִיף. פָּסַק מִן הָאֵרוּסִין, פָּסַק מִן הַנִּשּׂוּאִין? וְלִקְרוֹת חֲתָנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי כְּבָר הוּא קָרוּי, תַּשְׁמִישׁ אֵין בּוֹ, קְנָיָן לֹא הוֹסִיף מִכָּן? רוֹצֶה הוּא לִתֵּן כַּמָּה וְלֹא תַחֲזֹר בָּהּ. וְיִכְלֶה הִיא? לָא־כֵן תְּנֵי: ׳הָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא לִרְצוֹנוֹ׳? אֲמַר רַבִּי אָבִין: מְעִיקָּא הִיא לֵהּ הוּא מַשְׁבֵּק לַהּ[4]. תָּנֵי: ׳כְּשֵׁם שֶׁהַבַּעַל פּוֹסֵק, כָּךְ הָאָב פּוֹסֵק, אֶלָּא שֶׁהַבַּעַל מְזַכֶּה בִּכְתָב, וְהָאָב אֵינוֹ מְזַכֶּה אֶלָּא בִּדְבָרִים, וּבִלְבַד דְּבָרִים שֶׁהֵן נִקְנִין בַּאֲמִירָה׳.

הֵיךְ עֲבִידָא? גִּדּוּל בְּשֵׁם רַב: ׳כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִנְךָ׳? כָּךְ וְכָךְ. ׳כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְךָ׳? כָּךְ וְכָךְ. כְּיוָן שֶׁקִּדְּשָׁהּ – זָכְתָה בַּבַּיִת, וּבִלְבַד מִן הַנִּשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים. תָּנֵי רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: ׳זָכְתָה בַּמִּטַּלְטְלִין וְלֹא זָכְתָה בַּבַּיִת׳. וּפְלִיגָ? רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ: תִּפְתֵּר, שֶׁהָיָה אוֹצָרוֹ שֶׁל אָבִיו נָתוּן שָׁם. רַבִּי חִזְקִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לָכֵן צְרִיכָה, אֲפִלּוּ שְׁאוּלִין מִן הַשּׁוּק. אֲמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אִם

[לא:]

אֲמַר לוֹ לִשְׁאִילָה – לֹא זָכְתָה בָּהֶן. אַתָּא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַבִּי בּוּן, וְהוֹרֵי כְּרַבִּי אַבָּהוּ.

[4] הִיא יְכוֹלָה לְצַעֵר אוֹתוֹ עַד שֶׁתְּגָרֵם שֶׁהוּא יַעֲזֹב אוֹתָהּ לִרְצוֹנוֹ

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: עִקָּרָא לִית לַהּ תֵּמְלִיוֹסִין[5]. וְרַבָּנִין בָּנְיָן וְסַלְקוֹן עֲלַהּ?!

אַתְּ אָמַר הָאָב פּוֹסֵק עַל־יְדֵי בִתּוֹ, אֲפִלּוּ בּוֹגֶרֶת? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: ״הָאָב פּוֹסֵק עַל־יְדֵי בִתּוֹ, וְלֹא אִשָּׁה עַל־יְדֵי בִתָּהּ, וְלֹא אָח עַל־יְדֵי אֲחוֹתוֹ. שְׁנָיָא הִיא אֲחוֹתוֹ, בֵּין שֶׁהִיא נַעֲרָה, בֵּין שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת?! וְכָא לָא שְׁנָיָא, בֵּין שֶׁהִיא נַעֲרָה בֵּין שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת.

רַבִּי בָּא קַרְטִיגְנָא בְּעָא: אֲפִלּוּ אַחֵר? אָמְרִין: אֲפִלּוּ בּוֹגֶרֶת אַחֵר. נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: ״הָאָב פּוֹסֵק עַל־יְדֵי בִתּוֹ, לֹא אִשָּׁה עַל־יְדֵי בִתָּהּ, לֹא אָח עַל־יְדֵי אֲחוֹתוֹ - כָּל־שֶׁכֵּן אַחֵר. אַף לְמִדַּת הַדִּין כֵּן: ״תֵּן בִּתְּךָ לִפְלוֹנִי, וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ כָּךְ וְכָךְ״. ״קַח שָׂדֶה פְּלוֹנִי, וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ כָּךְ וְכָךְ״.

כְּנִי מַתְנִיתָא: שֶׁלֹּא הוֹסִיף לָהּ אֶלָּא בְּשִׁבְיל חִבַּת לַיְלָה הָרִאשׁוֹן, שֶׁבָּעַל. בָּעַל, גֵּרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ, וַעֲדַיִן חִבַּת לַיְלָה הָרִאשׁוֹן קַיֶּמֶת. בָּעַל, מֵת, וְנִפְלָה לִפְנֵי יָבָם, עֲדַיִן חִבַּת לַיְלָה הָרִאשׁוֹן קַיֶּמֶת.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא, רַבִּי אַלֶכְסָא בְּשֵׁם חִזְקִיָּה: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שֶׁאָמַר: ״נִתְאַלְמְנוּ אוֹ נִתְגָּרְשׁוּ מִן הָאֵרוּסִין - גּוֹבָה מָאתַיִם. מִן הַנִּשּׂוּאִין - גּוֹבָה אֶת הַכֹּל״. רַבִּי חֲנַנְיָה אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אָמַר רַבִּי יַנַּי: אִמְרוּ לְרַבִּי חֲנַנְיָה:

[לג.]

״צֵא וּקְרָא״! רַבִּי יוֹנָה, רַבִּי זְעֵירָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי יוֹסֵה בַּר זְעֵירָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: סִימָן הָיָה לָן, דְּחִזְקִיָּה וְרַבִּי יוֹנָתָן שְׁנֵיהֶן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, דְּתָנֵי: ״מִי שֶׁהָלַךְ בְּנוֹ לְמְדִינַת הַיָּם, וְשָׁמַע עָלָיו שֵׁמֶת, וְעָמַד וְכָתַב כָּל נְכָסָיו לְאַחֵר, וְאַחַר־כָּךְ בָּא בְּנוֹ - מַתְּנָתוֹ קַיֶּמֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: אֵין מַתְּנָתוֹ קַיֶּמֶת, שֶׁאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּנוֹ קַיָּם, לֹא הָיָה כּוֹתְבָן״. וְמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא. וְהִיא דְּרַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְהִיא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא. וְמַר רַבִּי יַנַּאי: אִמְרוּ לְרַבִּי חֲנִינָה: צֵא קְרָא?! וַאֲמַר רַבִּי יוֹסֵה בַּר זְעֵירָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה?! וְכֵן נִפַּק עוֹבְדָא כְּרַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רָצָה כּוֹתֵב לִבְתוּלָה שְׁטָר שֶׁל מָאתַיִם, וְהִיא כּוֹתֶבֶת לוֹ: ״הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ מָנֶה״. וְלָאַלְמָנָה מָנֶה, וְהִיא כּוֹתֶבֶת לוֹ: ״הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ חֲמִשִּׁים זוּז״. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַפּוֹחֶת לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וְלָאַלְמָנָה מִמָּנֶה - הֲרֵי זוֹ בְּעִילַת זְנוּת.

גְּמָרָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רָצָה כּוֹתֵב וְכוּ׳ - מִסְבַּר סָבַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵין פּוֹחֲתִין לִבְתוּלָה מִמָּנֶה וּלְאַלְמָנָה מֵחֲמִשִּׁים זוּז. וְיִכְתּוֹב כֵּן מִשָּׁעָה

[לג:]

רִאשׁוֹנָה! אֶלָּא בְּפוֹחֶת וְהוֹלֵךְ. וְיִכְתּוֹב: ״שֶׁנִּתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ כָּךְ וְכָךְ״! אַשְׁכַּח תָּנֵי בַּר קַפָּרָא: ״שֶׁנִּתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ כָּךְ וְכָךְ״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָא אָמַר רַבִּי יוּדָה אֶלָּא בַּסּוֹף, אֲבָל בַּתְּחִלָּה - אַף רַבִּי יוּדָה מוֹדֶה. אֵין הוּא בַּתְּחִלָּה וְאֵין הוּא בַּסּוֹף? חַבְרַיָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עַד שֶׁלֹּא בָּעַל, וּמִשֶּׁבָּעַל. רַבִּי זְעוּרָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עַד שֶׁלֹּא כָּנַס, וּמִשֶּׁכָּנַס. לֹא בָּעַל וְגֵרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ, הִיא בַּתְּחִלָּה הִיא בַּסּוֹף.

---

[5] יְסוֹדוֹת

וְאֵי זוֹ הִיא אִשָּׁה, וְאֵי זוֹ הִיא פִּילֶגֶשׁ? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִשָּׁה - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה, פִּילֶגֶשׁ - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה. אִשָּׁה - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה וּתְנָאֵי כְּתֻבָּה, פִּילֶגֶשׁ - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה וְאֵין לָהּ תְּנָאֵי כְּתֻבָּה. רַבִּי יוּדָה בְּשֵׁם רַב: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה, אֲבָל דִּבְרֵי חֲכָמִים: נוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה וּמַתְנֶה עִמָּהּ עַל מְנַת שֶׁלֹּא לְזוּנָהּ וּלְפַרְנְסָהּ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא זוֹנָתוֹ וּמְפַרְנַסְתּוֹ וּמְלַמַּדְתּוֹ תּוֹרָה.

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָה, שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה וְהִתְנָה: עַל מְנַת שֶׁלֹּא לָזוּן וְשֶׁלֹּא לְפַרְנֵס, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁתְּהֵא זוֹנָתוֹ וּמְפַרְנַסְתּוֹ וּמְלַמַּדְתּוֹ תּוֹרָה. וְכֵיוָן שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי רְעָבוֹן וְחָלְקוּ הַנְּכָסִים בֵּינֵיהֶן, הִתְחִילָה קוֹבֶלֶת עָלָיו לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶן: ׳הִיא נֶאֱמֶנֶת עָלַי יוֹתֵר מִן הַכֹּל׳. אָמְרָה לָהֶן: ׳בְּוַדַּאי, כָּךְ הִתְנֵיתִי עִמּוֹ׳. אָמְרוּ לָהּ: אֵין אַחַר קִנְיָן כְּלוּם.

[לד.]

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: נוֹתְנִין לִבְתוּלָה שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ מִשֶּׁתִּבָּעֶהָ הַבַּעַל לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ. וּכְשֵׁם שֶׁנּוֹתְנִין לָאִשָּׁה - כָּךְ נוֹתְנִין לְאִישׁ לְפַרְנֵס אֶת עַצְמוֹ. וְלָאַלְמָנָה - שְׁלֹשִׁים יוֹם. הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְׂאוּ - אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בַּתְּרוּמָה. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: מֻחֲצָה חֻלִּין וּמֻחֲצָה תְּרוּמָה.

גְּמָרָא: תָּנֵי: ׳הַבּוֹגֶרֶת כִּתְבוּעָה שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ׳. אָמַר רַבִּי הִילָא: תָּנֵי תַּמָּן: ׳נוֹתְנִין לִבּוֹגֶרֶת שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְנוֹתְנִין לָהּ קִדּוּשִׁין, וְלָאַלְמָנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם׳. תָּנִינַן: ׳נוֹתְנִין לַבְּתוּלָה שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ׳, וְאַתְּ אָמַר הָכֵן? רַבִּי אָבִין בְּשֵׁם רַבִּי הִילָא: לְאַחַר בָּגְרָה שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ, נוֹתְנִין לָהּ קִדּוּשִׁין שְׁלֹשִׁים יוֹם.

עָשָׂת שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ לִפְנֵי הָרִאשׁוֹן, וְאַחַר־כָּךְ בָּא הַשֵּׁנִי, אָמַר לָהּ: ׳לֹא כְּבָר הִמְתַּנְתְּ׳? יְכוֹלָה הִיא לוֹמַר: ׳חִבָּתוֹ עָלַי מִן הָרִאשׁוֹן׳; הוּא אַלְמוֹן וְהִיא בְּתוּלָה, וְהוּא בָּעֵא מִסַּב, יְכוֹלָה הִיא לוֹמַר: ׳חִבָּתוֹ עָלַי מִן הַבָּחוּר׳. הוּא בָּחוּר וְהִיא אַלְמָנָה, וְהִיא בָּעֵיָא מִסַּב, יָכוֹל הוּא מֵימַר: ׳חִבָּתָהּ עָלַי יוֹתֵר מִבְּתוּלָה׳. הִיא קְטַנָּה וְרוֹצָה לְהַגְדִּיל - שׁוֹמְעִין לָהּ.

׳הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְׂאוּ - אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ, וְאוֹכְלוֹת בַּתְּרוּמָה׳ - ׳מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן - אוֹכְלוֹת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכְלוֹת בַּתְּרוּמָה׳. אֲמַר שְׁמוּאֵל אֲחוּי דְּרַבִּי בֶּרֶכְיָה: וְהוּא שֶׁשָּׁלַם הַזְּמַן בָּרְבִיעִי, שֶׁשָּׁלַם הַזְּמַן בַּשְּׁלִישִׁי בַּחֲמִישִׁי, רַבִּי חֲמָא בַּר עַקְבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי חֲנִינָה וְלֵוִי, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁחֲבָשׁוּהוּ סוֹפְרִים. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אִם הָיְתָה עִכּוּבָהּ מֵחֲמָתוֹ, נִזּוֹנֶת מִשֶּׁלּוֹ.

תָּנֵי: רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה, שֶׁהַתְּרוּמָה מְצוּיָה בְּכָל מָקוֹם. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: מֻחֲצָה חֻלִּין וּמֻחֲצָה תְּרוּמָה, שֶׁהַנָּשִׁים מְצוּיוֹת לְטַמֵּא טְהָרוֹת. תָּנֵי: ׳רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁהִזְכִּיר תְּרוּמָה - נוֹתְנִין לָהּ כִּפְלַיִם בַּחֻלִּין׳.

[לד:]

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: הַיָּבָם אֵינוֹ מַאֲכִיל בַּתְּרוּמָה, עָשְׂתָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל, וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַיָּבָם, וַאֲפִלּוּ כֻלָּם בִּפְנֵי הַבַּעַל חָסֵר יוֹם אֶחָד בִּפְנֵי הַיָּבָם - אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה.

גְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: תָּנֵי תַּמָּן: ׳הַיָּבָמָה, כָּל שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים נִזּוֹנֶת מִשֶּׁל בַּעְלָהּ. עָמַד יְבָמָהּ בַּדִּין וּבָרַח - נִזּוֹנֶת מִשֶּׁלּוֹ. חָלָה, כְּמִי שֶׁבָּרַח דָּמֵי, וְהָלַךְ לוֹ לִמְדִינַת הַיָּם כְּמִי שֶׁבָּרַח. אַלְמָנָה שֶׁאָמְרָה: ׳הֲרֵי אֲנִי מִיגַּדַּת אַלְמְנוּתִי בְּבֵית בַּעְלִי׳ - שׁוֹמְעִין לָהּ׳. רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי הִילָא: הָאוֹמֵר: ׳אֵינִי חוֹלֵץ׳, כְּאִלּוּ אוֹמֵר: ׳אֵינִי מְגָרֵשׁ׳. אָמַר רַב זַבְדָּא: הוֹרֵי רַבִּי יִצְחָק: הָאוֹמֵר: ׳אֵינִי חוֹלֵץ׳ כְּאוֹמֵר ׳אֵינִי מְגָרֵשׁ׳.

׳עָשָׂת שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים לִפְנֵי הַבַּעַל, וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַיָּבָם - אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָהּ׳ - וְלֹא סוֹף דָּבָר שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים לִפְנֵי הַיָּבָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ כֻּלָּם בִּפְנֵי הַיָּבָם חָסֵר יוֹם אֶחָד - אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה.

מַתְנִיתָה לֹא כַּמִּשְׁנָה הָרִאשׁוֹנָה וְלֹא כַּמִּשְׁנָה הָאַחֲרוֹנָה, אֶלָּא כַּמִּשְׁנָה הָאֶמְצָעִית. דְּתָנֵי: ׳בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: אֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה׳. דַּהֲווֹן דָּרְשִׁין (ויקרא כב, יא): ״וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ״; דִּלָּא כֵן, מַה בֵּין קוֹנֶה אִשָּׁה וּבֵין קוֹנֶה שִׁפְחָה?! חָזְרוּ לוֹמַר: לְאַחַר שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ לִכְשֶׁיִּתְחַיֵּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ. בֵּית־דִּין שֶׁל אַחֲרוֹן אָמְרוּ: לְעוֹלָם אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה. ׳וּכְבַר שָׁלַח רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בַּג בַּג אֶצֶל רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה לִנְצִיבִין: אָמְרוּ מִשְׁמֶךָ: ׳שֶׁאֲרוּסָה בַּת יִשְׂרָאֵל אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה׳?! שָׁלַח אֵצְלוֹ וְאָמַר לוֹ: ׳מֻחְזָק הָיִיתִי בְּךָ שֶׁאַתָּה בָּקִי בְּסִתְרֵי תוֹרָה, אֲפִלּוּ לִדְרֹשׁ בְּקַל וָחֹמֶר אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ? מָה אִם שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, שֶׁאֵין הַבִּיאָה קוֹנָה אוֹתָהּ לְהַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה, הַכֶּסֶף קוֹנֶה אוֹתָהּ לְהַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה, אִשָּׁה, שֶׁהַבִּיאָה קוֹנָה אוֹתָהּ לְהַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה, אֵינוֹ דִין שֶׁיְּהֵא הַכֶּסֶף קוֹנֶה אוֹתָהּ לְהַאֲכִילָהּ בַּתְּרוּמָה?! וּמָה אֶעֱשֶׂה וְהֵן אָמְרוּ: ׳לְעוֹלָם אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה׳? וְסָמְכוּ לָהֶן מִקְרָא כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבַּר יח, יג): ״כָּל טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ״׳׳.

אָמַר רַבִּי יוּדָן: הֲרֵי זֶה קַל וָחֹמֶר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה, דּוּ יָכֹל מֵימַר לֵהּ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שֶׁהִיא נְקֵנִית בַּחֲזָקָה, תֹּאמַר בַּזּוֹ שֶׁאֵינָהּ נְקֵנִית בַּחֲזָקָה? וְכָל קַל וָחֹמֶר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה - בָּטֵל קַל וָחֹמֶר.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֶׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ - הֲרֵי זוֹ עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת. הַמּוֹתָר - רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֶקְדֵּשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: חֻלִּין.

גְּמָרָא: ׳הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֶׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ׳ וְכוּ׳ - רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֶקְדֵּשׁ בְּשֶׁלּוֹ, וְרַבִּי יוֹחָנָן

[לה.]

הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר: חֻלִּין בְּשֶׁלָּהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: בַּמּוֹתָר מֵחֲמִשָּׁה סְלָעִים פְּלִיגִין: תִּפְתֵּר לָהּ, בְּמַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לִצָּרְכֶיהָ, וְתָנֵינָן: ׳אִם אֵין נוֹתְנִין לָהּ מָעָה כֶּסֶף לִצָּרְכֶיהָ - מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ׳.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בַּמּוֹתָר אַחַר מִיתָה פְּלִיגִין, דּוּ פְּתַר לֵהּ: בְּשֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת, אֲבָל אִם מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת - דִּבְרֵי הַכֹּל: קָדְשׁוּ. אָמַר רַבִּי זְעִירָא: תָּנֵי תַּמָּן מְסַיַּע לֵהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן: ׳בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת, אֲבָל אִם הָיָה מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת - דִּבְרֵי הַכֹּל: קָדְשׁוּ׳. וְאֵין כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לְאִשָּׁה מְשֻׁעְבָּד לְאִישׁ לַאֲכִילַת פֵּרוֹת?

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר: מַעֲשֶׂה יָדַיִם בֵּיניהוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מַעֲשֶׂה יָדַיִם רְאוּיִין לְקַדֵּשׁ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר

אוֹמֵר: אֵין מַעֲשֶׂה יָדַיִם רְאוּיִין לְקַדֵּשׁ מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה.

״מַה שֶּׁאִירַשׁ מֵאַבָּא הַיּוֹם - מָכוּר לְךְ׳, ׳מַה שֶּׁאַעֲלֶה בְּמְצוּדָתִי הַיּוֹם - מָכוּר לְךְ׳ - דִּבְרֵיהֶן קַיָּמִין׳. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן בְּלוּיָה לְתַכְרִיכֵי אָבִיו, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה חוֹלֶה אָבִיו אוֹ מְסֻכָּן. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:

[לה:]

וְהוּא שֶׁתְּהֵא מְצוּדָה פְּרוּשָׂה בְּפָנָיו. וְמַר רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אַף לְקַדֵּשׁ לֹא קִדְּשׁוּ, לָמָּה? מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר. אֵימַר: שְׁנָיָא הִיא הֶקְדֵּשׁ, מְצוּדָה שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: נָהִיר דַּהֲוֵיתוּן אָמְרִין, אַתְּ וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַאן תָּנֵי הֶקְדֵּשׁ מְצוּדָה שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה? מַחֲלֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר! הֲוֵי דְּעִיּוֹן דְּעִיּוֹן אִית לֵהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּעָא: הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֶׂה יְדֵי עַבְדּוֹ וְהָיָה צַיָּד, מַהוּ? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: ׳הַמַּקְדִּישׁ אֶת עַבְדּוֹ - הוּא קִדֵּשׁ וּמַעֲשֶׂה יָדָיו חֻלִּין. מַעֲשֶׂה יְדֵי עַבְדּוֹ - הוּא חֻלִּין וּמַעֲשֶׂה יָדָיו הֶקְדֵּשׁ׳. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַקּוֹטֵעַ יְדֵי עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - רַבּוֹ נוֹטֵל נִזְקוֹ, צַעֲרוֹ, בָּשְׁתּוֹ וּפְגָמוֹ, וְהַלָּה יֵצֵא וְיִתְפָּרְנֵס בִּצְדָקָה. וְהָא תָנֵי: ׳הַמַּקְדִּישׁ אֶת מַעֲשֶׂה יְדֵי עַבְדּוֹ - יוֹצִיא לוֹ מֵהֵן פַּרְנָסָתוֹ וְהַשְׁאָר קֹדֶשׁ׳? אֲמַר רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל:

[לו.]

לֹא עַל דַּעְתּוֹ שֶׁיִּמּוֹת. לָא־כֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַקּוֹטֵעַ יְדֵי עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, רַבּוֹ נוֹטֵל נִזְקוֹ, צַעֲרוֹ, בָּשְׁתּוֹ וּפְגָמוֹ, וְהַלָּה יֵצֵא וְיִתְפָּרְנֵס בִּצְדָקָה? רַבָּנִין דְּקֵסָרִין בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: מְצָוִין יִשְׂרָאֵל לְפַרְנֵס קְטַעִין אֲפִלּוּ עֲבָדִים. רַבִּי יוֹחָנָן מִן כָּל מָה דַּהֲוָה אָכֵל יָהֵב לְעַבְדֵּהּ, וַהֲוָה קָרֵי עֲלוֹהִי (איוב לא, טו): ״הֲלֹא בַבֶּטֶן עֹשַׂנִי עָשָׂהוּ וַיְכֻנֵנוּ בָּרֶחֶם אֶחָד״.

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: אֵלּוּ מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ: טוֹחֶנֶת, וְאוֹפָה, וּמְכַבֶּסֶת, וּמְבַשֶּׁלֶת, וּמֵינִיקָה אֶת בְּנָהּ, וּמַצַּעַת הַמִּטָּה, וְעוֹשָׂה בַּצֶּמֶר. הִכְנִיסָה לוֹ שִׁפְחָה אַחַת - לֹא טוֹחֶנֶת, וְלֹא אוֹפָה, וְלֹא מְכַבֶּסֶת. שְׁתַּיִם - אֵינָהּ מְבַשֶּׁלֶת וְלֹא מֵינִיקָה אֶת בְּנָהּ. שָׁלֹשׁ - אֵינָהּ מַצַּעַת אֶת הַמִּטָּה. אַרְבַּע - יוֹשֶׁבֶת בַּקַּתֶּדְרָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִלּוּ הִכְנִיסָהּ לוֹ מֵאָה שִׁפָּחוֹת - כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת בַּצֶּמֶר, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי זִמָּה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי שְׁעָמוּם.

גְּמָרָא: תָּנֵי: ׳שִׁבְעָה גּוּפֵי מְלָאכוֹת מָנוּ, וְהַשְּׁאָר לֹא צָרְכוּ חֲכָמִים לִמְנוֹתָן׳.

׳**מֵינִיקָה אֶת בְּנָהּ**׳ - אֲמַר רַבִּי חַגַּי: לָא אָמְרוּ אֶלָּא בְּנָהּ, הָא תְּאוֹמִים - לָא.

[לו:]

וְלָמָּה אָמְרוּ ׳בְּנָהּ׳? שֶׁלֹּא תֵּינִיק בֶּן חֲבֶרְתָּהּ. כְּהָדֵין דְּתָנֵי: אֵין הָאִישׁ כּוֹפֶה אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁתָּנִיק בְּנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְלֹא הָאִשָּׁה כּוֹפָהּ אֶת בַּעְלָהּ שֶׁתָּנִיק בֶּן חֲבֶרְתָּהּ. נְדָרָה שֶׁלֹּא לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ - בֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שׁוֹמְטִין אֶת הַדַּד מִתּוֹךְ פִּיו. וּבֵית־הִלֵּל אוֹמְרִים: כּוֹפִין אוֹתָהּ. נִתְגָּרְשָׁה - אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָהּ, אֲבָל אִם הָיָה מַכִּירָהּ - כּוֹפִין אוֹתָהּ, וְנוֹתְנִין לָהּ שְׂכָרָהּ שֶׁתָּנִיק אֶת בְּנָהּ׳.

כַּמָּה יְהֵא לוֹ וְיֹהֵא מַכִּירָהּ? רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: שִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים, וַהֲוָה רַבִּי זְעֵירָא מִסְתַּכֵּל בֵּהּ, אָמַר לֵהּ: מָה אַתְּ מִסְתַּכֵּל בִּי? נֵימַר לָךְ מִן הָהִיא דִּשְׁמוּאֵל, דַּאֲמַר שְׁמוּאֵל: שִׁלְשָׁה יָמִים! שְׁמוּאֵל כְּדַעְתֵּהּ, שְׁמוּאֵל אָמַר: חֲכִים אֲנָה לְחַיָּתָא דְּיָלְדִין לִי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: חֲכִים אֲנָה לְגָזוֹרָה דְּגָזְרִין לִי[6]. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חֲכִים אֲנָה לִנְשַׁיָּא דִּצְבַתִּין עִם אִמָּא.

תָּנֵי: יוֹנֵק הַתִּינוֹק וְהוֹלֵךְ עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים, מִכָּן וְהֵילָךְ כְּיוֹנֵק שֶׁקֵּץ; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יוֹנֵק וְהוֹלֵךְ אַפִלּוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שָׁנִים. פֵּרַשׁ - אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. עַד אֵיכָן? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: מֵעֵת לְעֵת. רַבִּי חִזְקִיָּה רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַב: מֵעֵת לְעֵת. רַבִּי חִזְקִיָּה רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שִׁלְשָׁה יָמִים מֵעֵת לְעֵת. תָּנֵי: ׳מֵעֵת לְעֵת׳. רַבִּי חִזְקִיָּה רַבָּה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁפֵּרַשׁ מִתּוֹךְ בָּרְיוֹ, אֲבָל אִם פֵּרַשׁ מִתּוֹךְ חָלְיוֹ - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ מִיָּד. בְּשֶׁאֵינוֹ שֶׁל סַכָּנָה, אֲבָל אִם הָיָה שֶׁל סַכָּנָה - אַפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

׳הַכְנִיסָהּ׳ - אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: לֹא סוֹף דָּבָר הַכְנִיסָהּ, אֶלָּא אֲפִלּוּ הִיא רְאוּיָה לְהַכְנִיס. כְּהָדָא דְתָנֵי: ׳אִשְׁתּוֹ עוֹלָה עִמּוֹ, אֲבָל לֹא יוֹרֶדֶת עִמּוֹ. אַלְמָנָה וּבָנֶיהָ יוֹרְדִין, אֲבָל לֹא עוֹלִין. הַפּוֹעֲלִין עוֹלִין אֲבָל לֹא יוֹרְדִין. הַבַּת - לֹא עוֹלָה וְלֹא יוֹרֶדֶת׳. וְתַכְנִיס שִׁפְחָה לְכָל הַדְּבָרִים! אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר יוּדָה: מִפְּנֵי חַיֵּי שֶׁל שִׁפְחָה. אָמַר רַבִּי בוּן: עַל־יְדֵי שֶׁהַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁל בְּזָיוֹן, לְפִיכָךְ תָּלוּ אוֹתָן בַּשִּׁפְחָה. אָמַר רַבִּי יוּדָה בְּרַבִּי בוּן:

[לז.]

שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאִשָּׁה לִהְיוֹת יוֹשֶׁבֶת בְּטֵלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. רַב הוּנָא אָמַר: אֲפִלּוּ הִכְנִיסָהּ לוֹ מֵאָה שִׁפְחוֹת - כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת לוֹ דְּבָרִים שֶׁל יִחוּד. מַהוּ דְּבָרִים שֶׁל יִחוּד? סָכַת לוֹ אֶת גּוּפוֹ, וּמַרְחֶצֶת לוֹ אֶת רַגְלָיו, וּמוֹזֶגֶת לוֹ אֶת הַכּוֹס. לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לַעֲשׂוֹת לוֹ, אוֹ מִשּׁוּם שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁפְחָה? מַה נָפַק מִן בֵּינֵיהוֹן? הִכְנִיסָהּ לוֹ עֲבָדִים. אִין תֵּימַר, מִשּׁוּם שֶׁאֵין רְאוּיִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁפְחָה, הֲרֵי הִכְנִיסָהּ לוֹ עֲבָדִים. הָוֵי לֵית טַעְמָא, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לוֹ. רַבִּי אַבְדִּימָא דִּצְפּוֹרִין בָּעֵי קָמֵי רַבִּי מָנָא: לָא מִסְתַּבְּרָה מִשּׁוּם שֶׁהִיא חַיֶּבֶת לוֹ? אָמַר לוֹ: אוּף אֲנָה סָבַר כֵּן. וְתָנֵי כֵּן: ׳כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת בַּצֶּמֶר, אֲבָל לֹא בַּפִּשְׁתָּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַסְרַחַת אֶת הַפֶּה, וּמְשַׁלְבֶּקֶת אֶת הַשִּׁפְוֹת׳[7].

הֲלָכָה ז: מַתְנִיתִין: הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - בֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. וּבֵית־הִלֵּל אוֹמְרִים: שַׁבָּת אַחַת. הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִין לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַפּוֹעֲלִים - שַׁבָּת אַחַת. הָעוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה: הַטַּיָּלִין - בְּכָל יוֹם. הַפּוֹעֲלִים - שְׁתַּיִם בַּשַּׁבָּת. הַחַמָּרִים - אֶחָד בַּשַּׁבָּת. הַגַּמָּלִין - אֶחָד לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. הַסַּפָּנִין - אֶחָד לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

גְּמָרָא: ׳הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה׳ - בֵּית־שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, כִּימֵי לֵדַת נְקֵבָה. וּבֵית־הִלֵּל אוֹמְרִים: שַׁבָּת אֶחָד, כִּימֵי לֵדַת זָכָר, אוֹ כִימֵי נִדָּתָהּ.

׳הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת בְּתֵיהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם׳ - הָא בִּרְשׁוּת בְּתֵיהֶן, אֲפִלּוּ כַּמָּה! רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן

---

[6] הַמּוֹהֵל שֶׁמֵּל אוֹתִי

[7] מַעֲלָה אֲבַעְבּוּעוֹת עַל שִׁפָתֶיהָ

בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן (מלכים־א ה, כח): "וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ"; אָמַר רַבִּי אָבִין: חִבֵּב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא פְּרִיָה וּרְבִיָה יוֹתֵר מִבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. מַאי טַעְמָא? "חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ"; רַב אָמַר (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א כז, א): "הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכֹל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה". הָכָא אַתְּ אָמַר: שַׁבָּת אֶחָד, וְכָא אַתְּ אָמַר: פַּעֲמַיִם בַּשַּׁבָּת?! תָּנֵי בַּר קַפָּרָא: הַפּוֹעֲלִין יוֹצְאִין לִמְלַאכְתָּן שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת בְּתֵיהֶן שַׁבָּת אַחַת.

'הָעוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה' - אִית תַּנֵי תָּנֵי:

[לז:]

"שְׁאֵר" - זֶה דֶּרֶךְ־אֶרֶץ, "עוֹנָה" - זֶה הַמָּזוֹן. אִית תַּנֵי תָּנֵי: "עוֹנָה" - זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, "שְׁאֵר" - זֶה הַמָּזוֹן. מַאן דְּמַר: "שְׁאֵר" זֶה דֶּרֶךְ־אֶרֶץ - (וַיִּקְרָא יח, ט): "אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ"; "עוֹנָה" זֶה הַמָּזוֹן - (דְּבָרִים ח, ג): "וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ"; מַאן דְּמַר: "שְׁאֵר" זֶה הַמָּזוֹן - (תְּהִלִּים עח, כז): "וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כֶּעָפָר שְׁאֵר"; "עוֹנָה" זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ - (בְּרֵאשִׁית לא, נ): "אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי"; זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

רַבִּי לִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב פְּתַר קְרָיָה (שְׁמוֹת כא, י): "שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ" - שֶׁתְּהֵא הַכְּסוּת לְפִי הַשְּׁאֵר, שֶׁלֹּא יִתֵּן לָהּ אֶת הַיַּלְדָּה לַזְּקָנָה וְלֹא אֶת הַזְּקָנָה לַיַּלְדָּה. "כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ" (שָׁם) - שֶׁתְּהֵא הַכְּסוּת לְפִי הָעוֹנָה, שֶׁלֹּא יִתֵּן שֶׁל קַיִץ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְלֹא שֶׁל גְּשָׁמִים בַּקַּיִץ.

מָנָא לַהּ מָזוֹן? מָה אִם דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן קִיּוּם נֶפֶשׁ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְנֹעַ מִמֶּנָּה, דְּבָרִים שֶׁהֵן קִיּוּם נֶפֶשׁ, לֹא כָּל־שֶׁכֵּן?! מָנָא לַהּ עוֹנָה? מָה אִם דְּבָרִים, עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת לְכָאן מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה, אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְנֹעַ מִמֶּנָּה, דְּבָרִים שֶׁנִּשֵּׂאת לְכָאן מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה, לֹא כָּל־שֶׁכֵּן?!

מִמְּנָחָה שֶׁשָּׁלַח יַעֲקֹב אָבִינוּ לְעֵשָׂו אָחִיו, לָמַד רַבִּי אֶלִיעֶזֶר, שֶׁשִּׁלַּח לוֹ כְּדֶרֶךְ הָאָרֶץ (בְּרֵאשִׁית לב, טו-טז): "עִזִּים מָאתַיִם וּתְיָשִׁים עֶשְׂרִים" - חַד לַעֲשָׂרָה. "רְחֵלִים מָאתַיִם וְאֵילִים עֶשְׂרִים" - חַד לַעֲשָׂרָה. "גְּמַלִּים מֵינִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים" - אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: הֵן עַל־יְדֵי שֶׁהוּא צָנוּעַ בְּתַשְׁמִישׁוֹ - לְפִיכָךְ לֹא פָּרְסְמוֹ הַכָּתוּב. "פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפָרִים עֲשָׂרָה" - חַד לְאַרְבַּע, דְּאִנּוּן לָעַיי. "אֲתֹנֹת עֶשְׂרִים וַעְיָרִם עֲשָׂרָה" - חַד לִתְרֵי, דְּאִנּוּן לָעַיי.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּעָא: אִלֵּין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, לָא מִסְתַּבְּרָא מֶעְבְּדִנּוּן בְּטַיָּלִין? אָמַר רִבִּי מָנָא: לָא מִסְתַּבְּרָה, דְּלָא כְּאַסַּפּוֹן[8], שֶׁהֵן יִגְעִין יוֹתֵר. רַב אָמַר: 'אוֹכֶלֶת עִמּוֹ מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת'; בְּלָשׁוֹן נְקִיָּה.

הֲלָכָה ח: מַתְנִיתִין: הַמּוֹרֶדֶת עַל בַּעְלָהּ - פּוֹחֲתִין לָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ שִׁבְעָה דִינָרִין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁבְעָה טַרְפְּעִיקִין. עַד מָתַי הוּא פּוֹחֵת? עַד כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא פּוֹחֵת וְהוֹלֵךְ, שֶׁאִם תִּפֹּל לָהּ יְרוּשָׁה מִמָּקוֹם אַחֵר - יִגְבֶּה אוֹתָהּ מִמֶּנָּה. וְכֵן הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ - מוֹסִיף לָהּ עַל כְּתֻבָּתָהּ שִׁלְשָׁה דִינָרִין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁלְשָׁה טַרְפְּעִיקִין.

גְּמָרָא: הָכָא אַתְּ מַר: שִׁבְעָה, וְהָכָא אַתְּ מַר: שִׁלְשָׁה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בַּר חֲנִינָה: הֵיא, עַל־יְדֵי שֶׁהֵיא חַיֶּבֶת לוֹ שֶׁבַע - הוּא פּוֹחֵת מִמֶּנָּה שִׁבְעָה, וְהוּא, עַל־יְדֵי שֶׁהוּא חַיָּב לָהּ שִׁלְשָׁה - הוּא מוֹסִיף לָהּ שִׁלְשָׁה. הַגַּע עַצְמְךָ: שֶׁהִכְנִיסָהּ לוֹ עֲבָדִים - הֲרֵי אֵינָהּ חַיֶּבֶת לוֹ כְּלוּם! הַגַּע עַצְמְךָ: שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ לֹא שְׁאֵר וְלֹא כְּסוּת וְלֹא עוֹנָה - הֲרֵי אֵינוֹ חַיָּב לָהּ

[8] כְּסַפְּנִים

כְּלוּם! מָאי כַּדּוּן? כַּיי דְּמַר רַבִּי יוֹחָנָן: צַעְרוֹ שֶׁל אִישׁ מְרֻבֶּה יוֹתֵר מִן הָאִשָּׁה, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (שופטים טז, טז): "וַיְהִי כִּי הֵצִיקָה לוֹ בִּדְבָרֶיהָ כָּל הַיָּמִים וַתְּאַלְצֵהוּ"; מַהוּ "וַתְּאַלְצֵהוּ"? אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר לְעָזָר: שֶׁהָיְתָה שׁוֹמֶטֶת עַצְמָהּ מִתַּחְתָּיו, "וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ לָמוּת" – הוּא קָצְרָה נַפְשׁוֹ לָמוּת, הִיא לֹא קָצְרָה נַפְשָׁהּ לָמוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: שֶׁהָיְתָה עוֹשָׂה צָרְכָּהּ בַּאֲחֵרִים. כָּל־שֶׁכֵּן דְּתָבְעָה! דַּאֲמַר רַב נַחְמָן בְּשֵׁם רַב נַחְמָן: הָאֵבָר הַזֶּה שֶׁבָּאָדָם: הִרְעִיבַתּוּ – הִשְׁבִּיעַתּוּ; הִשְׁבִּיעַתּוּ – הִרְעִיבַתּוּ.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת עֵדֻיּוֹת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

ג,א הֵעִיד רַבִּי צָדוֹק עַל צִיר חֶגְבִּין טְמֵאִין שֶׁהוּא טָהוֹר, וּמָתָר לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה. הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי פַּפְּיָס עַל דַּף שֶׁל נַחְתּוֹמִים, שֶׁחִבְּרוֹ בְּמָרִישׁ אוֹ בְּקוֹרָה, וְשֶׁקָּבַע בְּמַסְמֵר - שֶׁהוּא טָמֵא, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וְאִם לֹא קְבָעוֹ כָּל צָרְכּוֹ - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהוּא טָמֵא.

הֵן הֵעִידוּ, שֶׁמְּעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כָּל אֲדָר. שֶׁבְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים עַד הַפּוּרִים, עַד שֶׁבָּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי פַּפְּיָס וְהֵעִידוּ, שֶׁכָּל אֲדָר כָּשֵׁר לְעִבּוּר.

הֵעִיד מְנַחֵם בֶּן פּוּבַּגִּי שֶׁהוּא צַבָּע. עַל מוּסָף יוֹרָה שֶׁל שׁוֹלְקֵי זֵיתִים שֶׁהוּא טָמֵא, וְעַל שֶׁצּוֹבְעִים שֶׁהָיָה טָהוֹר, שֶׁבְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים חִלּוּף הָיוּ הַדְּבָרִים. וּכְשֶׁהוֹשִׁיבוּ בַּיִּשִׁיבָה הָיוּ הַכֹּל תְּמֵהִין עָלָיו, אָמַר לָהֶם:

כָּךְ וְכָךְ, אֲנִי רֹאשׁ אַכְּל הַבָּאִים אַחֲרַי[1].

ג,ב הֵעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָה, עַל דַּם הַנִּבְלוֹת שֶׁהוּא טָהוֹר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן בְּתֵירָה נוֹחֲרִין הָיוּ עָרוֹדִיּוֹת[2] לַאֲרָיוֹת בְּסִתְרַטְיָא שֶׁל מֶלֶךְ, וְהָיוּ עוֹלֵי רְגָלִים מְשַׁקְּעִין אֶת אַרְכּוּבוֹתֵיהֶן, וְלֹא חָשׁוּ לָהֶם מִשּׁוּם טֻמְאָה.

ג,ג הֵעִיד רַבִּי יְהוּדָה הַכֹּהֵן עַל בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לַכֹּהֵן, כֵּיוָן שֶׁנִּשֵּׂאת לַחֲפָּחָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תִּבָּעֵל. וְכֵן הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תִּבָּעֵל.

---

[1] פֵּרוּשׁ: כְּשֶׁהוֹשִׁיבוּ בִּישִׁיבָה לְקַבֵּל עֲדוּתוֹ, הָיוּ הַכֹּל תְּמֵהִים עָלָיו שֶׁאָמַר דָּבָר חָדָשׁ, שֶׁעַד עַתָּה הָיוּ שׁוֹנִים בְּהֶפֵּךְ. אָמַר לָהֶם: כָּךְ וְכָךְ כְּלוֹמַר, זֶה טָמֵא וְזֶה טָהוֹר, כִּי אֲנִי רֹאשׁ לְכָל הַצְּבָעִים הַבָּאִים אַחֲרַי, בְּאֹפֶן שֶׁאֲנִי בָּקִי הֵיטֵב בְּעִנְיַן זֶה (עַל פִּי פֵּרוּשׁ 'מִנְחַת יִצְחָק')

[2] עָרוֹד בִּלְשׁוֹן רַבִּים.

הַשָּׁלֵם

לֹא יִשָּׂא כֹּהֵן אִשָּׁה עַד שֶׁתַּגְדִּיל. בֵּית דִּין שֶׁאַחֲרֵיהֶם אוֹמְרִים: נֶאֱמָנֶת עִסָּה לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, לֶאֱסוֹר וּלְהַתִּיר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב, אֲבָל בְּאַלְמָנַת עִסָּה לֹא נָגְעוּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי: אָמַר לָהֶן רַבִּי, מַעֲשֶׂה שֶׁנִּמְצְאוּ עֲצָמוֹת בִּירוּשָׁלַיִם בְּדִירַת עֲצִים, וּבִקְּשׁוּ חֲכָמִים לְטַמֵּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם כֻּלָּהּ. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: בּוּשָׁה וּכְלִמָּה הוּא לָנוּ, שֶׁנִּטַּמֵּא אֶת בָּתֵּינוּ. אַיֵּה מֵתִי מַבּוּל? אַיֵּה הָרוּגֵי נְבוּכַדְנֶצַּר? אַיֵּה הָהֲרוּגִים שֶׁנֶּהֶרְגוּ מִן הַמִּלְחָמָה וְעַד עַכְשָׁו? אֶלָּא אָמְרוּ וַדַּאי - טָמֵא, סָפֵק - טָהוֹר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: שָׁמַעְתִּי שֶׁשּׁוֹחֲטִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נִסָּכִין, וְאוֹכְלִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין קְלָעִין, קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חוֹמָה, שֶׁקְּדֻשָּׁה הָרִאשׁוֹנָה קְדֻשָּׁה לְשָׁעָתָהּ וּקְדֻשָּׁה לֶעָתִיד לָבוֹא.

ג,ד מִשְׁפַּחַת בֵּית צְרִיפָה הָיְתָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְרִחֲקָהּ בֶּן צִיּוֹן בִּזְרוֹעַ. וְעוֹד אַחֶרֶת הָיְתָה שָׁם וְקֵרְבָהּ בֶּן צִיּוֹן בִּזְרוֹעַ, וְלֹא רָצוּ חֲכָמִים לְגַלּוֹתָם, אֲבָל מוֹסְרִין אוֹתָן לִבְנֵיהֶן וּלְתַלְמִידֵיהֶן, פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ. כְּגוֹן אֵלּוּ, אֵלְיָהוּ בָּא לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, לְרַחֵק וּלְקָרֵב. רַבִּי אוֹמֵר: לְקָרֵב אֲבָל לֹא לְרַחֵק. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חִלּוּף הַדְּבָרִים. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן עֵדוּ אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (ויקרא כז): "וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית" וְגוֹ'. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, מַה מֹּשֶׁה רַבֵּנוּ לֹא רָצָה לְגַלּוֹת אֶת הַמְמַזְּרִין עַד שֶׁנִּתְגַּלּוּ מֵעַצְמָן. אֵלְיָהוּ תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁלֹּא יִגָּלֶה, עַד שֶׁיִּתְגַּלּוּ מֵעַצְמָן! מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּלְמִידִים קוֹרִין אוֹתוֹ רַבִּי, נִשְׁתַּכְּחוּ תַּלְמִידָיו, קוֹרִין אוֹתוֹ רַבָּן, נִשְׁתַּכְּחוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, קוֹרִין אוֹתוֹ בִּשְׁמוֹ.

מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א,א נָחוּם הַמָּדִי אוֹמֵר: יוֹם אֶחָד בַּגָּלְיוֹת לִפְנֵי אִידֵיהֶן אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִידֵיהֶן הַקְּבוּעִים, אֲבָל בְּאִידֵיהֶן שֶׁאֵינָן קְבוּעִין - אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם בִּלְבַד. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים, אָסוּר

תּוֹסֶפְתָּא

לְשֵׁאת וְלִתֵּת עִמָּהֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר הַמִּתְקַיֵּם, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם - מֻתָּר. אַף דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם, לָקַח אוֹ שָׁמַכַר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: כָּל מִלְוֶה בִּשְׁטָר - אֵין נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְשֶׁאֵין בִּשְׁטָר - נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם.

א,ב לֹא יִשָּׂא אָדָם וְיִתֵּן עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיוֹם אֵידוֹ, וְלֹא יָקֵל עִמּוֹ אֶת רֹאשׁוֹ, וְלֹא יִשְׁאַל בִּשְׁלוֹמוֹ בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְחַשֵּׁב. מִצְאוֹ לְפִי דַּרְכּוֹ - שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ בְּכֹבֶד רֹאשׁ. שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּאֵידֵיהֶן, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. אֲמָנִין יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין אֻצָּל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - מֻתָּר. בְּבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים - אָסוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם הָיָה שָׂכִיר הַיּוֹם, בֵּין בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין בְּבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים - אָסוּר. אִם הָיָה שָׂכִיר קְבוּעָה, בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל - מֻתָּר. בְּבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים - אָסוּר. בְּמֻחְבָּר לַקַּרְקַע, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - אָסוּר. בְּעִיר אַחֶרֶת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁגָּמַר אֶת כֵּלָיו לִפְנֵי אֵידוֹ, לֹא יוֹלִיכֶנּוּ לוֹ בְּיוֹם אֵידוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂמֵחַ בֵּיתוֹ. עִיר אַחַת עוֹשָׂה וְעִיר אַחַת אֵינוֹ עוֹשֶׂה, אֶמֶּה אַחַת עוֹשָׂה וְאֶמָּה אַחַת אֵינָהּ עוֹשָׂה, מִשְׁפָּחָה אַחַת עוֹשָׂה וּמִשְׁפָּחָה אַחַת אֵינָהּ עוֹשָׂה. הָעוֹשִׂין - אֲסוּרִין. וְשֶׁאֵין עוֹשִׂין - מֻתָּרִין. קָלֶנְדָּא, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל עוֹשִׂין - אֵין אָסוּר אֶלָּא לְפוֹלְחִין בִּלְבַד. סְטַרוֹנְיָא - יוֹם שֶׁאָחֲזוּ בּוֹ אֶת הַמַּלְכוּת. קְרָאטוֹסָם - יוֹם גְּנוֹסְיָא שֶׁל מַלְכֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. יוֹם שֶׁל כָּל מֶלֶךְ וָמֶלֶךְ - הֲרֵי הוּא כְּרַבִּים. יָחִיד, אֲפִלּוּ יוֹם הַמִּשְׁתֶּה שֶׁלּוֹ, וְיוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ שִׁלְטוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף יוֹם שֶׁעָמַד בּוֹ מֵחֲלִיוֹ אָסוּר.

א,ג יָרִיד שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּרָךְ, אֵין הוֹלְכִין, לֹא לְאוֹתוֹ הַכְּרָךְ וְלֹא לָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהוּא כַּנִּרְאֶה הוֹלֵךְ לוֹ לַיָּרִיד; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אָסוּר אֶלָּא הַכְּרָךְ בִּלְבַד. יָרִיד שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּרָךְ - אָסוּר. חוּץ לַכְּרָךְ - מֻתָּר. וְשֶׁחוּץ לַכְּרָךְ, חוּץ לַכְּרָךְ - אָסוּר. תּוֹךְ הַכְּרָךְ - מֻתָּר. וַחֲנֻיּוֹת הַמּוּכְלָלוֹת לוֹ, מִכָּל מָקוֹם - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת. עוֹבֵר אָדָם בַּשַּׁיָּרָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְנִכְנָס לַכְּרָךְ, שֶׁהַיָּרִיד בְּתוֹכוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּהוֹלֵךְ לַיָּרִיד. יָרִיד שֶׁנִּתְּנָה מַלְכוּת, וְשֶׁנִּתְּנָה מְדִינָה, וְשֶׁנִּתְּנוּ גְּדוֹלֵי מְדִינָה - מֻתָּר. אֵין אָסוּר, אֶלָּא יָרִיד שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בִּלְבַד. הוֹלְכִין לַיָּרִיד שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וּמִתְרַפְּאִין בָּהֶן רִפּוּי מָמוֹן, אֲבָל לֹא רִפּוּי נְפָשׁוֹת. <וְאֵין> לוֹקְחִין מֵהֶן בָּתִּים שָׂדוֹת וּכְרָמִים, בְּהֵמָה עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם. וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בַּעֲרָכִים. כֹּהֵן מֻטְמָא לְהָעִיד עֲלֵיהֶן בְּחוּצָה לָאָרֶץ. כְּשֵׁם שֶׁמְּטַמֵּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, כָּךְ מְטַמֵּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, מְטַמֵּא לְתַלְמוּד תּוֹרָה, מְטַמֵּא לְשָׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לוֹ מִמִּי שֶׁיִּלְמַד - הֲרֵי זֶה לֹא יִטְמָא. וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה יִטְמָא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּי יִלְמַד - יִטְמָא, שֶׁלֹּא מִכָּל אָדָם זוֹכֶה אָדָם לִלְמֹד, אֶלָּא מִמִּי שֶׁזָּכָה לוֹ. אָמְרוּ עַל יוֹסֵף הַכֹּהֵן, שֶׁהָיָה מְטַמֵּא וְיוֹצֵא אֻצַּל רַבִּי יוֹסֵי לְצֵידָן. לֹא יֵצֵא כֹּהֵן לְחוּצָה לָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ לִשָּׂא אִשָּׁה, אֶלָּא אִם כֵּן הִבְטִיחוּהוּ. תַּגְרִין שֶׁהִקְדִּימוּ זְמַנּוֹ שֶׁל יָרִיד, אוֹ שֶׁאִחֲרוּ זְמַנּוֹ שֶׁל יָרִיד - מֻתָּר. אֵין אָסוּר אֶלָּא זְמַנּוֹ שֶׁל יָרִיד בִּלְבַד. אַרְבַּע אַבְקוֹת הֵן: אֲבַק רִבִּית, אֲבַק שְׁבִיעִית, אֲבַק עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֲבַק לָשׁוֹן הָרַע.

אֲבַק שֶׁל רִבִּית - לֹא יִשָּׂא אָדָם וְיִתֵּן בְּהַלְוָאתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, מִפְּנֵי אֲבַק רִבִּית.

אֲבַק שְׁבִיעִית - לֹא יִשָּׂא אָדָם וְיִתֵּן עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּפֵרוֹת מִפְּנֵי אֲבַק שְׁבִיעִית.

אֲבַק עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - לֹא יִשָּׂא אָדָם וְיִתֵּן עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּיוֹם אֵידוֹ, מִפְּנֵי אֲבַק עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.

אֲבַק לָשׁוֹן הָרַע - לֹא יִשָּׂא אָדָם וְיִתֵּן בְּטוּבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, מִפְּנֵי אֲבַק לָשׁוֹן הָרַע.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִין לַיָּרִיד - מָתָר לִשְׁאת וְלָתֵת עִמָּהֶן. וּבַחֲזִירָה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּהֱגוּ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזָרָה - מָתָר. עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַהוֹלְכִין לַתַּרְפּוּת - אָסוּר לָתֵת וְלִשְׁאת עִמָּהֶן. וּבַחֲזִירָה - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁהֲנִיחוּהָ עוֹבְדֶיהָ. וְיִשְׂרָאֵל, בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזָרָה - אָסוּר. לֹא יִטַּיֵל יִשְׂרָאֵל עִם שְׂיָרָה בַּתַּרְפּוּת, אֲפִלּוּ לָצֵאת, אֲפִלּוּ מְקֻדִּים, אֲפִלּוּ מְחֻשָּׁךְ, אֲפִלּוּ מִתְיָרֵא מִפְּנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי לִסְטִים, מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו): "לֹא תֵלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אִם רָאִיתָ צַדִּיק שֶׁיָּצָא לַדֶּרֶךְ וְאַתָּה מְבַקֵּשׁ לָצֵאת לְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, הַקְּדֵם עַל יָדְךָ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ אַחַר עַל יָדְךָ שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְלַוִּין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים צא): "כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ" וְגוֹ'. וְאִם רָאִיתָ רָשָׁע שֶׁיָּצָא לַדֶּרֶךְ, וְאַתָּה מְבַקֵּשׁ לָצֵאת לְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, הַקְּדֵם עַל יָדְךָ שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּצֵא עִמּוֹ בְּדַרְכּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמַּלְאֲכֵי שָׁטָן מְלַוִּין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קט): "הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל יְמִינוֹ".

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם יֹאמְרוּ לְךָ יְלָדִים - בְּנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַל תִּשְׁמַע לָהֶן! וְאִם יֹאמְרוּ לְךָ זְקֵנִים סְתוֹר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁמַע לָהֶן! מִפְּנֵי שֶׁבְּנִין יְלָדִים סְתִירָה וּסְתִירַת זְקֵנִים בְּנִין. וּרְאֵיָה לַדָּבָר - רְחַבְעָם בֶּן שְׁלֹמֹה. שֶׁאָלוּ אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מַהוּ שֶׁיִּלְמַּד אָדָם אֶת בְּנוֹ סֵפֶר יְחָנִי? אָמַר לָהֶן: יִלְמַּד בְּשָׁעָה שֶׁאֵינָהּ לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ א): "וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה".

א,ד מִכְּלָם הָיָה מוֹכֵר לָהֶם חֲבִילָה, וְכָמָּה הִיא חֲבִילָה? רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: בְּלִבּוֹנָה, אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה מָנִין. מוֹכֵר לְתַגָּר אוֹ מוֹכֵר לְבַעַל הַבַּיִת, אִם הָיָה תַּגָּר חָשׁוּד - אָסוּר לְמָכוֹר לוֹ.

הַשָּׁלֵם

מוֹכֵר לוֹ חֲזִירִין, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מוֹכֵר לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. מוֹכֵר לוֹ יַיִן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מְנַסְּכוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְאִם פֵּרֵשׁ לוֹ אֲפִלּוּ מַיִם וָמֶלַח - אָסוּר לִמְכּוֹר לוֹ.

מוֹכֵר לוֹ תַּרְנְגוֹל לָבָן בֵּין הַתַּרְנְגוֹלִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ: מְכֹר לִי תַּרְנְגוֹל סְתָם, אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹלֶה, אוֹ לְמִשְׁתֶּה בְּנוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק שֵׁנִי

ב,א לוֹקְחִין מֵהֶן בְּהֵמָה לְנִסָּיוֹן, וּמַחְזִירִין לָהֶן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. וּכְשֵׁם שֶׁלּוֹקְחִים מֵהֶן בְּהֵמָה לְנִסָּיוֹן, וּמַחְזִירִין לָהֶן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם - כָּךְ לוֹקְחִין מֵהֶן עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת לְנִסָּיוֹן, וּמַחְזִירִין לָהֶן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. כָּל זְמַן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לְהַחְזִיר לְיִשְׂרָאֵל - אַתָּה רַשַּׁאי לְהַחְזִיר לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהַחְזִיר לְיִשְׂרָאֵל - אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהַחְזִיר לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. מוֹכֵר יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל מְנָת לִשְׁחוֹט. יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שׁוֹחֵט. לוֹקְחִין מֵהֶן בְּהֵמָה לַקָּרְבָּן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רוֹבֵעַ, מִשּׁוּם נִרְבָּע, מִשּׁוּם מָקֵצָה, מִשּׁוּם נֶעֱבָד, וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מוֹכְרִין לָהֶן בְּהֵמָה גַּסָּה - כָּךְ אֵין מוֹכְרִין לָהֶן חַיָּה גַּסָּה. וְאַף בְּמָקוֹם שֶׁמּוֹכְרִים לָהֶן בְּהֵמָה דַּקָּה - אֵין מוֹכְרִין לָהֶן חַיָּה דַּקָּה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מוֹכְרִין לָהֶן כְּלָבִים, שְׁגוּרִים, חֲלוּדוֹת, סְנָאִים, חֲתוּלוֹת וְקִפּוֹת. דְּבָרִים הַמְּנַקִּין אֶת הַבַּיִת. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מוֹכְרִין לָהֶם - כָּךְ אֵין מַחְלִיפִין לָהֶם, לֹא רְעִים בַּיָּפִין וְלֹא יָפִין בָּרְעִים. לֹא שְׁבוּרִין בַּשְּׁלֵמִים וְלֹא שְׁלֵמִים בִּשְׁבוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בִּשְׁבוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִתְרַפְּאוֹת. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲרֵי הוּא מַרְבִּיעָהּ וְהִיא יוֹלֶדֶת. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן בְּתֵירָה מַתִּיר בַּסּוּס, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שֶׁחַיָּבִין עָלָיו חַטָּאת; וַחֲכָמִים אוֹסְרִין, מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים מִשֵּׁם כְּלֵי זַיִן וּמִשֵּׁם בְּהֵמָה גַּסָּה. אֵין מוֹכְרִין לָהֶם לֹא כְּלֵי זַיִן,

תּוֹסֶפְתָּא

וְלֹא זַיִן, וְאֵין מַשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזַּיִן, וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם, לֹא סָדִין, וְלֹא כְּבָלִין, וְלֹא קוֹלָרִין, וְלֹא שַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל.

ב,ב אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַכּוּתִי - מוֹסְרִין לָהֶם שָׂדוֹת גְּזוּזוֹת, תְּבוּאָה קְצוּרָה וְאִילָנוֹת קְצוּצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שַׁחַת, לָגוּז עַל מְנָת שֶׁתִּגְוֹז. תְּבוּאָה לְקָצֹר - עַל מְנָת שֶׁתְּקָצֵר. אִילָנוֹת לָקוֹץ - עַל מְנָת לְקָצְצָם. הָעוֹלֶה לְסַרְטִיאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אָסוּר מִשּׁוּם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בִּזְמַן שֶׁמְּזַבְּלִין - אָסוּר מִשּׁוּם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְאִם אֵינָם מְזַבְּלִין - אָסוּר מִשּׁוּם מוֹשַׁב לֵצִים.

הַהוֹלֵךְ לַצְּטְרִיוֹנִין[3], וְרוֹאֶה אֶת הַנְּחָשִׁים וְאֶת הַחֲבֵרִים, מוּלְיוֹן, סַגִּילַאדִין, סַגִּילַאדָה[4] - אָסוּר מִשּׁוּם מוֹשַׁב לֵצִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים א): "וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב" - אֶלָּא מִדּוֹת שֶׁמְּבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי בִּטּוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה. הָעוֹלֶה לְתַרְטִיאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אִם צוֹוֵחַ מִפְּנֵי צָרָךְ - מֻתָּר. וְאִם מִתְחַשֵּׁב - הֲרֵי זֶה אָסוּר. הַיּוֹשֵׁב בְּאַסְטָרִין[5] - הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים. רַבִּי נָתָן מַתִּיר מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים, מִפְּנֵי שֶׁצּוֹוֵחַ וּמַצִּיל אֶת הַנְּפָשׁוֹת, וּמֵעִיד עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּנָּשֵׂא. הוֹלְכִין לַצְּטְרִיוֹנִין - מִפְּנֵי שֶׁצּוֹוֵחַ וּמַצִּיל אֶת הַנְּפָשׁוֹת. וְלַכַּרְקְמִים[6] - מִפְּנֵי יִשּׁוּב מְדִינָה. וְאִם מִתְחַשֵּׁב - הֲרֵי זֶה אָסוּר.

ב,ג אֵין מַשְׁכִּירִין לָהֶם בָּתִּים שָׂדוֹת וּכְרָמִים, וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶן אֲרִיסוּת וְקִבּוֹלֶת בְּהֵמָה.

[3] אִיצְטַדְיוֹן שֶׁבּוֹ הָיוּ נִלְחָמִים שְׁוָרִים זֶה בָּזֶה.

[4] כָּל אֵלּוּ מִינֵי לַצָּנִים.

[5] מָקוֹם שֶׁדָּנִים שָׁם דִּינֵי נְפָשׁוֹת.

[6] מְצוֹרָה סָבִיב חוֹמַת הָעִיר וְעוֹשִׂים שָׁם כָּל מִינֵי צְחוֹק.

הַשָּׁלֵם

[אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַכּוּתִי]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְסוּרְיָא מַשְׁכִּירִין בָּתִּים אֲבָל לֹא שָׂדוֹת, כָּאן וְכָאן, לֹא יַשְׁכִּיר אָדָם שָׂדֵהוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַשְׁכִּירִין בָּתִּים, וּבְסוּרְיָא מוֹכְרִין בָּתִּים וּמַשְׁכִּירִין שָׂדוֹת. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ מוֹכְרִין אֲפִלּוּ וְאֵלּוּ. כָּאן וְכָאן לֹא יַשְׁכִּיר יִשְׂרָאֵל אֶת בֵּיתוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁמַּכְנִיס לְתוֹכוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אֲבָל מַשְׁכִּירִין לָהֶם אוּרְיָאוֹת[7], אוּצָרוֹת וּפוּנְדָקִיּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁמַּכְנִיס לְתוֹכוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. מַשְׁכִּיר יִשְׂרָאֵל בֵּיתוֹ לְכוּתִי וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמַּכְנִיס בְּתוֹכוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּכָל מָקוֹם, לֹא יַשְׁכִּיר יִשְׂרָאֵל מֶרְחָץ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרֵאת עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְרוֹחֲצִין בּוֹ בְּשַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּכָל מָקוֹם, לֹא יַשְׁכִּיר יִשְׂרָאֵל שָׂדֵהוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרֵאת עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשִׁין בָּהּ בְּיוֹם טוֹב.

מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

ג,א מַעֲמִידִין בְּהֵמָה בְּפוּנְדָקִיּוֹת שֶׁל כּוּתִים, אֲפִלּוּ זְכָרִים אֵצֶל נְקֵבוֹת, וּנְקֵבוֹת אֵצֶל זְכָרִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר: זְכָרִים אֵצֶל זְכָרִים, וּנְקֵבוֹת אֵצֶל נְקֵבוֹת. וּמוֹסְרִים בְּהֵמָה לְרוֹעֵה שֶׁלָּהֶן, וּמוֹסְרִין לוֹ תִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת, וּלְהִתְיַחֵד עִמּוֹ. בַּת יִשְׂרָאֵל מְיַלֶּדֶת וּמְנִיקָה בְּנָהּ שֶׁל כּוּתִית. וְכוּתִית מְיַלֶּדֶת וּמְנִיקָה בְּנָהּ שֶׁל בַּת יִשְׂרָאֵל. אֵין מַעֲמִידִין בְּהֵמָה בְּפוּנְדָקָאוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ זְכָרִים אֵצֶל זְכָרִים, וּנְקֵבוֹת אֵצֶל נְקֵבוֹת, שֶׁהַזָּכָר מֵביא זָכָר, וְהַנְּקֵבָה מְבִיאָה נְקֵבָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר: זְכָרִים אֵצֶל נְקֵבוֹת, וּנְקֵבוֹת אֵצֶל זְכָרִים. וְאֵין מוֹסְרִין בְּהֵמָה לְרוֹעֵה שֶׁלָּהֶן, וְלֹא תִינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר, וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת, וּלְהִתְיַחֵד עִמּוֹ.

[7] רֶפֶת שֶׁל סוּסִים.

תוֹסֶפְתָּא

בַּת יִשְׂרָאֵל לֹא תָּנִיק בְּנָהּ שֶׁל עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי שֶׁמְּגַדְּלָתוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אֲבָל עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים מְנִיקָה אֶת בְּנָהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּרְשׁוּתָהּ. בַּת יִשְׂרָאֵל לֹא תְיַלֵּד אֶת הָעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי שֶׁמְּיַלֶּדֶת לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים לֹא תְיַלֵּד אֶת בַּת יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִין עַל הַנְּפָשׁוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים מְיַלֶּדֶת אֶת בַּת יִשְׂרָאֵל, בִּזְמַן שֶׁאֲחֵרִים עוֹמְדִים עַל גַּבָּהּ, בֵּינָהּ לְבֵינָהּ – אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִין עַל הַנְּפָשׁוֹת. מְתַרְפְּאִין מֵהֶן רִפּוּי מָמוֹן, אֲבָל לֹא רִפּוּי נְפָשׁוֹת. לֹא תַחְתֹּךְ עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים אֶת הָעֲבָר בְּמֵעֶיהָ שֶׁל אִשָּׁה בַּת יִשְׂרָאֵל. וְלֹא תַשְׁקֶנָּה כּוֹס עִקָּרִין – שֶׁחֲשׁוּדִין עַל הַנְּפָשׁוֹת.

לֹא יִתְיַחֵד יִשְׂרָאֵל עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, לֹא בַּמֶּרְחָץ וְלֹא בְּבֵית הַמַּיִם. נִדְבַּק יִשְׂרָאֵל עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בַּדֶּרֶךְ – נוֹתְנוֹ לְיָמִין וְאֵין נוֹתְנוֹ לִשְׂמֹאלוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: בְּסֵיף מִימִינוֹ, וּבְמַקֵּל מִשְּׂמֹאלוֹ. שְׁנֵיהֶן עוֹלִין לְמַעְלָה וְיוֹרְדִין בִּירִידָה. יִשְׂרָאֵל עוֹלֶה לְמַעְלָה וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְמַטָּה. לֹא יָשַׁח, שָׁמָּא יָרוּץ אֶת גִּלְגָּלְתּוֹ וְיַרְחִיב לוֹ דֶּרֶךְ. שְׁאָלוֹ: ״לְהֵיכָן אַתָּה הוֹלֵךְ״? מַפְלִיגוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר יַעֲקֹב לְעֵשָׂו (בְּרֵאשִׁית לג): ״עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שֵׂעִירָה״ – וְהָלַךְ לוֹ לְסכּוֹת!

יִשְׂרָאֵל הַמְסַתֵּפֵר מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים – רוֹאֶה בַּמַּרְאָה. מִן הַכּוּתִי – אֵין רוֹאֶה בַּמַּרְאָה. הִתִּירוּ לְבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְהִיוֹת רוֹאִין בַּמַּרְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן זְקוּקִין לַמַּלְכוּת. יִשְׂרָאֵל הַמְסַפֵּר אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לִבְלוֹרִיתוֹ – שׁוֹמֵט אֶת יָדוֹ.

ג,ב לוֹקְחִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים סְפָרִים וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת, וּבִלְבַד שֶׁיְּהוּ כְּתוּבִין עַלֵּיהֶן כְּתָקְנָן. מַעֲשֶׂה בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד, שֶׁהָיָה כּוֹתֵב סְפָרִים בְּצִידָן, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ. מוֹכְרִין לְעַם הָאָרֶץ סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, וְאֵין לוֹקְחִין תְּפִלִּין אֶלָּא מִן הַמְמֻחֶה. וְאִם לָקַח מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מְמֻחֶה, וּמָצָא בְּיָדוֹ שְׁתֵּי כְּרִיכוֹת שֶׁל תְּפִלִּין – בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ תְּפִלָּה אַחַת שֶׁל יָד אוֹ שֶׁל רֹאשׁ, בְּצִבַּת הָרִאשׁוֹן, וְכֵן בַּשֵּׁנִי, וְכֵן בַּשְּׁלִישִׁי, וְכֵן בָּרְבִיעִי.

ג,ג לוֹקְחִין מֵעַם הָאָרֶץ עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים. וּמוֹכְרִין לְעַם הָאָרֶץ עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, בֵּין קְטַנִּים בֵּין גְּדוֹלִים. וְלוֹקְחִין מֵהֶן בָּנוֹת קְטַנּוֹת אֲבָל לֹא גְדוֹלוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: גְּדוֹלוֹת, וּמְקַבְּלוֹת עֲלֵיהֶן. אֵין נוֹתְנִין לָהֶן בָּנוֹת, לֹא קְטַנּוֹת וְלֹא גְדוֹלוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נוֹתֵן לוֹ גְּדוֹלָה, וּפוֹסֵק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה טָהֳרוֹת עַל גַּבָּיו. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן שֶׁהִשִּׂיא אֶת בַּת בִּתּוֹ לְשִׁמְעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל הַכֹּהֵן, וּפָסַק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה עִמּוֹ טָהֳרוֹת עַל גַּבָּיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, שֶׁאֵין כּוֹפִין אֶת הֶחָבֵר שֶׁיַּעֲשֶׂה טָהֳרוֹת עַל גַּבֵּי עַם הָאָרֶץ, וְאֵיזֶה הוּא עַם הָאָרֶץ? כָּל שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל חוּלִּיו בְּטָהֳרָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר.

ג,ד הַלּוֹקֵחַ עֲבָדִים עֲרֵלִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמָלַן וְלֹא הִטְבִּילָן, וְכֵן בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת שֶׁלֹּא טָבְלוּ, בֵּין מָלִין בֵּין עֲרֵלִין – הֲרֵי אֵלּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. מִדְרָשָׁן – טָמֵא. וְיֵינָם, בַּגְּדוֹלִים – אָסוּר. בַּקְּטַנִּים – מֻתָּר. וְאֵיזֶהוּ גָּדוֹל? כָּל שֶׁהוּא זוֹכֵר וּמַזְכִּיר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְשַׁמְּשָׁיהָ. וְאֵיזֶהוּ קָטָן? כָּל שֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְשַׁמְּשָׁיהָ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חֶזְקַת עֶבֶד יִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ עֲרֵלִים – הֲרֵי אֵלּוּ כִּבְנֵי עֲנָנִים, עַד שֶׁיִּוָּדַע בָּהֶן שֶׁהֵן בְּנֵי שְׁפָחוֹת שֶׁלֹּא טָבְלוּ. חֶזְקַת עַבְדֵי כּוּתִים מְלִין – הֲרֵי אֵלּוּ כּוּתִים. עֲרֵלִים – הֲרֵי אֵלּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁהֵן בְּנֵי שְׁפָחוֹת כְּנַעֲנִיּוֹת. חֶזְקַת עַבְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ מְלִין – הֲרֵי אֵלּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

ג,ה לְעוֹלָם מְלִין אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְשֵׁם גֵּר, וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים לֹא יָמוּל אֶת יִשְׂרָאֵל,

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִים עַל הַנְּפָשׁוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עוֹבֵד כּוֹכָבִים מָל אֶת יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן שֶׁאֲחֵרִים עוֹמְדִין עַל גַּבָּיו, בֵּינוֹ לְבֵינוֹ - אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִין עַל הַנְּפָשׁוֹת. יִשְׂרָאֵל מָל אֶת הַכּוּתִי, וְכוּתִי לֹא יִמּוֹל אֶת יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מָלִין לְשֵׁם הַר גְּרִיזִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: הֵיכָן מָצִינוּ מִילָה בְּתוֹרָה שֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם בְּרִית? אֶלָּא יִמּוֹל לְשֵׁם הַר גְּרִיזִים עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ. וּמוֹכְרִין לָהֶם, וְנוֹתְנִין לָהֶם מַתָּנַת חִנָּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֲבָל אִם הָיָה שָׁכֵנוֹ אוֹ אוֹהֲבוֹ - הֲרֵי זֶה מָתָר, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ. כָּתוּב אוֹמֵר: "לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תְחָנֵּם", אִם לִלְמֹד עַל הַבְּרִית - הֲרֵי בְּרִית אָמוּר, אֶלָּא לָמָּה נֶאֱמַר "לֹא תְחָנֵּם"? מְלַמֵּד שֶׁאֵין נוֹתְנִין לָהֶם מַתָּנַת חִנָּם.

מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק רְבִיעִי

ד,א הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - הֲרֵי זֶה יָצָא בֶּן חוֹרִין, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ הָרִאשׁוֹן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא כָתַב לוֹ אוֹנוֹ, אֲבָל כָּתַב לוֹ אוֹנוֹ - זֶה הוּא גֵּט שִׁחְרוּרוֹ. בֵּין שֶׁמְּכָרוֹ לוֹ, בֵּין שֶׁנָּתְנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה - יָצָא בֶּן חוֹרִין, שֶׁמָּא יָצָא לִרְשׁוּת שֶׁאֵינָהּ רְשׁוּת לָהֶן עָלָיו. אִם עָשָׂה עָלָיו הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים נִימּוֹסוֹת - יָצָא בֶּן חוֹרִין. וְאִם לָאו - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. נִטְּלוֹ בְּחוֹבוֹ, אוֹ שֶׁנָּפַל לוֹ בְּסִיקְרִיקוֹן - יָצָא בֶּן חוֹרִין. יָרַשׁ עֲבָדִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לִרְשׁוּתוֹ - מָתָר לְמוֹכְרָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים. מִשֶּׁבָּאוּ לִרְשׁוּתוֹ - אָסוּר לְמוֹכְרָן. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בְּיֵין נֶסֶךְ: עַד שֶׁלֹּא בָּא לִרְשׁוּתוֹ - דָּמָיו מֻתָּרִין, מִשֶּׁבָּא לִרְשׁוּתוֹ - דָּמָיו אֲסוּרִין. יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלָּקְחוּ מָקוֹם בְּשֻׁתָּפוּת, וְחָזַר וּלְקָחוֹ מֵהֶן אַחַר בְּשֻׁתָּפוּת, לֹא יֹאמַר לוֹ: טוֹל אַתָּה דְּבָרִים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בְּמֶקַח רִאשׁוֹן, וַאֲנִי דְּבָרִים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בְּמֶקַח שֵׁנִי. אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: טוֹל אַתָּה דְּבָרִים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי,

הַשָּׁלֵם

וַאֲנִי דְּבָרִים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בְּמֶקַח רִאשׁוֹן. טוֹל אַתָּה דְּבָרִים, וַאֲנִי דְּבָרִים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי בְּמֶקַח שֵׁנִי:

ד,ב הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ - יָצָא בֶּן חוֹרִין וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ שֵׁנִי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פְּעָמִים יוֹצֵא, פְּעָמִים אֵינוֹ יוֹצֵא. כֵּיצַד? אָמַר לוֹ: אֲנִי פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי מוֹכֵר אֲנִי עַבְדִּי פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי אַנְטִיּוֹכִי - יָצָא בֶּן חוֹרִין. לְפְלוֹנִי אַנְטִיּוֹכִי הַשָּׁרוּי בְּלוֹד - לֹא יָצָא בֶּן חוֹרִין. יָרְשׁוּ עֲבָדִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ, עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לָאָרֶץ - מָתָר לְמָכְרָן לְחוּצָה לָאָרֶץ. מִשֶּׁבָּאוּ לָאָרֶץ - אָסוּר לְמָכְרָן לְחוּצָה לָאָרֶץ.

עֶבֶד שֶׁבָּרַח בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵין רַבּוֹ רַשַּׁאי לְמוֹכְרוֹ. יָצָא עֶבֶד עִם רַבּוֹ לִסּוּרְיָא לְפִיכָךְ אִם מָכְרוּ שָׁם - הֲרֵי זֶה מָכוּר. עֶבֶד שֶׁיָּצָא עִם רַבּוֹ עַל מְנָת לַחֲזֹר - כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר. עַל מְנָת שֶׁלֹּא לַחֲזֹר - כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזֹר. בָּא מִחוּצָה לָאָרֶץ עַל מְנָת לַחֲזֹר - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחֲזֹר. שֶׁלֹּא לַחֲזֹר - כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזֹר:

ד,ג הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ לַיְרִיד שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - דָּמָיו אֲסוּרִין, וְיוֹלִיךְ לְיַם הַמֶּלַח, וְכוֹפִין אֶת רַבּוֹ שֶׁיִּפְדֶּנּוּ אֲפִילּוּ מֵאָה בְּדָמָיו וְיוֹצִיאֶנּוּ לְחֵרוּת. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּיְרִיד שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, בְּהֵמָה - תֵּעָקֵר, כְּסוּת וְכֵלִים - יֵרָקְבוּ, וּמָעוֹת וּכְלֵי מַתָּכוֹת - יוֹלִיךְ הֲנָאָה לְיַם הַמֶּלַח. פֵּרוֹת, אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לִישָּׁפֵךְ - יִשָּׁפֵךְ, לִשָּׁרֵף - יִשָּׁרֵף, לִיקָּבֵר - יִקָּבֵר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - שׁוֹחֵק וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מַטִּיל לַיָּם. אָמְרוּ לוֹ: אַף הִיא נַעֲשֵׂית זֶבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יג): "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם" וְגוֹ'. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסֵי: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ט): וְאֶת חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם וְגוֹ'. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? (שְׁמוֹת לד) "וַיִּזֹּר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשֹׁךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" מְלַמֵּד: שֶׁבְּדָקָן כְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין אֶת הַסּוֹטוֹת. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסֵי: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל-ב ה): "וַיַּעַזְבוּ אֶת עֲצַבֵּיהֶם". אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסֵי:

תּוֹסֶפְתָּא

חֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א טו): וְגַם מַעֲכָה אֵם אָסָא הַמֶּלֶךְ וַיְסִרָהָ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת וְגוֹ'. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? (שָׁם) וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וְגוֹ'. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסֵי: חֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים ב יח): וְכִתַּת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְגוֹ'. אָמְרוּ לוֹ: וְכִי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הָיָה? וַהֲלֹא מֹשֶׁה עָשָׂאוֹ! מְלַמֵּד שֶׁטָּעוּ יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו עַד שֶׁבָּא חִזְקִיָּה וּבִטְּלוֹ.

מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק חֲמִישִׁי

ה,א אֵין אוֹצְרִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן: שְׂמָנִים, יֵינוֹת, וּסְלָתוֹת, וּפֵרוֹת. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן: כַּמּוֹן וְתַבְלִין - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאוֹצְרִין שָׁלֹשׁ שָׁנִים, עֶרֶב שְׁבִיעִית וּשְׁבִיעִית וּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוּקַּח מִן הַשּׁוּק, אֲבָל בְּכוֹנֵס בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֲפִלּוּ עֶשֶׂר שָׁנִים - מֻתָּר לְאַלְתַּר. וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת, אֲפִלּוּ חָרוּבִין - לֹא יַאֲצִיר מִפְּנֵי שֶׁמַּטִּיל מְאֵרָה בַּשְּׁעָרִים. אֵין מִשְׁתַּכְּרִין בַּחֲבוּאָה, אֲבָל מִשְׁתַּכֵּר בַּיַּיִן וּבַשֶּׁמֶן וְקִטְנִיּוֹת. אָמְרוּ עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: שֶׁהָיָה מִשְׁתַּכֵּר בַּיַּיִן וּבַשֶּׁמֶן כָּל יָמָיו. אֵין מוֹצִיאִין מְסוּרְיָא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן: יֵינוֹת, שְׁמָנִים, וּסְלָתוֹת. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי: שֶׁמּוֹצִיאִין יַיִן לְסוּרְיָא, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט אֶת הַתְּפִלָּה. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מוֹצִיאִין לְסוּרְיָא, כָּךְ אֵין מוֹצִיאִין לְהִפְּרַכְיָא. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר מֵהִפְּרַכְיָא לְהִפְּרַכְיָא:

ה,ב יִשְׂרָה אָדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁרֻבָּהּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וְלֹא בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁכֻּלָּהּ יִשְׂרָאֵל. מִלְמֵד: שֶׁיִּשִּׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. וְהַקָּבוּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כְּאִלּוּ הוּא קָבוּר תַּחַת הַמִּזְבֵּחַ. לֹא יָצָא אָדָם לְחוּצָה לָאָרֶץ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ חִטִּין סְאָתַיִם בְּסֶלַע. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִין? בְּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא לְקַח. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמּוֹצֵא לְקַח, אֲפִלּוּ סְאָה בְּסֶלַע - לֹא יֵצֵא. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֱלִימֶלֶךְ - מִגְדּוֹלֵי הַדּוֹר וּמְפַרְנְסֵי צִבּוּר הָיָה. וְעַל שֶׁיָּצָא לְחוּצָה לָאָרֶץ - מֵת הוּא וּבָנָיו בְּרָעָב, וְהָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל קַיְמִין עַל אַדְמָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (רוּת א): וַתֵּהֶם כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן, מְלַמֵּד: שֶׁכָּל הָעִיר קַיֶּמֶת, וּמֵת הוּא וּבָנָיו בְּרָעָב. חֲרֵי הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית כח): וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים. וְאוֹמֵר (וַיִּקְרָא כה): לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, כָּל זְמַן שֶׁאַתֶּם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן - הֲרֵינִי לָכֶם אֱלוֹהַּ, אֵין אַתֶּם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן - אֵינִי לָכֶם לֵאלוֹהַּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ ד): כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי הַצָּבָא. וְאוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ ב): כִּי נָתַן בְּיָדֵי אֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגוֹ'. וְכִי עָלְתָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְכַבְּשִׁים אֶת הָאָרֶץ לִפְנֵי הַמָּקוֹם? אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהֵם עֲלֵיהָ - כְּלֵיָּה נִכְבָּשָׁה. אֵינָן עֲלֵיהָ - כְּלֵיָּה אֵינָהּ נִכְבָּשָׁת. וְכֵן דָּוִד (שְׁמוּאֵל א כו): כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת ה' וְגוֹ', וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים? אֶלָּא שֶׁהָיָה דָּוִד דּוֹרֵשׁ וְאוֹמֵר: כָּל הַמַּנִּיחַ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת שָׁלוֹם וְיוֹצֵא - כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, דִּכְתִיב (יִרְמְיָה לב): וּנְטָעָתִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת בֶּאֱמֶת, אֵינָן עָלֶיהָ - אֵין נְטוּעִין לִפְנֵי בֶּאֱמֶת, לֹא בְּכָל לִבִּי וְלֹא בְּכָל נַפְשִׁי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ - עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּטָהֳרָה הֵן. כֵּיצַד? עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעָשָׂה מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ, וְהָלַךְ וְזִמַּן אֶת כָּל הַיְּהוּדִים שֶׁבְּעִירוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן וְשׁוֹתִין מִשֶּׁלָּהֶן, וְשַׁמָּשׁ שֶׁלָּהֶן עוֹמֵד עַל גַּבֵּי עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לד) וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ:

ה,ג אֵלּוּ הֵן עוֹרוֹת לְבוּבִין, כָּל הַקָּרוּעַ כְּנֶגֶד לִבָּן, וְעָשָׂה כְּמִין אֲרֻבָּה. אֲבָל אִם הָיָה מָשׁוּךְ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. הַכִּבְשִׁין וּשְׁלָקוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁדַּרְכָּן לָתֵת בָּהֶן יַיִן וְחֹמֶץ, וְחֶרֶס הַדְּרִינִי - אָסוּר בַּהֲנָאָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אִסּוּרָן אִסּוּר הֲנָאָה. זֵיתִים הַשְּׁלָחִים הַנִּמְכָּרִים עַל פִּתְחֵי מֶרְחֲצָאוֹת - אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה וּמֻתָּרִין בַּהֲנָאָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵרָן אַף בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁמְּזַלְּפִים עֲלֵיהֶן חֹמֶץ כְּדֵי שֶׁיְּהוּ חוֹלְצִין אֶת גַּרְעִינֵיהֶם׃

ה,ד הַדְּרוֹרִין וְהַקְּרֻבוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְיַיִן יִשְׂרָאֵל בָּהֶן - אָסוּר בִּשְׁתִיָּה וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה. הֵעִיד שִׁמְעוֹן בֶּן גּוּדְיָא לִפְנֵי בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל מִשֵּׁם רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן׃ שֻׁמָּתָּר בִּשְׁתִיָּה, וְלֹא הוֹדָה לוֹ. נוֹדוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קְפוֹסַי׃ אֵין עוֹשִׂין שְׁטִיחִים לִבְהֵמָה. נוֹדוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, גְּרוּרִין - מֻתָּרִין, חֲדָשִׁים, זְפוּתִין אֲסוּרִין. עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עוֹבְדִים וְרוֹכְבִים, וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו - כּוֹנֵס לְתוֹכוֹ יַיִן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. קַנְקַנִּין שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, חֲדָשׁוֹת - מוּתָּרוֹת, וִישָׁנוֹת - אֲסוּרוֹת. שֶׁכִּנְּסוּ בָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מַיִם - מֻתָּר יִשְׂרָאֵל לְהַכְנִיס לְתוֹכוֹ יַיִן. וְשֶׁכִּנְּסוּ בָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יַיִן - יִשְׂרָאֵל מְמַלֵּא אוֹתָהּ מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעֵת לְעֵת, וּמַכְנִיס לְתוֹכוֹ יַיִן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְשֶׁכִּנַּס בָּהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים יַיִן, וְיִשְׂרָאֵל צִיר וּמוֹרִיס - מֻתָּר יִשְׂרָאֵל אַחֵר לְהַכְנִיס לְתוֹכָהּ יַיִן.

ה,ה לוֹקְחִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תְּבוּאוֹת, קִטְנִית, וּגְרוֹגְרוֹת, וְשׂוּם וּבָצָלִים מִכָּל מָקוֹם, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם טֻמְאָה. הָאוֹג - בְּכָל מָקוֹם טָהוֹר. הָאֹרֶז - בְּכָל מָקוֹם טָהוֹר. נֶאֱמָן הַצַּיָּד לוֹמַר׃ ״זֶה עוֹף טָמֵא, וְזֶה עוֹף טָהוֹר״. נֶאֱמָן עַם הָאָרֶץ לוֹמַר׃ ״כְּבָשִׁין אֵלּוּ טְמֵאִין, וּכְבָשִׁין אֵלּוּ טְהוֹרִין, וְלֹא רִבַּצְתִּי עֲלֵיהֶן אֶת הַמַּשְׁקִין״. אֲבָל אֵין נֶאֱמָן לוֹמַר׃ ״דָּגִים אֵלּוּ צָדְתִּים בְּטָהֳרָה, וְלֹא נָעַרְתִּי עֲלֵיהֶן אֶת הַמְּכַמֹּרֶת״. הַקַּפְרִיסִין, הַמּוּטְלָיָא, וְהַחֲמִין שֶׁלָּהֶן - מֻתָּרִין. בֵּיצָה צְלוּיָה שֶׁלָּהֶן -אֲסוּרָה. רַבִּי יְהוּדָה וּבֵית דִּינוֹ הִתִּירוּ שֶׁמָּן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּמְנָיָן. פַּת שֶׁאָפָאָהּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁלֹּא בְּמַעֲמַד יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. פַּת שֶׁאָפָאָהּ יִשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לָשָׁהּ, וּגְבִינָה שֶׁהֶעֱמִידָהּ יִשְׂרָאֵל אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עָבָדָהּ - הֲרֵי זוֹ מֻתָּרֶת.

הַשָּׁלֵם

יִשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב בְּסוֹף עֲדָרוֹ, וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים חוֹלֵב וּמֵבִיא לוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ה,ו אֵיזוֹ הִיא טָרִית שֶׁאֵינָהּ טְרוּפָה? כָּל שֶׁהַשִּׁדְרָה וְהָרֹאשׁ נִכָּרִין. אֵיזֶהוּ צִיר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּגָה? כָּל שֶׁכַּלְבִּית אַחַת אוֹ שְׁתֵּי כַּלְבִּיּוֹת מְשׁוּטָטוֹת בְּתוֹכוֹ. חֲתִיכָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָן, בֵּין בְּכֻלָּן בֵּין בְּמִקְצָתָן אֲפִלּוּ בְּאֶחָד (טְמֵאָה) - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. מַעֲשֶׂה שֶׁהֵבִיאוּ גְּרָבִין שֶׁל חֲתִיכוֹת מִמִּין אֶחָד בְּעַכּוֹ, וְלֹא נִמְצָא סִימָן אֶלָּא בְּאֶחָד מֵהֶן, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְהִתִּירוּ אֶת כֻּלָּן. מוֹרִיס אָמָן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר׃ אַף חֵלֶק אָמָן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. יַיִן מְבֻשָּׁל וְאֵלּוּנְתִּית - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁתְּחִלָּתָן יַיִן. אֵלּוּנְתִּית כִּבְרִיָּתָהּ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. יַיִן תַּפּוּחִין, מִן הַפְּתִיק, וּמִן הָאוֹצָר, מִן הַסְּפִינָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאִם הָיָה נִמְכָּר בַּקָּטָלְוֹן - מֻתֶּרֶת. יַיִן תַּפּוּחִים מִן הַשּׁוּק - הֲרֵי זֶה אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁמְּזַדְּיֵף. חָגָבִין וְהַקּוֹפְרִין מִן הַפְּתִיק מִן הָאוֹצָר וּמִן הַסְּפִינָה - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין. וְהַמּוֹכֵר בְּסִלְיָא לִפְנֵי חֲנֻוָנִי - אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁמַּרְבִּיצִין עֲלֵיהֶן יַיִן כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יָפִין לְמַרְאִית הָעַיִן. מֶלַח סַלְקוֹנְטִית, שְׁחוֹרָה - מֻתֶּרֶת, לְבָנָה - אֲסוּרָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר׃ שְׁחוֹרָה - אֲסוּרָה, לְבָנָה מֻתֶּרֶת. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל׃ זוֹ וְזוֹ הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה׃

ה,ז אֵין לוֹקְחִין גְּבִינַת בֵּית הֵינִיאַקִי, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וּשְׁלוּקָה - נִלְקַחַת מִכָּל מָקוֹם. אֵין לוֹקְחִין קֶרֶט שֶׁל חִלְתִּית, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וְהָעֲלָה - נִלְקָח מִכָּל מָקוֹם. אֵין לוֹקְחִין יַיִן מִסּוּרְיָא, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וְלֹא מוֹרִיס, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וְלֹא חֲתִיכָה שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וְלֹא מֶלַח סַלְקוֹנְטִית, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וְלֹא גְּבִינַת בֵּית הֵינִיאַקִי, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וְלֹא קֶרֶט שֶׁל חִלְתִּית, אֶלָּא מִן הַמַּמְחֶה. וְכָלָן נֶאֱכָלִין אֲצֶל מִי שֶׁאֵינוֹ מַמְחֶה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ׃

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק שִׁשִּׁי

ו,א וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אִסּוּר, אֶלָּא שֵׁישׁ בְּיָדוֹ מַקֵּל, אוֹ צְפּוֹר, אוֹ כַּדּוּר, סִיד, עֲטָרָה, וְטַבַּעַת, צֶלֶם, וְנָחָשׁ. וְעַל מְכֻבָּדִים, כְּגוֹן: הַשִּׁירַיִם, וְהַנְּזָמִים, קָטְלָיוֹת, טַבָּעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת. וְעַל הַמְבֻזִּין, כְּגוֹן: הַיּוֹרוֹת, מֵחֲמֵי חֲמִין, הַסִּיגְנִין, וְהַקּוּמְקֳמִין, וְהַסְּפָלִין, וְהַסַּדָּנִין, וְהַמַּטְבֵּעַ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין. מָצָא טַבַּעַת וְעָלֶיהָ צוּרַת חַמָּה, צוּרַת לְבָנָה, צוּרַת דָּרָקוֹן - יוֹלִיךְ לַיָּם הַמֶּלַח. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף דְּמוּת וסרפס. טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, בִּזְמַן שֶׁהִיא בּוֹלֶטֶת - אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, אִם אֵינָהּ בּוֹלֶטֶת - מֻתֶּרֶת. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - אָסוּר לַחְתֹּם בָּהּ. וְשֶׁאֵין עָלֶיהָ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה, וּמֻתָּר לַחְתֹּם. טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם - מֻתָּר לַחְתֹּם בָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה חוֹתָמָהּ שׁוֹקֵעַ - אָסוּר לַחְתֹּם בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹלֵט, וּמֻתָּר לְתִנָּהּ בְּיָדוֹ, וְשֶׁחוֹתָמָהּ בּוֹלֵט - מֻתָּר לַחְתֹּם בָּהּ, וְאָסוּר לְתִנָּהּ בְּיָדוֹ. טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ פַּרְצוּף - מֻתָּר לַחְתֹּם בָּהּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁל בֵּית אַבָּא הָיוּ חוֹתְמִין בְּפַרְצוּפוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: כָּל הַפַּרְצוּפוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, חוּץ מִפַּרְצוּף הָאָדָם. הֶעָשׁוּי כְּמִין דָּרָקוֹן - אָסוּר. וְהַדָּרָקוֹן תָּלוּי בּוֹ - נוֹטְלוֹ וּמַשְׁלִיכוֹ, וְהַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֵיזֶה הוּא מִין דָּרָקוֹן שֶׁאָסוּר? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל שֶׁהַצִּיצִין יוֹצְאִ מִצָּווּרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה חָלָק - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ו,ב הַלּוֹקֵחַ גרוטאיות מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמוֹצֵא בָּהֶן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - נוֹטְלָהּ וּמַשְׁלִיכָהּ, וְהַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, עַד שֶׁלֹּא בָּאת לִרְשׁוּתוֹ - אוֹמֵר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְבַטְּלָהּ, שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְבַטֵּל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בֵּין שֶׁלּוֹ בֵּין שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין עוֹבְדָהּ בֵּין שֶׁאֵינָהּ עוֹבְדָהּ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאָנֵס בֵּין בְּרָצוֹן. יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - אֲסוּרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבָדָהּ, לְפִיכָךְ אֵין יָכוֹל לְבַטְּלָהּ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעָשָׂה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - מֻתֶּרֶת עַד שֶׁתַּעֲבֹד, לְפִיכָךְ יָכוֹל לְבַטְּלָהּ. רַבִּי אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יַעֲקֹב: אִם עֲשָׂאָהּ לְיִשְׂרָאֵל מִתְּחִלָּה - אֵין יָכוֹל לְבַטְּלָהּ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמָּכַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לְעוֹבְדֶיהָ - אֲסוּרָה. שֶׁלֹּא לְעוֹבְדֶיהָ - מֻתֶּרֶת. לָוָה עָלֶיהָ, נָפְלָה עָלֶיהָ מַפֹּלֶת, שִׁטְפָּהּ נָהָר, אוֹ שֶׁנִּטְלוּהָ לִסְטִין, אוֹ שֶׁהִנִּיחוּהָ בַּעֲלָיָה, כְּגוֹן מִלְחֲמָתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, אִם עֲתִידִין הַבְּעָלִים לַחֲזֹר עָלֶיהָ - אֲסוּרָה, וְאִם לָאו - מֻתֶּרֶת. בִּימָמוֹת שֶׁהֶעֱמִידוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בִּשְׁעַת הַגְּזֵרָה, אַף עַל פִּי שֶׁעָבְרָה הַגְּזֵרָה - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת. וְכָל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁבְּטָלוּהָ עוֹבֵד כּוֹכָבִים יָכוֹל תְּהֵא אֲסוּרָה? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים ז): "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ" אֶת שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ - אָסוּר, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ מִשּׁוּם אֱלוֹהַּ - מֻתָּר. וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין שֶׁנָּהַג בּוֹ לְשֵׁם אֱלוֹהַּ, בֵּין שֶׁלֹּא נָהַג בּוֹ לְשֵׁם אֱלוֹהַּ - אָסוּר. כֵּיצַד מְבַטְּלָהּ? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּכֶּה בַּקּוֹרְנָס וְיַחֲבֵל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ רוֹאֶה סְטָרָה וְנָפְלָה - הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מְבַטֵּל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁלּוֹ וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְיִשְׂרָאֵל - אֵין מְבַטֵּל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים. [רַבִּי] שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֵין לָהּ בְּטֵלָה עוֹלָמִית. בִּימוֹס שֶׁנִּפְגַּם רַבּוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם רַבּוֹ - אָסוּר עַד שֶׁיְּנַתֵּץ.

ו,ג מַקֵּצָה, שֶׁלּוֹ - אָסוּר, וְשֶׁל חֲבֵרוֹ - מֻתָּר. לִפְנֵי הֶקְדֵּשׁוֹ - אָסוּר, לְאַחַר הֶקְדֵּשׁוֹ - מֻתָּר. מֵאֵימָתַי נִקְרָא מַקֵּצָה? מִשֶּׁנַּעֲשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה. אֵיזֶהוּ נֶעֱבָד? כָּל שֶׁעוֹבְדִין אוֹתוֹ, בֵּין בִּשְׁגֻגָּה בֵּין בְּמֵזִיד. אֵיזֶה הוּא מַקֵּצָה? מַקֵּצָה לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אֲבָל אָמַר כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵין הֶקְדֵּשׁ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.

הַשָּׁלֵם

יחזקאל פרק א

א וַיְהִי | בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּרְבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ
וַאֲנִי בְתוֹךְ־הַגּוֹלָה עַל־נְהַר־כְּבָר נִפְתְּחוּ הַשָּׁמָיִם
וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים: **ב** בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא
הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְוָיכִין: **ג** הָיֹה הָיָה
דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחִזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ
כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר־כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־
יְהוָה: **ד** וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן
עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ
כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: **ה** וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת
אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת אָדָם
לָהֵנָּה: **ו** וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם
לְאַחַת לָהֶם: **ז** וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם
כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת
קָלָל: **ח** וידו וִידֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל
אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם
לְאַרְבַּעְתָּם: **ט** חֻבֶּרֶת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם
לֹא־יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו
יֵלֵכוּ: **י** וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־
הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמְאוֹל
לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: **יא** וּפְנֵיהֶם
וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְמָעְלָה לְאִישׁ שְׁתַּיִם חְבֻרוֹת
אִישׁ וּשְׁתַּיִם מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶנָּה: **יב** וְאִישׁ אֶל־
עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת
יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן: **יג** וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם
כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בֹּעֲרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הִיא
מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא
בָרָק: **יד** וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה
הַבָּזָק: **טו** וָאֵרֶא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ
אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו: **טז** מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים
וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן
וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפָן בְּתוֹךְ
הָאוֹפָן: **יז** עַל־אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ לֹא
יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן: **יח** וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַהּ לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם
וְגַבֹּתָם מְלֵאֹת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן: **יט** וּבְלֶכֶת
הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת
מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים: **כ** עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה־
שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת
וְהָאוֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה
בָּאוֹפַנִּים: **כא** בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ
וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם
כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים: **כב** וּדְמוּת עַל־רָאשֵׁי
הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי עַל־
רָאשֵׁיהֶם מִלְמָעְלָה: **כג** וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם
יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ לְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסוֹת
לָהֵנָּה וּלְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסוֹת לָהֵנָּה אֵת
גְּוִיֹּתֵיהֶם: **כד** וָאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל
מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־שַׁדַּי בְּלֶכְתָּם קוֹל הֲמֻלָּה כְּקוֹל
מַחֲנֶה בְּעָמְדָם תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן: **כה** וַיְהִי־קוֹל
מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם בְּעָמְדָם תְּרַפֶּינָה
כַנְפֵיהֶן: **כו** וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם
כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא
דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה: **כז** וָאֵרֶא |
כְּעֵין חַשְׁמַל כְּמַרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ סָבִיב מִמַּרְאֵה
מָתְנָיו וּלְמָעְלָה וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה רָאִיתִי
כְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב: **כח** כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת
אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ
סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד־יְהוָה וָאֵרֶאהָ
וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר: {פ}

יחזקאל פרק ב

א וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם עֲמֹד עַל־רַגְלֶיךָ וַאֲדַבֵּר
אִתָּךְ: ב וַתָּבֹא בִי רוּחַ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלַי וַתַּעֲמִדֵנִי
עַל־רַגְלָי וָאֶשְׁמַע אֵת מְדַבֵּר אֵלָי: {פ}
ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם שׁוֹלֵחַ אָנֹכִי אֹתְךָ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־גּוֹיִם הַמּוֹרְדִים אֲשֶׁר מָרְדוּ־בִי הֵמָּה
וַאֲבוֹתָם פָּשְׁעוּ בִי עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: ד וְהַבָּנִים
קְשֵׁי פָנִים וְחִזְקֵי־לֵב אָנֹכִי שׁוֹלֵחַ אֹתְךָ אֲלֵיהֶם
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: ה וְהֵמָּה
אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה וְיָדְעוּ
כִּי נָבִיא הָיָה בְתוֹכָם: {פ}
ו וְאַתָּה בֶן־אָדָם אַל־תִּירָא מֵהֶם וּמִדִּבְרֵיהֶם אַל־
תִּירָא כִּי סָרָבִים וְסַלּוֹנִים אוֹתָךְ וְאֶל־עַקְרַבִּים
אַתָּה יוֹשֵׁב מִדִּבְרֵיהֶם אַל־תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אַל־
תֵּחָת כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה: ז וְדִבַּרְתָּ אֶת־דְּבָרַי
אֲלֵיהֶם אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ כִּי מְרִי הֵמָּה: {פ}
ח וְאַתָּה בֶן־אָדָם שְׁמַע אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי מְדַבֵּר
אֵלֶיךָ אַל־תְּהִי־מֶרִי כְּבֵית הַמֶּרִי פְּצֵה פִּיךָ וֶאֱכֹל
אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ: ט וָאֵרְאֶה וְהִנֵּה־יָד
שְׁלוּחָה אֵלָי וְהִנֵּה־בוֹ מְגִלַּת־סֵפֶר: י וַיִּפְרֹשׂ
אוֹתָהּ לְפָנַי וְהִיא כְתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר וְכָתוּב
אֵלֶיהָ קִנִים וָהֶגֶה וָהִי: {ס}

יחזקאל פרק ג

א וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם אֵת אֲשֶׁר־תִּמְצָא אֱכוֹל
אֱכוֹל אֶת־הַמְּגִלָּה הַזֹּאת וְלֵךְ דַּבֵּר אֶל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל: ב וָאֶפְתַּח אֶת־פִּי וַיַּאֲכִלֵנִי אֵת הַמְּגִלָּה
הַזֹּאת: ג וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם בִּטְנְךָ תַאֲכֵל וּמֵעֶיךָ
תְמַלֵּא אֶת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ
וָאֹכְלָה וַתְּהִי בְּפִי כִּדְבַשׁ לְמָתוֹק: {פ}
ד וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם לֵךְ־בֹא אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
וְדִבַּרְתָּ בִדְבָרַי אֲלֵיהֶם: ה כִּי לֹא אֶל־עַם עִמְקֵי
שָׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן אַתָּה שָׁלוּחַ אֶל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל: ו לֹא | אֶל־עַמִּים רַבִּים עִמְקֵי שָׂפָה
וְכִבְדֵי לָשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע דִּבְרֵיהֶם אִם־לֹא
אֲלֵיהֶם שְׁלַחְתִּיךָ הֵמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ: ז וּבֵית
יִשְׂרָאֵל לֹא יאבוּ לִשְׁמַע אֵלֶיךָ כִּי־אֵינָם אֹבִים
לִשְׁמֹעַ אֵלָי כִּי כָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל חִזְקֵי־מֵצַח וּקְשֵׁי־
לֵב הֵמָּה: ח הִנֵּה נָתַתִּי אֶת־פָּנֶיךָ חֲזָקִים לְעֻמַּת
פְּנֵיהֶם וְאֶת־מִצְחֲךָ חָזָק לְעֻמַּת מִצְחָם: ט כְּשָׁמִיר
חָזָק מִצֹּר נָתַתִּי מִצְחֶךָ לֹא־תִירָא אוֹתָם וְלֹא־
תֵחַת מִפְּנֵיהֶם כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה: {פ}
י וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם אֶת־כָּל־דְּבָרַי אֲשֶׁר אֲדַבֵּר
אֵלֶיךָ קַח בְּלִבְבְךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע: יא וְלֵךְ בֹּא אֶל־
הַגּוֹלָה אֶל־בְּנֵי עַמֶּךָ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־
יֶחְדָּלוּ: יב וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ
גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ: יג וְקוֹל | כַּנְפֵי
הַחַיּוֹת מַשִּׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ וְקוֹל הָאוֹפַנִּים
לְעֻמָּתָם וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל: יד וְרוּחַ נְשָׂאַתְנִי
וַתִּקָּחֵנִי וָאֵלֵךְ מַר בַּחֲמַת רוּחִי וְיַד־יְהוָה עָלַי
חָזָקָה: טו וָאָבוֹא אֶל־הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב הַיֹּשְׁבִים
אֶל־נְהַר־כְּבָר וְאשר וָאֵשֵׁב הֵמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם
וָאֵשֵׁב שָׁם שִׁבְעַת יָמִים מַשְׁמִים בְּתוֹכָם: טז וַיְהִי
מִקְצֵה שִׁבְעַת יָמִים {פ}
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז בֶּן־אָדָם צֹפֶה
נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר וְהִזְהַרְתָּ
אוֹתָם מִמֶּנִּי: יח בְּאָמְרִי לָרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְלֹא
הִזְהַרְתּוֹ וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ
הָרְשָׁעָה לְחַיֹּתוֹ הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְדָמוֹ מִיָּדְךָ

אַבַּקֵּשׁ: **יט** וְאַתָּה כִּי־הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְלֹא־שָׁב
מֵרִשְׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת וְאַתָּה
אֶת־נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ: **כ** וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקוֹ וְעָשָׂה
עָוֶל וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו הוּא יָמוּת כִּי לֹא
הִזְהַרְתּוֹ בְּחַטָּאתוֹ יָמוּת וְלֹא תִזָּכַרְנָה צִדְקֹתָו אֲשֶׁר
עָשָׂה וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ: **כא** וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּו
צַדִּיק לְבִלְתִּי חֲטֹא צַדִּיק וְהוּא לֹא־חָטָא חָיוֹ יִחְיֶה
כִּי נִזְהָר וְאַתָּה אֶת־נַפְשְׁךָ הִצָּלְתָּ: {פ}
כב וַתְּהִי עָלַי שָׁם יַד־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא
אֶל־הַבִּקְעָה וְשָׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ: **כג** וָאָקוּם וָאֵצֵא
אֶל־הַבִּקְעָה וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד־יְהוָה עֹמֵד כַּכָּבוֹד
אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל־נְהַר־כְּבָר וָאֶפֹּל עַל־
פָּנָי: **כד** וַתָּבֹא־בִי רוּחַ וַתַּעֲמִדֵנִי עַל־רַגְלָי וַיְדַבֵּר
אִתִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי בֹּא הִסָּגֵר בְּתוֹךְ
בֵּיתֶךָ: **כה** וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הִנֵּה נָתְנוּ עָלֶיךָ
עֲבוֹתִים וְאָסְרוּךָ בָהֶם וְלֹא תֵצֵא
בְּתוֹכָם: **כו** וּלְשׁוֹנְךָ אַדְבִּיק אֶל־חִכֶּךָ וְנֶאֱלַמְתָּ
וְלֹא־תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ כִּי בֵּית מְרִי
הֵמָּה: **כז** וּבְדַבְּרִי אוֹתְךָ אֶפְתַּח אֶת־פִּיךָ וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַשֹּׁמֵעַ | יִשְׁמָע
וְהֶחָדֵל | יֶחְדָּל כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה: {פ}

יחזקאל פרק ד

א וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לְךָ לְבֵנָה וְנָתַתָּה אוֹתָהּ
לְפָנֶיךָ וְחַקּוֹתָ עָלֶיהָ עִיר אֶת־יְרוּשָׁלִָם: **ב** וְנָתַתָּה
עָלֶיהָ מָצוֹר וּבָנִיתָ עָלֶיהָ דָּיֵק וְשָׁפַכְתָּ עָלֶיהָ סֹלְלָה
וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מַחֲנוֹת וְשִׁים־עָלֶיהָ כָּרִים
סָבִיב: **ג** וְאַתָּה קַח־לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתָּה
אוֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהָכִינוֹתָהּ אֶת־
פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ וְהָיְתָה בַּמָּצוֹר וְצַרְתָּ עָלֶיהָ אוֹת הִיא
לְבֵית יִשְׂרָאֵל: {פ}
ד וְאַתָּה שְׁכַב עַל־צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִי וְשַׂמְתָּ אֶת־עֲוֹן
בֵּית־יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב
עָלָיו תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָם: **ה** וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת־שְׁנֵי
עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם
וְנָשָׂאתָ עֲוֹן בֵּית־יִשְׂרָאֵל: **ו** וְכִלִּיתָ אֶת־אֵלֶּה
וְשָׁכַבְתָּ עַל־צִדְּךָ הימיני הַיְמָנִי שֵׁנִית וְנָשָׂאתָ
אֶת־עֲוֹן בֵּית־יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם
לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ: **ז** וְאֶל־מְצוֹר יְרוּשָׁלַ͏ִם תָּכִין פָּנֶיךָ
וּזְרֹעֲךָ חְשׂוּפָה וְנִבֵּאתָ עָלֶיהָ: **ח** וְהִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ
עֲבוֹתִים וְלֹא־תֵהָפֵךְ מִצִּדְּךָ אֶל־צִדֶּךָ עַד־כַּלּוֹתְךָ
יְמֵי מְצוֹרֶךָ: **ט** וְאַתָּה קַח־לְךָ חִטִּין וּשְׂעֹרִים וּפוֹל
וַעֲדָשִׁים וְדֹחַן וְכֻסְּמִים וְנָתַתָּה אוֹתָם בִּכְלִי אֶחָד
וְעָשִׂיתָ אוֹתָם לְךָ לֶלֶחֶם מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־
אַתָּה | שֹׁכֵב עַל־צִדְּךָ שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם
תְּאכְלֶנּוּ: **י** וּמַאֲכָלְךָ אֲשֶׁר תְּאכְלֶנּוּ בְּמִשְׁקָל
עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם מֵעֵת עַד־עֵת
תְּאכְלֶנּוּ: **יא** וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה שִׁשִּׁית הַהִין
מֵעֵת עַד־עֵת תִּשְׁתֶּה: **יב** וְעֻגַת שְׂעֹרִים תְּאכְלֶנָּה
וְהִיא בְּגֶלְלֵי צֵאַת הָאָדָם תְּעֻגֶנָּה לְעֵינֵיהֶם:
{ס} **יג** וַיֹּאמֶר יְהוָה כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
לַחְמָם טָמֵא בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר אַדִּיחֵם שָׁם: **יד** וָאֹמַר
אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה נַפְשִׁי לֹא מְטֻמָּאָה וּנְבֵלָה
וּטְרֵפָה לֹא־אָכַלְתִּי מִנְּעוּרַי וְעַד־עַתָּה וְלֹא־בָא
בְּפִי בְּשַׂר פִּגּוּל: {ס} **טו** וַיֹּאמֶר אֵלַי רְאֵה נָתַתִּי
לְךָ אֶת־צפועי צְפִיעֵי הַבָּקָר תַּחַת גֶּלְלֵי הָאָדָם
וְעָשִׂיתָ אֶת־לַחְמְךָ עֲלֵיהֶם: {ס} **טז** וַיֹּאמֶר אֵלַי
בֶּן־אָדָם הִנְנִי שֹׁבֵר מַטֵּה־לֶחֶם בִּירוּשָׁלַ͏ִם וְאָכְלוּ־
לֶחֶם בְּמִשְׁקָל וּבִדְאָגָה וּמַיִם בְּמִשּׂוּרָה וּבְשִׁמָּמוֹן

יִשְׁתּוּ׃ יז לְמַעַן יַחְסְרוּ לֶחֶם וָמַיִם וְנָשַׁמּוּ אִישׁ וְאָחִיו וְנָמַקּוּ בַּעֲוֹנָם׃ {פ}

יחזקאל פרק ה

א וְאַתָּה בֶּן־אָדָם קַח־לְךָ | חֶרֶב חַדָּה תַּעַר הַגַּלָּבִים תִּקָּחֶנָּה לָךְ וְהַעֲבַרְתָּ עַל־רֹאשְׁךָ וְעַל־זְקָנֶךָ וְלָקַחְתָּ לְךָ מֹאזְנֵי מִשְׁקָל וְחִלַּקְתָּם׃ ב שְׁלִשִׁית בָּאוּר תִּבְעֵר בְּתוֹךְ הָעִיר כִּמְלֹאת יְמֵי הַמָּצוֹר וְלָקַחְתָּ אֶת־הַשְּׁלִשִׁית תַּכֶּה בַּחֶרֶב סְבִיבוֹתֶיהָ וְהַשְּׁלִשִׁית תִּזְרֶה לָרוּחַ וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם׃ ג וְלָקַחְתָּ מִשָּׁם מְעַט בְּמִסְפָּר וְצַרְתָּ אוֹתָם בִּכְנָפֶיךָ׃ ד וּמֵהֶם עוֹד תִּקָּח וְהִשְׁלַכְתָּ אוֹתָם אֶל־תּוֹךְ הָאֵשׁ וְשָׂרַפְתָּ אֹתָם בָּאֵשׁ מִמֶּנּוּ תֵּצֵא־אֵשׁ אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ {פ}

ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה זֹאת יְרוּשָׁלַם בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת׃ ו וַתָּמֶר אֶת־מִשְׁפָּטַי לְרִשְׁעָה מִן־הַגּוֹיִם וְאֶת־חֻקּוֹתַי מִן־הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ כִּי בְמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְחֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם׃ {ס} ז לָכֵן כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הֲמָנְכֶם מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם בְּחֻקּוֹתַי לֹא הֲלַכְתֶּם וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא עֲשִׂיתֶם וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם לֹא עֲשִׂיתֶם׃ ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלַיִךְ גַּם־אֲנִי וְעָשִׂיתִי בְתוֹכֵךְ מִשְׁפָּטִים לְעֵינֵי הַגּוֹיִם׃ ט וְעָשִׂיתִי בָךְ אֵת אֲשֶׁר לֹא־עָשִׂיתִי וְאֵת אֲשֶׁר־לֹא־אֶעֱשֶׂה כָמֹהוּ עוֹד יַעַן כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ׃ {פ}

י לָכֵן אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכֵךְ וּבָנִים יֹאכְלוּ אֲבוֹתָם וְעָשִׂיתִי בָךְ שְׁפָטִים וְזֵרִיתִי אֶת־כָּל־שְׁאֵרִיתֵךְ לְכָל־רוּחַ׃ {ס} יא לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם

אֲדֹנָי יְהוִה אִם־לֹא יַעַן אֶת־מִקְדָּשִׁי טִמֵּאת בְּכָל־שִׁקּוּצַיִךְ וּבְכָל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ וְגַם־אֲנִי אֶגְרַע וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי וְגַם־אֲנִי לֹא אֶחְמוֹל׃ יב שְׁלִשִׁתַּיִךְ בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ וּבָרָעָב יִכְלוּ בְתוֹכֵךְ וְהַשְּׁלִשִׁית בַּחֶרֶב יִפְּלוּ סְבִיבוֹתָיִךְ וְהַשְּׁלִישִׁית לְכָל־רוּחַ אֱזָרֶה וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם׃ יג וְכָלָה אַפִּי וַהֲנִחוֹתִי חֲמָתִי בָּם וְהִנָּחֲמְתִּי וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בְקִנְאָתִי בְּכַלּוֹתִי חֲמָתִי בָּם׃ יד וְאֶתְּנֵךְ לְחָרְבָּה וּלְחֶרְפָּה בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיִךְ לְעֵינֵי כָּל־עוֹבֵר׃ טו וְהָיְתָה חֶרְפָּה וּגְדוּפָה מוּסָר וּמְשַׁמָּה לַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיִךְ בַּעֲשׂוֹתִי בָךְ שְׁפָטִים בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְתוֹכְחוֹת חֵמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי׃ טז בֶּשַׁלְּחִי אֶת־חִצֵּי הָרָעָב הָרָעִים בָּהֶם אֲשֶׁר הָיוּ לְמַשְׁחִית אֲשֶׁר־אַשְׁלַח אוֹתָם לְשַׁחֶתְכֶם וְרָעָב אוֹסֵף עֲלֵיכֶם וְשָׁבַרְתִּי לָכֶם מַטֵּה־לָחֶם׃ יז וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעָב וְחַיָּה רָעָה וְשִׁכְּלֵךְ וְדֶבֶר וָדָם יַעֲבָר־בָּךְ וְחֶרֶב אָבִיא עָלַיִךְ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי׃ {פ}

יחזקאל פרק ו

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנָּבֵא אֲלֵיהֶם׃ ג וְאָמַרְתָּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ דְּבַר־אֲדֹנָי יְהוִה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים ולגיאות וְלַגֵּיאָוֹת הִנְנִי אֲנִי מֵבִיא עֲלֵיכֶם חֶרֶב וְאַבַּדְתִּי בָּמוֹתֵיכֶם׃ ד וְנָשַׁמּוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ חַמָּנֵיכֶם וְהִפַּלְתִּי חַלְלֵיכֶם לִפְנֵי גִלּוּלֵיכֶם׃ ה וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי גִלּוּלֵיהֶם וְזֵרִיתִי אֶת־עַצְמוֹתֵיכֶם סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם׃ ו בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם הֶעָרִים

תֶּחֱרַבְנָה וְהַבָּמוֹת תִּישָׁמְנָה לְמַעַן יֵחֲרְבוּ וְיֶאְשְׁמוּ
מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ וְנִשְׁבְּתוּ גִּלּוּלֵיכֶם וְנִגְדְּעוּ
חַמָּנֵיכֶם וְנִמְחוּ מַעֲשֵׂיכֶם: **ז** וְנָפַל חָלָל בְּתוֹכְכֶם
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה: **ח** וְהוֹתַרְתִּי בְּהְיוֹת לָכֶם
פְּלֵיטֵי חֶרֶב בַּגּוֹיִם בְּהִזָּרוֹתֵיכֶם בָּאֲרָצוֹת: **ט** וְזָכְרוּ
פְלֵיטֵיכֶם אוֹתִי בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ־שָׁם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּרְתִּי אֶת־לִבָּם הַזּוֹנֶה אֲשֶׁר־סָר מֵעָלַי וְאֶת
עֵינֵיהֶם הַזֹּנוֹת אַחֲרֵי גִּלּוּלֵיהֶם וְנָקְטוּ בִּפְנֵיהֶם
אֶל־הָרָעוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ לְכֹל תּוֹעֲבֹתֵיהֶם: **י** וְיָדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה לֹא אֶל־חִנָּם דִּבַּרְתִּי לַעֲשׂוֹת לָהֶם
הָרָעָה הַזֹּאת: {פ}
יא כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַכֵּה בְכַפְּךָ וּרְקַע בְּרַגְלְךָ
וֶאֱמָר־אֲהָ אֶל כָּל־תּוֹעֲבוֹת רָעוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר בַּחֶרֶב בָּרָעָב וּבַדֶּבֶר יִפֹּלוּ: **יב** הָרָחוֹק
בַּדֶּבֶר יָמוּת וְהַקָּרוֹב בַּחֶרֶב יִפּוֹל וְהַנִּשְׁאָר וְהַנָּצוּר
בָּרָעָב יָמוּת וְכִלֵּיתִי חֲמָתִי בָם: **יג** וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי
יְהוָה בִּהְיוֹת חַלְלֵיהֶם בְּתוֹךְ גִּלּוּלֵיהֶם סְבִיבוֹת
מִזְבְּחוֹתֵיהֶם אֶל כָּל־גִּבְעָה רָמָה בְּכֹל | רָאשֵׁי
הֶהָרִים וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן וְתַחַת כָּל־אֵלָה
עֲבֹתָה מְקוֹם אֲשֶׁר נָתְנוּ־שָׁם רֵיחַ נִיחֹחַ לְכָל
גִּלּוּלֵיהֶם: **יד** וְנָטִיתִי אֶת־יָדִי עֲלֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־
הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה מִמִּדְבַּר דִּבְלָתָה בְּכֹל
מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: {פ}

יחזקאל פרק ז

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **ב** וְאַתָּה בֶן־אָדָם
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֵץ בָּא הַקֵּץ
עַל־אַרְבַּעַת אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: **ג** עַתָּה הַקֵּץ
עָלַיִךְ וְשִׁלַּחְתִּי אַפִּי בָּךְ וּשְׁפַטְתִּיךְ כִּדְרָכָיִךְ וְנָתַתִּי
עָלַיִךְ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתָיִךְ: **ד** וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי עָלַיִךְ
וְלֹא אֶחְמוֹל כִּי דְרָכַיִךְ עָלַיִךְ אֶתֵּן וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ
בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה: {פ}
ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה
בָאָה: **ו** קֵץ בָּא בָּא הַקֵּץ הֵקִיץ אֵלַיִךְ הִנֵּה
בָּאָה: **ז** בָּאָה הַצְּפִירָה אֵלַיִךְ יוֹשֶׁב הָאָרֶץ בָּא
הָעֵת קָרוֹב הַיּוֹם מְהוּמָה וְלֹא־הֵד הָרִים: **ח** עַתָּה
מִקָּרוֹב אֶשְׁפְּוֹךְ חֲמָתִי עָלַיִךְ וְכִלֵּיתִי אַפִּי בָּךְ
וּשְׁפַטְתִּיךְ כִּדְרָכָיִךְ וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֵת כָּל־
תּוֹעֲבוֹתָיִךְ: **ט** וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמוֹל
כִּדְרָכַיִךְ עָלַיִךְ אֶתֵּן וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ
וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה מַכֶּה: **י** הִנֵּה הַיּוֹם הִנֵּה בָאָה
יָצְאָה הַצְּפִירָה צָץ הַמַּטֶּה פָּרַח
הַזָּדוֹן: **יא** הֶחָמָס | קָם לְמַטֵּה־רֶשַׁע לֹא־מֵהֶם
וְלֹא מֵהֲמוֹנָם וְלֹא מֵהֶמְּהֵם וְלֹא־נַהּ בָּהֶם: **יב** בָּא
הָעֵת הִגִּיעַ הַיּוֹם הַקּוֹנֶה אַל־יִשְׂמַח וְהַמֹּכֵר אַל־
יִתְאַבֶּל כִּי חָרוֹן אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ: **יג** כִּי הַמֹּכֵר אֶל־
הַמִּמְכָּר לֹא יָשׁוּב וְעוֹד בַּחַיִּים חַיָּתָם כִּי־חָזוֹן אֶל־
כָּל־הֲמוֹנָהּ לֹא יָשׁוּב וְאִישׁ בַּעֲוֹנוֹ חַיָּתוֹ לֹא
יְתְחַזָּקוּ: **יד** תָּקְעוּ בַתָּקוֹעַ וְהָכֵן הַכֹּל וְאֵין הֹלֵךְ
לַמִּלְחָמָה כִּי חֲרוֹנִי אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ: **טו** הַחֶרֶב
בַּחוּץ וְהַדֶּבֶר וְהָרָעָב מִבַּיִת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב
יָמוּת וַאֲשֶׁר בָּעִיר רָעָב וָדֶבֶר יֹאכְלֶנּוּ: **טז** וּפָלְטוּ
פְּלֵיטֵיהֶם וְהָיוּ אֶל־הֶהָרִים כְּיוֹנֵי הַגֵּאָיוֹת כֻּלָּם
הֹמּוֹת אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ: **יז** כָּל־הַיָּדַיִם תִּרְפֶּינָה וְכָל־
בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מָיִם: **יח** וְחָגְרוּ שַׂקִּים וְכִסְּתָה
אוֹתָם פַּלָּצוּת וְאֶל כָּל־פָּנִים בּוּשָׁה וּבְכָל־
רָאשֵׁיהֶם קָרְחָה: **יט** כַּסְפָּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ
וּזְהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה כַּסְפָּם וּזְהָבָם לֹא־יוּכַל
לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרַת יְהוָה נַפְשָׁם לֹא יְשַׂבֵּעוּ
וּמֵעֵיהֶם לֹא יְמַלֵּאוּ כִּי־מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיָה: **כ** וּצְבִי

עֲדִיוֹ לְגָאוֹן שָׂמָהוּ וְצַלְמֵי תְוֹעֲבֹתָם שִׁקּוּצֵיהֶם
עָשׂוּ בּוֹ עַל־כֵּן נְתַתִּיו לָהֶם לְנִדָּה: **כא** וּנְתַתִּיו
בְּיַד־הַזָּרִים לָבַז וּלְרִשְׁעֵי הָאָרֶץ לְשָׁלָל
וחללוה וְחִלְלוּהוּ: **כב** וַהֲסִבוֹתִי פָנַי מֵהֶם וְחִלְלוּ
אֶת־צְפוּנִי וּבָאוּ־בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְלוּהָ: {פ}
כג עֲשֵׂה הָרַתּוֹק כִּי הָאָרֶץ מָלְאָה מִשְׁפַּט דָּמִים
וְהָעִיר מָלְאָה חָמָס: **כד** וְהֵבֵאתִי רָעֵי גוֹיִם וְיָרְשׁוּ
אֶת־בָּתֵּיהֶם וְהִשְׁבַּתִּי גְּאוֹן עַזִּים וְנֶחֱלוּ
מִקַּדְשֵׁיהֶם: **כה** קְפֻדָּה־בָא וּבִקְשׁוּ שָׁלוֹם
וָאָיִן: **כו** הַוָּה עַל־הַוָּה תָּבוֹא וּשְׁמֻעָה אֶל־שְׁמוּעָה
תִּהְיֶה וּבִקְשׁוּ חָזוֹן מִנָּבִיא וְתוֹרָה תֹּאבַד מִכֹּהֵן
וְעֵצָה מִזְּקֵנִים: **כז** הַמֶּלֶךְ יִתְאַבָּל וְנָשִׂיא יִלְבַּשׁ
שְׁמָמָה וִידֵי עַם־הָאָרֶץ תִּבָּהֲלְנָה מִדַּרְכָּם אֶעֱשֶׂה
אֹתָם וּבְמִשְׁפְּטֵיהֶם אֶשְׁפְּטֵם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:
{פ}

הודפס לזכות

ליאל ז׳אן בן אהובה

וחנה בת לאה מרים

ברכה והצלחה נחת

דקדושא וזרע של קיימא.

ולזכות

אייל בן חנה ועדי בת

לאה מרים

ברכה והצלחה נחת

דקדושא וזרע של קיימא

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת דברים

יום				
ראשון	27	ב	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה ל"ט **ירושלמי:** כתובות ל"א **תוספתא:** עדיות ג **נ"ך:** יחזקאל א **משניות:** כלים כב **זהר:** חלק ב עמ' שפז-שפח	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:25 **נץ החמה** ..... 5:49 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:24 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:17 **סו"ז תפילה** ..... 10:26 **חצות היום** ..... 12:45 **שקיעה** ..... 7:39 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:52
יום				
שני	28	ג	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה מ' **ירושלמי:** כתובות ל"ב **תוספתא:** עבודה זרה א **נ"ך:** יחזקאל ב **משניות:** כלים כג **זהר:** חלק ב עמ' שפט-שצ	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:26 **נץ החמה** ..... 5:49 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:24 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:17 **סו"ז תפילה** ..... 10:26 **חצות היום** ..... 12:45 **שקיעה** ..... 7:38 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:51
יום				
שלישי	29	ד	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה מ"א **ירושלמי:** כתובות ל"ג **תוספתא:** עבודה זרה ב **נ"ך:** יחזקאל ג **משניות:** כלים כד **זהר:** חלק ב עמ' שצא-שצב	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:27 **נץ החמה** ..... 5:50 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:25 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:17 **סו"ז תפילה** ..... 10:26 **חצות היום** ..... 12:44 **שקיעה** ..... 7:38 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:51
יום				
רביעי	30	ה	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה מ"ב **ירושלמי:** כתובות ל"ד **תוספתא:** עבודה זרה ג **נ"ך:** יחזקאל ד **משניות:** כלים כה **זהר:** חלק ב עמ' שצג-שצד	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:28 **נץ החמה** ..... 5:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:25 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:18 **סו"ז תפילה** ..... 10:26 **חצות היום** ..... 12:44 **שקיעה** ..... 7:37 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:50
יום				
חמישי	31	ו	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה מ"ג **ירושלמי:** כתובות ל"ה **תוספתא:** עבודה זרה ד **נ"ך:** יחזקאל ה **משניות:** כלים כו **זהר:** חלק ב עמ' שצה-שצו	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:29 **נץ החמה** ..... 5:51 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:26 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:18 **סו"ז תפילה** ..... 10:27 **חצות היום** ..... 12:44 **שקיעה** ..... 7:36 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:49
יום				
שישי	1	ז	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה מ"ד **ירושלמי:** כתובות ל"ו **תוספתא:** עבודה זרה ה **נ"ך:** יחזקאל ו **משניות:** כלים כז **זהר:** חלק ב עמ' שצז-שצח	**עלות השחר** (72 דק') ... 4:30 **נץ החמה** ..... 5:52 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:26 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:18 **סו"ז תפילה** ..... 10:27 **חצות היום** ..... 12:44 **שקיעה** ..... 7:35 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:48
				הדלקת נרות (40 דק'): 6:55 (20 דק'): 7:15
שב"ק	2	ח	**לימוד יומי:** **בבלי:** עבודה זרה מ"ה **ירושלמי:** כתובות ל"ז **תוספתא:** עבודה זרה ו **נ"ך:** יחזקאל ז **משניות:** כלים כח **זהר:** חלק ב עמ' שצט-ת	**שבת קודש פרשת דברים – חזון, ערב תשעה באב** **עלות השחר** (72 דק') ... 4:31 **נץ החמה** ..... 5:53 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:27 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:18 **סו"ז תפילה** ..... 10:27 **חצות היום** ..... 12:44 **שקיעה** ..... 7:34 **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:47
				מוצש"ק לשיטת ר"ת: 8:47

כָּל עִנְיְנֵי ״זֵכֶר לַחֻרְבָּן״ שֶׁעוֹשִׂים בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה בִּכְלָלִיּוּת, וְכֵן הָאֲבֵלוּת שֶׁל תִּשְׁעָה בְּאָב בִּפְרָטִיּוּת, הַכֹּל כְּדֵי לְהַחְדִּיר בְּלֵב הָאָדָם אֶת הָאֱמוּנָה בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנִּזְכֹּר וְנַרְגִּישׁ הֵיטֵב מָה חָסֵר לָנוּ עַל יְדֵי שֶׁאֵין לָנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְתֵכֶף וּמִיָּד נִקְבָּע אֱמוּנָה חֲזָקָה בְּלִבֵּנוּ שֶׁבְּוַדַּאי יִבָּנֶה בְּקָרוֹב וַיַּעֲמֹד עַל תִּלּוֹ בִּרֹב יָפְיוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ !

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)